

DRAAGWIJDTE VAN HET MANDAAT AD LITEM VAN DE ADVOCaat

Aantal woorden: 35.133

Eva De Puysseleyn

Studentennummer: 01600064

Promotor: Prof. dr. Piet Taelman

Commissaris: mevrouw Claudia Van Severen

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de rechten.

Academiejaar: 2020 – 2021

Deze masterproef is een examendocument dat niet werd gecorrigeerd voor eventueel vastgestelde fouten.

SAMENVATTING

Deze masterproef handelt over het mandaat ad litem. De vertegenwoordiging ad litem wordt gekenmerkt door een vermoeden van volmacht. Dit vermoeden van volmacht, vervat in art. 440, tweede lid Ger.W., houdt in dat de advocaat als gevolmachtigde van zijn cliënt kan optreden, zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken. Handelingen waarvoor de wet een bijzondere volmacht eist, worden niet gedekt door het vermoeden van volmacht. Deze thesis tracht de verschillende vraagstukken die het mandaat ad litem opwerpt, te bespreken. Het geeft een algemeen overzicht van de draagwijdte van het mandaat ad litem.

Deel I van deze thesis handelt over de omvang van het mandaat ad litem. In dit deel worden de beginselen van het mandaat ad litem uiteengezet. Concreet wordt dieper ingegaan op de juridische kwalificatie van het mandaat ad litem, het begin- en eindpunt van de vertegenwoordiging en het vermoeden van volmacht zoals geïnterpreteerd door de verschillende rechtscolleges. Daarbij is een bespreking van de rechtshandelingen die onder het mandaat ad litem vallen en de rechtshandelingen die een bijzonder mandaat behoeven, onontbeerlijk. Verder komen de vertegenwoordiging buiten het geding, de informatieplicht in hoofde van de advocaat en de plaatsvervangende aan bod.

Deel II handelt over de gevolgen van het overschrijden van het mandaat ad litem. Er wordt nagegaan in welke gevallen de handelingen van de advocaat de cliënt binden en hoe een procespartij kan optreden tegen handelingen gesteld zonder toestemming van de cliënt. Tot slot wordt geanalyseerd in welke gevallen de advocaat aansprakelijk gesteld kan worden en/of hij hiervoor verzekerd is.

VOORWOORD

Met deze masterproef eindig ik mijn opleiding Master in de rechten aan de Universiteit Gent.

Tijdens het eerste jaar Master in de rechten wordt steevast een lijst bekend gemaakt met vacante onderwerpen voorgesteld door kandidaat-promotoren. Het onderwerp van mijn thesis werd op laatstgenoemde lijst door prof. dr. Taelman aangereikt. Gezien ik niet de enige studente was die interesse had voor het onderwerp, volgde een gesprek met prof. dr. Taelman waarin hij polste naar de motivatie van de kandidaten. Uiteraard was ik zeer tevreden toen ik vernam dat het onderwerp van mijn keuze mij werd toegewezen. Langs deze weg wil ik prof. dr. Taelman bedanken, niet alleen voor zijn bereidheid om me te begeleiden bij de scriptie van deze masterproef, maar ook voor de aangename wijze waarop.

Voorts gaat mijn dank uit naar de medewerkers van de bibliotheek van de faculteit Recht en Criminologie die in moeilijke corona-omstandigheden er toch voor gezorgd hebben dat de opgevraagde informatie me tijdig werd bezorgd.

Tot slot zou ik mijn medestudenten, ouders en vriend willen bedanken voor de niet aflatende steun die zij mij tijdens de opleiding geboden hebben.

Eva De Puysseleyn,

17 mei 2021.

Inhoudstafel

LIJST MET AFKORTINGEN	viii
LIJST VAN BIJLAGEN	ix
INLEIDING	1
DEEL I.....	4
HOOFDSTUK I. VERTEGENWOORDIGING	4
AFDELING I. LASTGEVING	4
§1. Begrip	4
§2. Kenmerken	5
A. Consensuele overeenkomst.....	5
B. Overeenkomst intuitu personae.....	5
C. Overeenkomst onder kosteloze titel (eenzijdige overeenkomst) of onder bezwarende titel (wederkerige overeenkomst)	6
§3. Geldigheidsvereisten.....	7
AFDELING II. VERTEGENWOORDIGING AD LITEM.....	7
§1. Begrip	7
§2. Pleitmonopolie van de advocaat	8
§3. Kwalificatie overeenkomst advocaat-cliënt.....	9
AFDELING III. VERTEGENWOORDIGING AD AGENDUM	10
§1. Begrip	10
§2. Vergelijking met het mandaat ad litem	10
Tussenbesluit.....	12
HOOFDSTUK II OMVANG VAN HET MANDAAT AD LITEM.....	14
AFDELING I. GEMEEN RECHT	14
§ 1. Belang.....	14
§ 2. Soevereine appreciatie door de feitenrechter	14
§ 3. Interpretatieregels	14
AFDELING II. MANDAAT AD LITEM.....	15
§ 1. Kenmerken	15
§ 2. Begin van de vertegenwoordiging	16
§ 3. Art. 440, tweede lid Ger.W.....	16
A. Principe	16
B. Volmacht verleend door een rechtspersoon	18
1. Burgerlijke rechtscolleges	18
2. Administratieve rechtscolleges	19
3. Het Grondwettelijk Hof.....	20

§ 4. Rechtshandelingen waarvoor geen uitdrukkelijk mandaat vereist is	21
§ 5. Rechtshandelingen waarvoor een uitdrukkelijk mandaat vereist is	22
§ 6. Vertegenwoordiging buiten het geding	25
§ 7. Informatie- en voorlichtingsplicht.....	27
A. De advocaat als onafhankelijke raadgever.....	27
B. De advocaat en zijn “duty to inform”	28
§ 8. Plaatsvervangning.....	31
A. Algemeen	31
B. De gerechtsdeurwaarder	31
§ 9. Einde van de vertegenwoordiging.....	33
A. Opzegging door lastgever.....	33
B. Opzegging door lasthebber	35
C. Overlijden van lastgever of lasthebber	37
D. Onbekwaamheid van lastgever of lasthebber	37
E. Kennelijk onvermogen van lastgever of lasthebber	38
Tussenbesluit.....	38
DEEL II	41
HOOFDSTUK I. DE VERTEGENWOORDIGINGSBEVOEGDHEID VAN DE ADVOCAAT	41
AFDELING I. GEVOLGEN VAN DE LASTGEVING.....	41
§1. Advocaat handelt binnen de perken van zijn mandaat	41
A. Cliënt is gebonden door handelingen gesteld binnen het mandaat.....	41
B. Contractuele fout	41
1. Principe	41
2. Uitzondering: fouten van de gerechtsdeurwaarder.....	42
C. Buitencontractuele fout	44
§2. Advocaat handelt buiten de perken van zijn mandaat	44
A. Cliënt is niet gebonden door handelingen gesteld buiten het mandaat	44
1. Derde-medecontractant was niet op de hoogte van de draagwijdte van het mandaat.....	45
2. Derde-medecontractant was op de hoogte of moest op de hoogte zijn van de draagwijdte van het mandaat	46
B. Uitzonderingen	46
1. Bekrachtiging	46
2. Schijnmandaat	48
§3. Ontkentenis van proceshandeling	49
Tussenbesluit.....	54
HOOFDSTUK II. DE BURGERRECHTERLIJKE AANSPRAKELIJKHEID VAN DE ADVOCAAT	56
AFDELING I. AANSPRAKELIJKHEID TEN AANZIEN VAN ZIJN CLIËNT	56

§1. De aard van de aansprakelijkheid	56
A. Resultaatsverbintenis	57
B. Middelenverbintenis	58
§2. Bewijs	59
§3. Verjaring	60
AFDELING II. AANSPRAKELIJKHEID TEN AANZIEN VAN DERDEN	61
§1. Algemeen	61
§2. Bewijs	62
§3. Verjaring	62
Tussenbesluit	63
HOOFDSTUK III. DE VERZEKERING VAN DE ADVOCaat	65
AFDELING I. VERZEKERINGSPOLIS	65
§1. Duur van de dekking	65
A. Anterioriteit	65
B. Posterioriteit	66
§2. De verzekerden	66
§3. De verzekerde risico's	67
A. Uitsluitingen	68
§4. Bedrag van de waarborg	69
§5. Beperking van de aansprakelijkheid	70
§6. Territoriale uitgestrektheid	71
§7. Aangifte van schadegeval	71
A. Regeling voor de Vlaamse advocaten	71
B. Regeling voor de advocaten van de Franse Orde bij de Balie te Brussel	72
Besluit	72
BESLUIT	74
A. Belangrijkste bevindingen	74
B. Antwoord op de onderzoeksvragen	75
BIBLIOGRAFIE	78
A. Wetgeving	78
1. België	78
2. Frankrijk	78
3. Nederland	79
B. Rechtsleer	79
1. België	79
2. Frankrijk	85

3.	Nederland.....	86
C.	Rechtspraak.....	86
1.	België.....	86
2.	Frankrijk.....	90
3.	Nederland.....	90
	VERTROUWELIJKHEIDSCLAUSULE.....	91
	BIJLAGEN	92
1.	Verzekeringopolis onderschreven door de OVB.....	92
2.	La Police Assurance onderschreven door l'Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles.....	92

LIJST MET AFKORTINGEN

Awb	Algemene wet bestuursrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
CC	Code civil
CPC	Code de procédure civile
Ger.W.	Gerechtelijk Wetboek
GwH	Grondwettelijk Hof
OABB-polis	Polis onderschreven door de Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles
OBFG	Ordre des Barreaux Francophones et Germanophone
OVB	Orde van Vlaamse Balies
OVB-polis	Polis onderschreven door de Orde van Vlaamse Balies
RDB	Règlement déontologique bruxellois
RIN	Règlement Intérieur National de la profession d'avocat
RPV	Rechtsplegingsvergoeding
Rv.	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

LIJST VAN BIJLAGEN

1. Verzekeringspolis onderschreven door de OVB
2. La Police Assurance onderschreven door l'Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles

INLEIDING

1. Het verdedigen, bijstaan en adviseren van cliënten blijft voor het overgrote deel van de advocaten de voornaamste, zo niet exclusieve, beroepsactiviteit.¹ De advocaat treedt slechts op als vertegenwoordiger van zijn cliënt wanneer hij daartoe gemandateerd wordt. Het mandaat van de advocaat wordt het mandaat ad litem genoemd. Dergelijk mandaat ad litem wordt gekenmerkt door een vermoeden van volmacht. Dit vermoeden vindt zijn neerslag in art. 440, tweede lid Ger.W.. Conform voormeld artikel kan de advocaat als gevolmachtigde van een partij verschijnen zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, met uitzondering van die handelingen die overeenkomstig de wet een bijzonder mandaat behoeven.

Nu stelt zich de vraag in hoeverre dit mandaat ad litem reikt. Niet alle proceshandelingen worden per slot van rekening door het wettelijk vermoeden van volmacht gedekt. Daarnaast stelt zich de vraag wat de gevolgen zijn wanneer de advocaat buiten zijn mandaat ad litem optreedt en/of de cliënt dan wel derden hem daarvoor aansprakelijk kunnen stellen. De verscheidende vraagstukken verbonden aan het mandaat ad litem zijn in de rechtsleer reeds uitvoerig besproken. Echter ontbreekt tot op heden een algemeen en actueel overzicht dat alle aspecten van het mandaat ad litem bundelt. Voor het schrijven van deze thesis werd een theoriegericht onderzoek gevoerd naar de draagwijdte van het mandaat ad litem door het grondig analyseren van de wet, rechtspraak en rechtsleer. Het onderzoek naar de draagwijdte van het mandaat ad litem is zowel relevant voor de advocaat als voor zijn cliënt. Voor een advocaat is het belangrijk te weten welke proceshandelingen hij in het kader van zijn mandaat ad litem kan stellen. Een onwetendheid en bijgevolg een miskennis van de draagwijdte van het mandaat ad litem zal immers zijn aansprakelijkheid in het gedrang brengen. Zijn cliënt zal willen weten in hoeverre het optreden van zijn advocaat hem bindt, onder welke omstandigheden hij deze aansprakelijk kan stellen voor een onbevoegd optreden in zijn naam en/of de advocaat hiervoor verzekerd is.

2. In deze thesis worden twee centrale vragen gesteld, namelijk: wat houdt het mandaat ad litem in en wat zijn de gevolgen wanneer de advocaat buiten zijn mandaat ad litem optreedt? **Deel I** van deze thesis handelt over de eerste centrale vraag. In **Hoofdstuk I** wordt de eerste deelvraag beantwoord, namelijk hoe wordt het mandaat ad litem juridisch gekwalificeerd? Eerst worden de algemene principes inzake de lastgeving uiteengezet, waarna verder wordt toegespitst op de vertegenwoordiging ad litem en de vertegenwoordiging ad agendum. In **Hoofdstuk II** wordt de omvang van het mandaat ad litem behandeld.

¹ P. DEPUYDT, “De aansprakelijkheid van de advocaat: de aansprakelijkheid bij de gewone beroepsuitoefening - de aansprakelijkheid bij gerechtelijke mandaten - De verzekering van de aansprakelijkheid” in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 364.

Daarbij worden volgende deelvragen gesteld: Wie verleent het mandaat ad litem? Voor welke termijn wordt het mandaat ad litem verleend? Welke rechtshandelingen vallen onder het mandaat ad litem? Welke informatieplicht dient de advocaat na te leven? In welke gevallen moeten de gevolgen van de overeenkomst die de advocaat met een gerechtsdeurwaarder sluit, worden toegerekend aan de cliënt? Teneinde een antwoord te verkrijgen op voormelde deelvragen wordt vooreerst nagegaan wat de kenmerken zijn van het mandaat ad litem en wanneer dit mandaat ad litem een aanvangt neemt. Verder wordt het vermoeden van volmacht nader toegelicht, zoals geïnterpreteerd door de verschillende rechtscolleges. Vervolgens wordt onderzocht op welke rechtshandelingen dit vermoeden slaat en in welke gevallen de wet een bijzondere lastgeving eist. Daarna wordt de vertegenwoordiging buiten het geding toegelicht, wordt gekeken welke informatieplicht er op de advocaat rust en wat de gevolgen zijn voor de verhouding advocaat-cliënt wanneer eerstgenoemde beroep doet op een gerechtsdeurwaarder.

In **Deel II** wordt de tweede centrale vraag beantwoord. Volgende deelvragen worden erin behandeld: hoe kan een procespartij opkomen tegen een rechtshandeling gesteld door de advocaat zonder toestemming van diens cliënt? Onder welke omstandigheden kan de advocaat, handelend als mandataris ad litem, aansprakelijk gesteld worden? Is de advocaat verzekerd voor zijn aansprakelijkheid wegens het niet nakomen van zijn verplichtingen voortvloeiend uit het mandaat ad litem? Met deze deelvragen in het achterhoofd wordt in **Hoofdstuk I** een overzicht weergegeven van de gevolgen die optreden wanneer de advocaat-lasthebber binnen en buiten de perken van zijn mandaat handelt, alsook wordt de procedure tot ontkenning van proceshandeling toegelicht. In **Hoofdstuk II** wordt de aansprakelijkheid van de advocaat besproken, zowel ten aanzien van de cliënt als ten aanzien van derden. In **Hoofdstuk III**, alsook het laatste hoofdstuk van deze thesis, wordt de verzekering van de advocaat onder de loep genomen.

Gezien de advocaat niet enkel kan optreden voor de burgerlijke rechtscolleges, maar ook voor de administratieve rechtscolleges, wordt rechtspraak van beide rechtscolleges tegen het licht gehouden. Voorts wordt nagegaan of in Nederland en Frankrijk gelijkaardige regels gelden inzake het mandaat ad litem. Inzonderheid wordt onderzocht of een vermoeden van volmacht zoals blijkt uit art. 440, tweede lid Ger.W. ook vigeert in het Franse en Nederlandse recht. Verder wordt nagegaan welke handelingen de advocaat binnen zijn mandaat kan stellen en hoe een procespartij kan ageren tegen een handeling gesteld buiten het mandaat. Ook hier zal, indien relevant, een opsplitsing worden gemaakt tussen de burgerlijke en administratieve rechtscolleges.

3. De toepasselijke regelgeving en de ter zake doende rechten en plichten van de advocaat zijn vervat in diverse juridische bronnen. De advocaat is niet alleen onderworpen aan wettelijke verplichtingen, maar ook aan een set van deontologische regels. Voor de advocaten verbonden aan de Orde van Vlaamse Balies

(hierna: OVB) zijn deze regels neergelegd in de Codex Deontologie voor Advocaten.² De Franstalige en Duitstalige advocaten, die zichzelf vertegenwoordigd zien door de Ordre des Barreaux Francophones et Germanophone (hierna: OBFG), vinden deze regels terug in de Code de déontologie de l'avocat.³ Beide codices zijn niet gelijklopend. In deze bijdrage ligt de focus op de Codex Deontologie voor Advocaten, waar mogelijk zal ook verwezen worden naar de Code de déontologie de l'avocat.

De Vlaamse en Frans- en Duitstalige advocaten zijn niet enkel onderworpen aan andere deontologische regels, ze hebben tevens onderscheiden verzekeringsovereenkomsten. De Vlaamse advocaten zijn verzekerd krachtens een collectieve polis die de OVB afsloot met Amlin Insurance (Burgerlijke beroepsaansprakelijkheid - eersterangsdekking)⁴ (hierna: OVB-polis), de Franstalige en Duitstalige advocaten zijn op hun beurt verzekerd krachtens een collectieve polis zoals onderhandeld door de OBFG met Ethias. Wat dat laatste betreft, zijn de diverse Ordes van Advocaten deel uitmakend van de OBFG de onderscheiden verzekeringnemers.⁵ Iedere Orde van Advocaten (Barreau du Brabant Wallon, Barreau de Charleroi, Barreau de Dinant, ...) heeft zijn eigen, weliswaar gelijkaardige, verzekeringspolis.⁶ In deze thesis wordt verwezen naar de polis n° 45.118.401 van de Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles (hierna: OABB-polis).⁷ Deze verzekeringspolis dekt de (burgerlijke beroeps)aansprakelijkheid van de advocaten van de Franse Orde bij de Balie te Brussel. Advocaten van de Nederlandse Orde bij de Balie te Brussel zijn immers verzekerd krachtens de verzekeringspolis onderschreven door de OVB. In het licht van deze bijdrage worden enkel die polisvoorwaarden aangehaald die relevant zijn in het kader van het mandaat ad litem. Daarnaast dient aangestipt te worden dat de Franse Orde bij de Balie te Brussel over haar eigen reglement beschikt, le Règlement déontologique bruxellois (hierna: RDB). Dit reglement is in werking getreden op 1 maart 2014. Overigens heeft de OVB, naast de 'Amlin-polis', een tweederangspolis afgesloten met facultatieve individuele aansluiting.⁸ De polis voorziet in een waarborg van 5.000,00 euro per schadegeval, die per advocaat ook beperkt is tot 5.000,00 euro per verzekeringsjaar. De waarborg komt in rang en na uitputting van het bedrag vermeld in de collectieve polis "Burgerlijke beroepsaansprakelijkheid – eerste rang". Voormelde polis wordt in het kader van deze masterproef niet behandeld.

² Codex Deontologie voor Advocaten, BS 31 mei 2016.

³ Code de déontologie de l'avocat, BS 17 januari 2013.

⁴ Zie bijlage 1.

⁵ P. DEPUYDT, "De aansprakelijkheid van de advocaat: de aansprakelijkheid bij de gewone beroepsuitoefening - de aansprakelijkheid bij gerechtelijke mandaten - De verzekering van de aansprakelijkheid" in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 415.

⁶ Indien door een andere Orde van Advocaten een verzekeringspolis wordt afgesloten met betere dekkingsvoorwaarden, vinden deze voorwaarden onmiddellijk toepassing op de polis van de andere Ordes.

⁷ Zie bijlage 2.

⁸ Deze polis is afgesloten met AG Insurance als leidende verzekeraar en Zurich Insurance Plc, Belgium branch als medeverzekeraar.

DEEL I

HOOFDSTUK I. VERTEGENWOORDIGING

4. In dit hoofdstuk wordt nagegaan hoe het mandaat ad litem juridisch gekwalificeerd wordt. Eerst wordt het concept lastgeving uiteengezet. Vervolgens wordt de vertegenwoordiging ad litem en de vertegenwoordiging ad agendum besproken en wordt onderzocht wat het verschil is tussen beide vormen van vertegenwoordiging.

AFDELING I. LASTGEVING

§1. Begrip

5. Rechtshandelingen dienen in beginsel niet persoonlijk verricht te worden, d.w.z. dat de wil om zich te binden niet noodzakelijk door de partij zelf moet zijn geuit. In de regel kan men zich laten vertegenwoordigen voor het verrichten van een rechtshandeling. Een specifieke vorm van vertegenwoordiging is de lastgeving of het mandaat (art. 1984 e.v. oud BW).⁹

6. Conform art. 1984, eerste lid oud BW is een lastgeving of volmacht een handeling, waarbij een persoon aan een ander de macht geeft om iets voor de lastgever en in zijn naam te doen. Verder, zo zegt het tweede lid, komt het contract slechts tot stand door de aanneming van de lasthebber.

Hoewel art. 1984, eerste lid oud BW de begrippen ‘lastgeving’ en ‘volmacht’ gelijkstelt, worden ze vaak ten onrechte als synoniemen gebruikt. De volmacht betreft de vertegenwoordigingsbevoegdheid, meer bepaald de macht die door een bepaalde persoon aan een andere persoon wordt gegeven om hem bij het stellen van een bepaalde rechtshandeling te vertegenwoordigen. De lastgeving is echter meer, er kan slechts sprake zijn van een lastgeving wanneer de lasthebber zijn opdracht aanvaardt. De aanvaarding door de lasthebber is essentieel, zonet is er geen wilsovereenstemming en bijgevolg geen contract. Daarom heeft de lasthebber niet enkel de bevoegdheid, maar tevens ook de verplichting om op te treden in andermans naam en desgevallend rechtshandelingen te stellen.¹⁰

⁹ R. DE CORTE en B. DE GROOTE, *Handboek Civiel recht*, Gent, Larcier, 2011, 596-597.

¹⁰ C. PAULUS, “Enkele facetten van lastgeving” in J. HERBOTS (ed.), *Bijzondere overeenkomsten: actuele problemen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 329.

7. Lastgeving kan omschreven worden als een overeenkomst waarbij de lastgever de lasthebber belast met het verrichten van een rechtshandeling in zijn naam en voor zijn rekening.¹¹ De lastgeving is in wezen gericht op het toekennen van vertegenwoordigingsbevoegdheid die aan de lasthebber gegeven wordt.¹² Het voorwerp van de lastgeving betreft aldus het stellen van rechtshandelingen. Dit is een fundamenteel verschil met een contract van aanneming waar de aannemer feitelijke handelingen verricht zonder vertegenwoordigingsbevoegdheid.¹³

§2. Kenmerken

A. Consensuele overeenkomst

8. De lastgeving is in de eerste plaats een consensuele overeenkomst, wat betekent dat zij tot stand komt door de loutere wilsovereenstemming tussen de partijen over de essentiële bestanddelen van het contract, zonder dat enige formaliteit moet worden in acht genomen.¹⁴ Een lastgeving kan zowel schriftelijk als mondeling verleend worden.¹⁵

De overeenkomst komt slechts tot stand door de aanneming van de lasthebber.¹⁶ De aanneming kan ook stilzwijgend geschieden en blijken uit de uitvoering ervan door de lasthebber.¹⁷ Zo'n stilzwijgend mandaat ontstaat vooral, en wordt gerechtvaardigd op grond van een gebruik dat zeker, vaststaand en algemeen is.¹⁸

B. Overeenkomst intuitu personae

9. Ten tweede is de lastgeving een contract intuitu personae in hoofde van de persoon van de lasthebber. Elke consensuele overeenkomst kan door partijen als 'intuitu personae' worden aangemerkt, namelijk als de identiteit van de medecontractant een doorslaggevende beweegreden is voor de contractsluiting en voor het

¹¹ J. HERBOTS, S. STIJNS, E. DEGROOTE, W. LAUWERS en I. SAMOY, "Overzicht van rechtspraak. Bijzondere Overeenkomsten 1995-1998", *TPR* 2002, afl. 1, 725-726; S. HEREMANS, "Le mandat" in Y. MERCHIERS, M. VANDERMERSCH en S. MICHAUX (eds.), *Les contrats spéciaux : chronique de jurisprudence 1996-2000*, Brussel, Larcier, 2002, 163.

¹² M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die keure, 2020, 466.

¹³ P. BRULEZ, I. ARTESCHENE, N. PORTUGAELS, J. SWENNEN en A. L. VERBEKE, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 298.

¹⁴ A. VAN OEVELEN, "Begripsomschrijving, belang, kenmerken, geldigheidsvereisten, de omvang en het bewijs van de lastgeving" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 496.

¹⁵ Art. 1985 oud BW.

¹⁶ Art. 1984, lid 2 oud BW.

¹⁷ Art. 1985, lid 2 oud BW.

¹⁸ P. BRULEZ, I. ARTESCHENE, N. PORTUGAELS, J. SWENNEN en A.L. VERBEKE, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 299.

voortduren van de overeenkomst.¹⁹ Het vertrouwen dat de opdrachtgever in de lasthebber stelt, is gebaseerd op diens capaciteiten, oprechtheid, zorgvuldigheid en, waar nodig, op al zijn professionele kwaliteiten.²⁰

Tevens is er ook sprake van een intuitu personae-contract in hoofde van de lastgever wanneer de lastgeving een onbezoldigd karakter heeft. Men zal immers niet bereid zijn om het even wie een dienst te bewijzen. Indien de lastgeving evenwel bezoldigd is, dan valt dit intuitu personae-aspect in hoofde van de mandant meestal weg.²¹

10. Het intuitu personae karakter heeft voornamelijk gevolgen wat betreft de beëindiging van de lastgeving. Het overlijden, de latere onbekwaamverklaring, het kennelijk onvermogen of het faillissement van de lasthebber, resp. lastgever, zal immers het einde van de lastgeving betekenen.²²

C. Overeenkomst onder kosteloze titel (eenzijdige overeenkomst) of onder bezwarende titel (wederkerige overeenkomst)

11. Ten slotte kan de lastgeving eenzijdig dan wel wederkerig zijn.

De overeenkomst is eenzijdig wanneer de lastgeving kosteloos is. In dergelijk geval is er slechts één partij gehouden tot het uitvoeren van een verbintenis. In beginsel geschiedt lastgeving om niet, tenzij het tegendeel bedongen is.²³ Gelet op het vermoeden van kosteloosheid ligt de bewijslast voor het bestaan van de bezoldiging bij de lasthebber, tenzij het een lastgevingsovereenkomst betreft waarvan men gebruikelijk aanneemt dat ze ten bezwarende titel wordt uitgeoefend.²⁴

Wanneer er daarentegen wel een vergoeding (uitdrukkelijk of stilzwijgend) bedongen is dan is de lastgeving wederkerig. Beide partijen verbinden zich over en weer jegens elkaar. Zo zal de lastgever gehouden zijn tot de uitbetaling van het loon (met inbegrip van een vergoeding voor voorschotten, kosten en verliezen)²⁵, terwijl de lasthebber gehouden is tot het stellen van rechtshandelingen in naam en voor rekening van de lastgever. Een bezoldigd mandaat is vandaag de regel geworden.

¹⁹ Rb. Limburg (afd. Tongeren) 10 juni 2016, *TBO* 2016, afl. 6, 582.

²⁰ E. VAN DE HAUTE en F. GLANSDORFF, *[De Page] Traité de droit civil belge. Tome III - Les obligations*, Brussel, Bruylant, 2017, 19.

²¹ C. PAULUS, "Enkele facetten van lastgeving" in J. HERBOTS (ed.), *Bijzondere overeenkomsten: actuele problemen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 331.

²² B. TILLEMANN, A.L. VERBEKE en V. SAGAERT, *Vermogensrecht in kort bestek (zesde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 485.

²³ Art. 1986 oud BW; Cass. 6 maart 1980, *Arr.Cass.* 1979, 842.

²⁴ B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 103.

²⁵ Art. 1999 en art. 2000 oud BW.

12. Het onderscheid tussen beide is belangrijk voor de vorm. Indien de verbintenis wederkerig is dan is art. 8.20 BW van toepassing. Is de overeenkomst eenzijdig dan is art. 8.21 BW van toepassing.²⁶

§3. Geldigheidsvereisten

13. De lastgeving is net zoals iedere overeenkomst onderworpen aan de gemeenrechtelijke geldigheidsvoorwaarden vervat in art. 1108 oud BW e.v., meer bepaald een volwaardige en niet-gebrekkige toestemming, de handelingsbekwaamheid van de partijen, een bepaald of bepaalbaar, mogelijk en geoorloofd voorwerp en een oorzaak die bovendien geoorloofd moet zijn. *In het kader van het bestek van deze masterproef wordt er niet dieper ingegaan op de geldigheidsvereisten.*

AFDELING II. VERTEGENWOORDIGING AD LITEM

§1. Begrip

14. Wanneer een advocaat belast wordt met het voeren van een geding of het verdedigen van de belangen van een cliënt in dit geding, treedt de advocaat op als lasthebber van zijn cliënt.²⁷ In dat geval geeft de cliënt zijn advocaat een mandaat ad litem (ad litem - ‘met het oog op een proces’).²⁸

Het mandaat ad litem bevat de bevoegdheid om alles te doen wat nodig is om een uitspraak te bekomen die een einde zal maken aan een rechtsgeding.²⁹ Het heeft als voorwerp het vervullen van proceshandelingen die noodzakelijk zijn voor het voeren van een geding, zonder dat de advocaat formeel procespartij wordt.³⁰ Door middel van het mandaat ad litem kan een persoon aan een advocaat de bevoegdheid verlenen om hem of haar in rechte te vertegenwoordigen en alle procedurele handelingen in zijn of haar naam te verrichten.³¹

De advocaat moet, zonder speciale instructies, regelmatig en binnen de wettelijke termijnen alle nodige stappen ondernemen om het vonnis te verkrijgen dat het proces zal beëindigen. Hij heeft de bevoegdheid om te zorgen voor de afwikkeling van incidenten die zich in de loop van de procedure kunnen voordoen.³²

²⁶ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die keure, 2020, 470.

²⁷ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 25.

²⁸ De vertegenwoordiging ad litem wordt ook wel procesvertegenwoordiging genoemd.

²⁹ W. VANDENBUSSCHE en D. VERVOORT, “De aansprakelijkheid van de advocaat en de bemiddelaar. Advocare, mediare, ... errare?” in I. SAMOY (ed.), *Professionele aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 102.

³⁰ I. SAMOY, *Middellijke vertegenwoordiging: Vertegenwoordiging herbekeken vanuit het optreden in eigen naam voor andermans rekening*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 57.

³¹ H. BOULARBAH, A. BERTHE en B. BIEMAR, “Le contrat de mandat et la procédure civile : questions choisies” in B. KOHL (ed.), *Le mandat dans la pratique: questions choisies et suggestions de clauses*, Brussel, Larcier, 2014, 112.

³² G. DE LEVAL, *Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé*, Liège, Fac. Dr. Liège, 1992, 512.

§2. Pleitmonopolie van de advocaat

15. Conform art. 440, eerste lid Ger.W. hebben de advocaten vóór alle gerechten, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, het recht te pleiten. Behoudens het recht van procespartijen om zelf in rechte op te treden, hebben advocaten een principieel pleit- en vertegenwoordigingsmonopolie.³³

16. Het pleitmonopolie van de advocaat dient om twee redenen genuanceerd te worden.

De eerste reden heeft betrekking op het feit dat een procespartij in bepaalde omstandigheden zich kan laten bijstaan door een derde. Conform art. 728 Ger.W. kunnen ook echtgenoten, wettelijk samenwonenden, verwanten of afgevaardigden in rechte optreden. Art. 728 Ger.W. vormt aldus de wettelijke grondslag voor de uitzonderingen op het pleitmonopolie, alwaar art. 440, eerste lid Ger.W. naar refereert. Andere procesvertegenwoordigers dan de advocaat vallen echter niet onder het gunstig bewijsrechtelijk regime (nr. 35).³⁴

Een tweede reden heeft betrekking op het arrest van 21 oktober 2011 van het Hof van Cassatie.³⁵ In zijn arrest spreekt het Hof zich uit over de vraag of een verzoekschrift op tegenspraak geldig kan worden ondertekend door een gemandateerde derde andere dan een advocaat. Overeenkomstig art. 1034ter, 6°, Ger.W. moet een verzoekschrift op tegenspraak op straffe van nietigheid de handtekening van de verzoeker of van zijn advocaat bevatten. Het Hof oordeelt dat dergelijke bepaling niet belet dat het geding regelmatig kan worden ingeleid bij een verzoekschrift op tegenspraak, dat is ondertekend door een andere persoon dan de advocaat die van de verzoeker daartoe een bijzondere machtiging heeft verkregen, op voorwaarde evenwel dat die persoon preciseert dat hij handelt in de hoedanigheid van lasthebber van de verzoeker en diens identiteit vermeldt. Voormelde vraag dient, wat het Hof van Cassatie betreft, positief beantwoord te worden.

De beslissing van het Hof werpt vragen op over de mogelijke impact van het arrest op het vertegenwoordigingsmonopolie van de advocaat. Art. 728, § 1 Ger.W. bepaalt dat "bij de inleiding van de zaak en daarna, de partijen verplicht zijn in persoon of via een advocaat te verschijnen". Dit betekent dat het vertegenwoordigingsmonopolie van de advocaat slechts ontstaat bij de inleidende hoorzitting. Met andere woorden, het strekt zich niet uit tot alle handelingen die vóór deze zitting zijn verricht.³⁶ Het opstellen en ondertekenen van het inleidend verzoekschrift op tegenspraak, valt dus niet uitsluitend onder de bevoegdheid

³³ S. SOBRIE, "Procesvoering zonder raadsman in het burgerlijk geding. Wat je zelf doet, doe je beter?", *TPR* 2016, afl. 4, 1168.

³⁴ Art. 728 Ger.W. spreekt over de vereiste van 'een schriftelijke volmacht', terwijl de advocaat geen volmacht dient voor te leggen (tenzij de wet een bijzondere volmacht eist).

³⁵ Cass. 21 oktober 2011, *Arr. Cass.* 2010, afl. 10, 2586.

³⁶ A. HOC, J. VANDERSCHUREN en J. VAN DROOGHENBROECK, "L'introduction de l'instance" in H. BOULARBAH en F. GEORGES (eds.), *Actualités en droit judiciaire*, Brussel, Larcier, 2013, 160.

van de advocaat. De rechtsleer spreekt in dergelijk geval van een mandaat “pre litem” dat eindigt bij het stuk dat het geding inleidt op het moment dat het geschil een rechtszaak wordt.³⁷

§3. Kwalificatie overeenkomst advocaat-cliënt

17. De relatie tussen cliënt en advocaat is van contractuele aard. De kwalificatie die aan een met een advocaat gesloten overeenkomst moet worden gegeven, hangt af van de aard van de aan hem of haar toevertrouwde taken. In het kader van de hem voorgelegde zaak is hij verplicht rechtshandelingen te verrichten, maar ook transacties van materiële of intellectuele aard.³⁸

18. De overeenkomst die tussen de advocaat en de cliënt tot stand komt, wordt in de rechtsleer meestal aangezien als een gemengde overeenkomst in die zin dat zij zowel bestanddelen van aanneming als van lastgeving in zich draagt.³⁹ Het gaat om een sui generis-overeenkomst doordat de verschillende aspecten van de strikt professionele handelingen van de advocaat meebrengen dat deze rechtsverhouding niet kan worden herleid tot een welbepaald contract.⁴⁰ Bovendien is de overeenkomst tussen een advocaat en de cliënt een bijzondere wederkerige overeenkomst, nu zij van beide zijden prestaties inhoudt.⁴¹

Wanneer de advocaat optreedt als raadsman van zijn cliënt dan is er geen sprake van een lastgeving, maar van een aanneming. Dit zal het geval zijn wanneer de advocaat zijn cliënt adviseert, bijstaat, pleit of wanneer hij conclusies neerlegt.⁴² Treedt de advocaat evenwel op krachtens zijn mandaat ad litem dan vinden de regels van de lastgeving toepassing. Zodra de advocaat gelast wordt met het voeren van een procedure namens zijn cliënt of met het verdedigen van diens belangen in een geding (op voorwaarde dat geen persoonlijke verschijning vereist is), handelt hij als mandataris.⁴³

19. Ook de verhouding tussen een advocaat en zijn cliënt die een administratieve overheid is, is wezenlijk contractueel van aard. De eenzijdige aanstelling van de advocaat door die administratieve overheid is niet te verenigen met de bijzondere aard van het beroep van advocaat. De wilsuiking van de overheid kan pas gevolgen hebben als de advocaat ermee instemt. Nu op dat moment tussen beiden een contract ontstaat,

³⁷ A. BERTHE, “De la signature de la requête contradictoire - Mandat « pre litem » versus mandat ad litem”, *JT* 2011, afl. 6432, 280.

³⁸ P. WERY, “Questions choisies à propos de l’avocat mandataire” in X. (ed.), *Liber amicorum Georges-Albert Dal. L’avocat*, Brussel, Larcier, 2013, 926.

³⁹ O. STEVENS, “De advocaat zonder instructie” in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 532.

⁴⁰ Vred. Zottegem 6 mei 2010, *RW* 2010-11, afl. 34, 1450.

⁴¹ Vred. Brugge 1 maart 2007, *TGR-TWVR* 2008, afl. 1, 8.

⁴² Rb. Brussel 6 februari 1991, *T.Verz.* 1991, 703, noot P. BOVY; Vred. Zottegem 6 mei 2010, *RW* 2010-11, afl. 34, 1450; P. WERY, “Le contrat de mandat” in C. DELFORGE, P. WERY, I. DURANT en A. CRUQUENAIRE (eds.), *Précis des contrats spéciaux. Vente – Bail – Mandat – Entreprise – Dépôt*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2015, 679.

⁴³ C. PAULUS en R. BOES, “De recente cassatierechtspraak i.v.m. lastgeving” in X. (ed.), *Liber Amicorum Frédéric Dumon*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, 204.

betreft het een geschil dat krachtens de artikelen 144 en 145 van de Grondwet behoort tot de rechtsmacht van de rechtbanken van de rechterlijke orde.⁴⁴

AFDELING III. VERTEGENWOORDIGING AD AGENDUM

§1. Begrip

20. De vertegenwoordiging ad agendum, oftewel de vertegenwoordiging in rechte, kan worden omschreven als de rechtsfiguur waarbij een persoon (de vertegenwoordiger) in naam en voor rekening van een andere persoon (de vertegenwoordigde) de rechtsvordering uitoefent die verbonden is aan een subjectief recht waarvan die andere persoon beweert titularis te zijn.⁴⁵ De vertegenwoordiger heeft de bevoegdheid om de rechten en belangen van de vertegenwoordigde te verdedigen.

Het optreden *qualitate qua* wijst op de bijzondere hoedanigheid waarin de (formele) procespartij optreedt en duidt erop dat de hoedanigheid van de formele en materiële procespartij niet samenvallen. De vertegenwoordiger wordt, in de formele zin, partij in de procedure. Hij treedt op in eigen naam, maar voor rekening van de materiele procespartij, meer bepaald de titularis van het recht dat centraal staat in het geding. Daar de vertegenwoordiger formele partij in de procedure is, kan hij alle prerogatieven uitoefenen die aan die hoedanigheid verbonden zijn. Hij kan onder andere beslissen om de zaak aanhangig te maken, rechtsmiddelen aan te wenden en processtukken te ondertekenen (wanneer de wet bepaalt dat deze door de partij zelf ondertekend kunnen worden).⁴⁶

§2. Vergelijking met het mandaat ad litem

21. Een eerste verschil bestaat erin dat, in tegenstelling tot bij het optreden ad agendum, de advocaat op geen enkel moment procespartij wordt. Hij kan noch in materiële noch in formele zin als partij worden beschouwd.⁴⁷

De vertegenwoordiging in rechte dient duidelijk te worden onderscheiden van het mandaat ad litem van de optredende advocaat. De vertegenwoordiging in rechte heeft tot voorwerp de uitoefening van de rechtsvordering zelf voor rekening van de houder ervan, die om één of andere reden deze rechtsvordering niet zelf kan uitoefenen. Het mandaat ad litem omvat het vervullen van de proceshandelingen die

⁴⁴ RvS 8 mei 2007, *TBP* 2008, afl. 8, 512.

⁴⁵ S. SOBRIE, *Procederen qualitate qua*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 65.

⁴⁶ H. BOULARBAH, A. BERTHE en B. BIEMAR, "Le contrat de mandat et la procédure civile : questions choisies" in B. KOHL (ed.), *Le mandat dans la pratique: questions choisies et suggestions de clauses*, Brussel, Larcier, 2014, 106.

⁴⁷ K. BROECKX, "Vertegenwoordiging in rechte en naamlening in het geding", *RW* 1994-95, 248.

noodzakelijk zijn voor de voortzetting en afhandeling van het geding, zonder dat de advocaat die deze verricht, formele procespartij wordt.⁴⁸

22. Een tweede verschil heeft betrekking op de toekenning van een rechtsplegingsvergoeding (hierna: RPV). Een procespartij kan slechts aanspraak maken op een RPV wanneer deze bijgestaan of vertegenwoordigd wordt door een advocaat, die optreedt met een mandaat ad litem.⁴⁹

Het optreden ad agendum geeft geen aanleiding tot een RPV, zelfs wanneer de betrokken mandataris een advocaat is. Wanneer de advocaat in een procedure optreedt als gerechtsmandataris is geen RPV verschuldigd.⁵⁰ De meeste gekende gerechtsmandatarissen zijn de faillissementscurator, de voogd *ad hoc* en de voorlopig bewindvoerder. De gerechtsmandataris onderscheidt zich precies van een mandataris ad litem, omdat hij wordt aangesteld door een rechter en niet op contractuele basis werkt op verzoek van een partij.⁵¹ Hij vervult zijn taak onder toezicht van de rechter en tegen een vergoeding die door de rechter wordt bepaald.⁵² De taak die hij aldus waarneemt, is vaak verwijderd van de kenmerken van zijn ‘gewone’ beroepsuitoefening, hij wordt immers als het ware een hulppersoon van het gerecht.⁵³ Het verschil in behandeling tussen een advocaat die een procespartij in rechte bijstaat en vertegenwoordigt en een advocaat die optreedt in zijn hoedanigheid van voorlopig bewindvoerder of faillissementscurator, in de zin dat de eerste recht heeft op de RPV van artikel 1022 Ger.W. als hij zijn gelijk haalt voor de rechter, en laatstgenoemden niet, werd door het Grondwettelijk Hof (hierna: GwH) niet-discriminerend en redelijk verantwoord bevonden.⁵⁴

De situatie ligt echter anders wanneer de gerechtsmandataris geen advocaat is, maar een advocaat-vertegenwoordiger ad litem onder de arm neemt. De vertegenwoordiger ad agendum (c.q. de door hem vertegenwoordigde partij) die in het gelijk gesteld wordt en beroep deed op de bijstand van een advocaat, zal aanspraak kunnen maken op een RPV. Is de gerechtsmandataris tevens een advocaat dan zal bijstand op een mandataris ad litem niet-noodzakelijk zijn, gezien hij bij machte is om zelf op te treden ter behartiging van

⁴⁸ Rb. Brugge 29 oktober 1999, *RW* 2000-01, 27.

⁴⁹ Art. 1022 Ger.W.; Cass. 11 maart 2010, *Arr. Cass.* 2010, afl. 3, 712; Antwerpen 8 november 2017, *T.Not.* 2018, afl. 2, 185.

⁵⁰ P. THIRIAR, B. VANLERBERGHE, J. LAENENS, D. SCHEERS en S. RUTTEN, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 533.

⁵¹ B. VAN DEN BERGH en S. SOBRIE, *Wie zal dat betalen ...?* De rechtsplegingsvergoeding ont(k)leed, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2021, 15-16.

⁵² S. VOET en T. DE JAEGER, “Rechtsplegingsvergoeding in civiele zaken” in P. TAELEMAN (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, 560-561.

⁵³ P. DEPUYDT, “De aansprakelijkheid van de advocaat: de aansprakelijkheid bij de gewone beroepsuitoefening - de aansprakelijkheid bij gerechtelijke mandaten - De verzekering van de aansprakelijkheid” in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 392.

⁵⁴ GwH 11 maart 2009, *JLMB* 2009, afl. 26, 1208; GwH 13 maart 2014, *JLMB* 2014, afl. 31, 1460.

de belangen van de persoon of personen die hij vertegenwoordigt.⁵⁵ Het optreden qualitate qua door een gerechtsmandataris-advocaat, die op zijn beurt wordt bijgestaan door een confrator, zal in de regel slechts aanleiding geven tot een RPV wanneer het specifieke karakter van de materie of van de rechtspleging bijzondere deskundigheid en, bijgevolg, een beroep op een gespecialiseerd advocaat vereisen.⁵⁶

23. Een derde en laatste verschil heeft te maken met het bewijs van het mandaat. Enkel de advocaat geniet conform art. 440, tweede lid Ger.W. het vermoeden van volmacht. Een vertegenwoordiger ad agendum zal steeds bewijs dienen te leveren van zijn vertegenwoordigingsbevoegdheid. Bovendien onderstelt dergelijke vertegenwoordiging dat uit de gedinginleidende akte blijkt dat de formele procespartij optreedt in haar hoedanigheid van vertegenwoordiger en deze akte de identiteit van zowel de vertegenwoordiger als de vertegenwoordigde vermeldt.⁵⁷

Tussenbesluit

24. De relatie tussen cliënt en advocaat is van contractuele aard, ook wanneer de cliënt een administratieve overheid is. De overeenkomst die tot stand komt, wordt aanzien als een gemengde overeenkomst nu zij zowel bestanddelen van aanneming als van lastgeving in zich draagt. Het contract is consensueel, wederkerig en heeft een intuitu personae karakter. Treedt de advocaat op krachtens zijn mandaat ad litem dan handelt hij daarbij als lasthebber. De advocaat-lasthebber stelt in naam en voor rekening van zijn cliënt-lastgever rechtshandelingen, meer specifiek kan hij alle proceshandelingen stellen die noodzakelijk zijn om een uitspraak te bekomen die een einde zal maken aan een rechtsgeding.

Het mandaat ad litem moet onderscheiden worden van het mandaat ad agendum. De advocaat wordt, in tegenstelling tot de vertegenwoordiger ad agendum, noch in de formele noch in de materiële zin procespartij in het geding. Voorts kan enkel de cliënt die bijgestaan werd door een mandataris ad litem aanspraak maken op een RPV en geniet enkel de advocaat van het vermoeden van volmacht neergelegd in art. 440, tweede lid Ger.W..

25. In het volgende hoofdstuk wordt nagegaan in hoeverre het mandaat ad litem van de advocaat reikt. Concreet wordt bestudeerd wat de duurtijd van het mandaat ad litem is: op welk tijdstip neemt het mandaat ad litem een aanvang en wanneer neemt de vertegenwoordiging een einde? Evenzeer wordt onderzocht hoe het vermoeden van volmacht (art. 440, tweede lid Ger.W.) door de verschillende rechtscolleges

⁵⁵ B. VAN DEN BERGH en S. SOBRIE, *Wie zal dat betalen ...?* De rechtsplegingsvergoeding ont(k)leed, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2021, 28-29.

⁵⁶ Cass. 5 november 2014, *Arr. Cass.* 2014, afl. 11, 2499.

⁵⁷ Cass. 9 september 2016, *IHT* 2017, afl. 1, 95.

geïnterpreteerd wordt, in het bijzonder wanneer het mandaat ad litem verleend wordt door een rechtspersoon. Vervolgens wordt gekeken naar welke rechtshandelingen met het vermoeden van volmacht behept zijn en welke niet. Daarnaast worden het Nederlandse en Franse recht bestudeerd om te achterhalen 1) of de advocaat in onze buurlanden een vermoeden van volmacht geniet en 2) welke handelingen de Nederlandse of Franse advocaat met zijn mandaat kan stellen. De advocaat heeft ook een informatie- en voorlichtingsplicht ten aanzien van zijn cliënt. Er wordt onderzocht wat er onder deze informatieplicht moet worden verstaan en wie de gevolgen draagt van een eventuele schending ervan. Tot slot kan de advocaat bij de uitoefening van zijn mandaat zich laten bijstaan of vertegenwoordigen door een derde, onder meer door een gerechtsdeurwaarder. In dat verband wordt nagegaan wat de gevolgen zijn voor de onderlinge verhouding tussen de advocaat-cliënt wanneer de advocaat op zijn beurt een gerechtsdeurwaarder inschakelt.

HOOFDSTUK II OMVANG VAN HET MANDAAT AD LITEM

AFDELING I. GEMEEN RECHT

§ 1. Belang

26. Krachtens het principe van de partijautonomie zijn de partijen vrij om de omvang van het mandaat te bepalen.⁵⁸ Het belang van de draagwijdte van het mandaat mag niet miskend worden. De omvang bepaalt immers de macht van de lasthebber en ook het gebonden zijn van de lastgever. Deze laatste is slechts gebonden wanneer de lasthebber binnen de perken van zijn bevoegdheid gehandeld heeft.⁵⁹

§ 2. Soevereine appreciatie door de feitenrechter

27. Wanneer er een betwisting ontstaat omtrent de lastgeving, dan zal de rechter in de allereerste plaats trachten te achterhalen welke de precieze bedoeling van de contractanten is geweest.⁶⁰ Slaagt de rechter er niet in de werkelijke subjectieve partijwil te achterhalen, dan mag hij zich wenden tot de subsidiaire regels die erop gericht zijn de ideale partijwil te vinden.⁶¹ Wat lastgeving betreft, liggen deze subsidiaire regels vervat in de art. 1987 tot en met art. 1989 oud BW. Zij gelden slechts als richtlijn, voor zover de rechter de werkelijke bedoeling van de partijen niet kan achterhalen.⁶²

§ 3. Interpretatieregels

28. Een lastgeving is of bijzonder en betreft slechts een zaak of bepaalde zaken, of algemeen en betreft alle zaken van de lastgever.⁶³ Meer concreet is de lastgeving bijzonder wanneer zij het stellen van één of meer welomschreven rechtshandelingen m.b.t. één of meer bepaalde zaken van de lastgever tot voorwerp heeft. Zij is daarentegen algemeen wanneer de lastgeving alle zaken van de lastgever omvat.

29. Om te weten welke handelingen een algemene of bijzondere lasthebber met betrekking tot de hem toevertrouwde zaken of zaak mag stellen, wordt een tweede onderscheid gemaakt tussen een lastgeving in algemene bewoordingen die enkel daden van beheer omvat en een uitdrukkelijke lastgeving die toelaat daden

⁵⁸ B. TILLEMEN, "Lastgeving (in de recente rechtspraak)" in J. HERBOTS en A. VERBEKE (eds.), *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die Keure, 2002, 78.

⁵⁹ C. PAULUS, "Enkele facetten van lastgeving" in J. HERBOTS (ed.), *Bijzondere overeenkomsten: actuele problemen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 345.

⁶⁰ Art. 1156 oud BW.

⁶¹ A. DE BOECK en J. WAEKENS, "Interpretatie" in *Bijzondere overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2016, afl. 106, (181) 201, nr 14.

⁶² E. DURSIN, C. HEEB, P. NAEYAERT, E. TERRYEN en B. TILLEMEN, "Overzicht van rechtspraak -Bijzondere overeenkomsten: tussenpersonen (1999-2009)", *TPR* 2010, afl. 2, 680.

⁶³ Art. 1987 oud BW.

van beschikking te stellen.⁶⁴ Een bijzondere lasthebber kan dus ofwel daden van beheer stellen (bijzonder mandaat uitgedrukt in algemene bewoordingen) ofwel tevens daden van beschikking stellen (bijzonder en uitdrukkelijk mandaat). Een bijzondere lastgeving is dus niet noodzakelijk een uitdrukkelijke lastgeving.⁶⁵

30. Een tweede interpretatieregel bepaalt dat de lasthebber gebonden is aan diens lastgeving, hij mag niets doen buiten hetgeen in zijn lastgeving begrepen is.⁶⁶ Het door de lastgever gegeven mandaat dient met andere woorden restrictief te worden geïnterpreteerd. De lastgever is, behoudens bekrachtiging, in principe niet verbonden door een handeling die een lasthebber verricht heeft buiten zijn mandaat.⁶⁷

AFDELING II. MANDAAT AD LITEM

§ 1. Kenmerken

31. Het mandaat ad litem is een bijzonder mandaat uitgedrukt in algemene bewoordingen. Enerzijds bijzonder omdat de advocaat slechts handelingen kan stellen met het oog op de bewaring of verwerving van rechten. Anderzijds uitgedrukt in algemene bewoordingen omdat het mandaat de aard van de rechtshandelingen niet preciseert.⁶⁸

32. In bepaalde gevallen vereist de wet een uitdrukkelijk mandaat van de advocaat. Zo bepaalt art. 824, tweede lid Ger.W. inzake afstand van geding dat uitdrukkelijke afstand bij een gewone akte geschiedt, die ondertekend wordt door de partij of door haar gemachtigde die, tenzij de wet anders bepaalt, een bijzondere volmacht heeft, en die aan de tegenpartij betekend wordt, indien deze de afstand niet vooraf heeft aangenomen. De wet refereert hier aan “een bijzondere volmacht”. Dit laatste is een ongelukkige formulering daar het mandaat van de advocaat steeds bijzonder is. Wanneer de wet een “bijzondere volmacht” eist, doelt de wetgever dus in de eerste plaats op een uitdrukkelijke lastgeving.

⁶⁴ Art. 1988 oud BW; J. HERBOTS, S. STIJNS, E. DEGROOTE, W. LAUWERS en I. SAMOY, “Lastgeving”, *TPR* 2002, afl. 1, 733.

⁶⁵ Cass. 2 april 1981, *Arr. Cass.* 1980-81, 867.

⁶⁶ Art. 1989 oud BW.

⁶⁷ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 201.

⁶⁸ S. VAN LOOCK, “Art. 1987 – 1988 – 1989 BW” in *Bijzondere Overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2020, afl. 102, (159) 180-181, nr. 37-38.

33. Een uitdrukkelijke lastgeving is niet noodzakelijk een schriftelijke lastgeving, maar vereist dat het voldoende duidelijk is dat de lasthebber werd gemachtigd tot het stellen van die bepaalde handeling.⁶⁹ Een uitdrukkelijk mandaat kan dus mondeling gegeven zijn en zelfs stilzwijgend.⁷⁰

Bovendien hoeven in het mandaat niet alle mogelijke daden van beschikking worden opgesomd. Het volstaat dat de lastgever de wil had om daden van beschikking niet uit te sluiten.⁷¹

§ 2. *Begin van de vertegenwoordiging*

34. Conform art. 249 Codex Deontologie voor Advocaten treedt de advocaat slechts op wanneer hij daartoe de opdracht van zijn cliënt heeft gekregen. Opdat de lastgeving tot stand zou komen, is het noodzakelijk dat de advocaat zijn opdracht aanvaardt.⁷² De aanvaarding van het mandaat van de advocaat kan eventueel slechts stilzwijgend zijn en volgen uit de uitvoering die hieraan werd gegeven door de gemandateerde advocaat.⁷³

Het mandaat ad litem neemt een aanvang bij de inleiding van het rechtsgeding, wat in de regel met een dagvaarding gebeurt in civiele procedures⁷⁴ of met een verzoekschrift in administratieve procedures.

§ 3. *Art. 440, tweede lid Ger.W.*

A. Principe

35. Art. 440, tweede lid Ger.W. creëert in hoofde van de advocaat een wettelijk vermoeden van volmacht. Dit artikel bepaalt dat de advocaat als gevolmachtigde van de partij verschijnt zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere (lees: uitdrukkelijke) lastgeving eist. De gewone bevestiging van de advocaat geldt als vermoeden van het bestaan van zijn mandaat om een partij te vertegenwoordigen.⁷⁵

Het wettelijk vermoeden van volmacht houdt in dat de advocaat, die in rechte optreedt namens zijn cliënt, geen blijk moet geven van enig mandaat, ook al zou de tegenpartij daarom verzoeken. Het bewijs van zijn

⁶⁹ Rb. Brussel 5 augustus 1986, *RRD* 1988, 20, noot P. JADOUL.

⁷⁰ B. LAMBRECHT en I. SAMOY, “Schijn van berusting en ontkenning van proceshandeling” (noot onder Brussel 10 juni 2002), *P&B* 2002, afl. 5, 309.

⁷¹ S. VAN LOOCK, “Art. 1987 – 1988 – 1989 BW” in *Bijzondere Overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2020, afl. 102, (159) 175, nr. 26.

⁷² Art. 1984, lid 2 oud BW: lastgeving komt tot stand door aanneming van de lasthebber (nr. 8).

⁷³ Rb. Charleroi 12 september 2006, *JLMB* 2008, afl. 6, 246.

⁷⁴ A. VAN OEVELEN, “Het mandaat van de advocaat wanneer hij niet in rechte optreedt”, *RW* 2009-10, 1588.

⁷⁵ Rb. Brussel 26 januari 2001, *JLMB* 2002, afl. 3, 105.

mandaat ligt besloten in zijn optreden of is vervat in de verklaring dat hij die opdracht heeft.⁷⁶ De advocaat wordt met andere woorden op zijn woord geloofd.⁷⁷ De gevolgen van een bewezen mandaat ad litem zijn dat de handelingen van de vertegenwoordiger toegerekend worden aan de vertegenwoordigde alsof ze door hemzelf worden gesteld.⁷⁸

36. Het vermoeden van volmacht is echter weerlegbaar. Indien de tegenpartij de onbevoegdheid van de advocaat inroept, dient ze zelf hiervoor het bewijs te leveren. Het bewijs kan met alle middelen rechtens worden geleverd.⁷⁹

Wanneer een bijzondere lastgeving vereist is, is de bewijsregeling – bij ontstentenis van wettelijk vermoeden, zoals bij het mandaat ad litem – deze van het gemeen recht, en ligt de bewijslast bij diegene die zich op het mandaat beroept.⁸⁰ Derhalve zal de advocaat of de partij die het mandaat inroept, het bestaan van het mandaat dienen te bewijzen.⁸¹ De advocaat zal zijn bevoegdheid moeten legitimeren op eerste verzoek van de rechter of van de tegenpartij.⁸²

37. Art. 440, tweede lid Ger.W. geldt niet in de interne verhouding advocaat-cliënt. Het is de advocaat die principieel de bewijslast draagt van een opdracht van de cliënt voor de proceshandelingen die hij stelt.⁸³ De vertegenwoordigde partij zelf kan conform art. 848 Ger.W. betwisten dat haar raadsman opdracht heeft gekregen om bepaalde procedurehandelingen te stellen, en dus stellen dat zij deze niet gevraagd, noch toegelaten, noch bekrachtigd, heeft.⁸⁴

38. De bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, waaronder art. 440, tweede lid Ger.W., zijn in principe niet van toepassing op administratieve procedures. Conform art. 2 Ger.W. kan het Gerechtelijk Wetboek alsnog toepassing vinden als aanvullend recht wanneer voor een bepaald aspect van de procesvoering voor een administratief rechtscollege geen eigen regeling bestaat én de toepassing van die bepalingen verenigbaar

⁷⁶ Rb. Gent 5 mei 2000, *TGR* 2001, 272; C. PAULUS en R. BOES, “De recente cassatierechtspraak in verband met lastgeving” in X. (ed.), *Liber Amicorum Frédéric Dumon*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, 205.

⁷⁷ KG Rb. Nijvel 15 januari 1991, *JLMB* 1991, 604; D. STERCKX, “Le mandat procédural de l’avocat”, *JT* 1997, 402.

⁷⁸ Rb. Gent 5 mei 2000, *TGR* 2001, 272.

⁷⁹ Rb. Brussel 5 augustus 1986, *RRD* 1988, 20, noot P. JADOUL; J. VANANROYE, “Proceshandelingen qualitate qua, de bevoegdheid van de advocaat (art. 440, al. 2 Ger.W.) en de vertegenwoordiging van een rechtspersoon” (noot onder Cass. 17 april 1997), *TRV* 1998, 521.

⁸⁰ Art. 1985 oud BW; J. STEVENS en I. VANDEVELDE, “Art. 439 Ger.W. - Art. 446ter Ger.W.” in *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2010, afl. 77, (127) 147, nr. 17.

⁸¹ Art. 8.4, eerste lid BW.

⁸² F. VAN LIEMPT, “Hoever reikt het mandaat ad litem van een advocaat in het kader van een gerechtelijke vereffening-verdeling?”, in W. PINTENS en J.D. MONGH (eds.), *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 373.

⁸³ Rb. Brussel 22 september 2009, *T.Vred.* 2012, afl. 5-6, 394, noot F. DE PATOUL; J. VANANROYE, “Proceshandelingen qualitate qua, de bevoegdheid van de advocaat (art. 440, al. 2 Ger.W.) en de vertegenwoordiging van een rechtspersoon” (noot onder Cass. 17 april 1997), *TRV* 1998, 522.

⁸⁴ J. STEVENS, *Regels en gebruiken van de advocatuur te Antwerpen*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1997, 395.

is met de specifieke rechtspleging. Zodoende blijft de strekking van art. 440, tweede lid Ger.W. niet beperkt tot de rechtbanken van de rechterlijke orde, maar is ze ook van toepassing op procedures in administratieve aangelegenheden.⁸⁵

39. In Nederland en Frankrijk beschikt de advocaat eveneens over een wettelijk vermoeden van volmacht.

In Nederland ligt dit vermoeden voor civiele zaken vervat in art. 80, lid 3 Rv. en voor het bestuursprocesrecht in art. 8:24, lid 3 awb. Conform deze wetsbepalingen hoeft de advocaat geen schriftelijke volmacht voor te leggen aan de rechter. Wanneer een advocaat zegt dat hij een bepaalde (rechts)persoon vertegenwoordigt, wordt hij door de rechter op zijn woord geloofd.

In Frankrijk wordt dit vermoeden voor de burgerlijke rechtspleging uitgedrukt in art. 416, eerste lid CPC. Wat de administratieve rechtspleging betreft, wordt dit vermoeden afgeleid uit art. R431-2 Code de justice administrative.⁸⁶ Deze artikelen stellen de advocaat vrij van de verplichting om het bewijs te leveren van zijn mandaat wanneer hij een partij bijstaat, vertegenwoordigt of namens haar verzoekschriften en memories ondertekent. Het bestaan van het mandaat wordt uitsluitend vermoed op grond van zijn verklaring.⁸⁷

B. Volmacht verleend door een rechtspersoon

1. Burgerlijke rechtscolleges

40. Rechtspersonen dienen in rechte op te treden door tussenkomst van hun bevoegde orgaan.⁸⁸ Echter kunnen zij zich ook laten vertegenwoordigen door een advocaat.

Indien een rechtspersoon optreedt door middel van een advocaat wordt uit art. 440, lid 2 Ger.W. een dubbel vermoeden afgeleid: niet alleen het mandaat ad litem wordt vermoed, tevens geldt er ook een vermoeden van regelmatigheid van de beslissing van de rechtspersoon om in rechte op te treden. Behoudens het geval waarin de wet een bijzondere lastgeving vereist, wordt de advocaat die een akte van rechtspleging verricht voor een rechtbank van de rechterlijke orde, vermoed een regelmatig mandaat van het bevoegde orgaan te hebben ontvangen om de rechtspersoon te vertegenwoordigen.⁸⁹

⁸⁵ Art. 440, lid 2 Ger.W. is onder meer van toepassing voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, zie A. VANDERHAEGHEN, "Mandaat ad litem van advocaat in vreemdelingenzaken" (noot onder RvV 18 mei 2010), *NJW* 2011, afl. 235, 68.

⁸⁶ CAA de Marseille 4 november 2019, n° 19MA02222; CAA de BORDEAUX 15 november 2017, n° 17BX02034.

⁸⁷ R. PERROT, "Représentation en justice : les « présomptions » de mandat ad litem", *RTD civ.* 1994, 160.

⁸⁸ Art. 703, §1 Ger.W.

⁸⁹ Antwerpen 24 november 2016, *RW* 2019-20, afl. 24, 951.

41. Het dubbele vermoeden geldt zowel voor publieke rechtspersonen als voor private rechtspersonen, wanneer die behoorlijk geïdentificeerd zijn door vermelding van hun benaming, rechtskarakter en maatschappelijke zetel. De advocaat die verklaart in rechte te verschijnen voor een gemeente wordt wettelijk vermoed daartoe regelmatig last te hebben gekregen van het bevoegd orgaan van die gemeente.⁹⁰

42. Het wettelijk vermoeden is niet onweerlegbaar. Een partij kan aanvoeren dat de beslissing om een akte van rechtspleging te verrichten, niet werd goedgekeurd door de organen van de rechtspersoon en niet van laatstgenoemde uitgaat, maar de bewijslast berust bij die partij.⁹¹ Vroeger werd geoordeeld dat een partij die dergelijk bewijs dient te leveren, een zeer zware negatieve bewijslast draagt.⁹² De komst van het nieuwe bewijsrecht, vervat in boek 8 BW, brengt hier verandering in. Art. 8.6, eerste lid BW bepaalt dat “hij die de bewijslast draagt van een negatief feit, genoeg kan nemen met het aantonen van de waarschijnlijkheid van dat feit”. Bijgevolg volstaat het dat een partij kan aantonen dat een akte van rechtspleging *waarschijnlijk* niet werd goedgekeurd door de organen van de rechtspersoon. Het bewijs kan met alle middelen van recht worden geleverd.⁹³

43. Het vermoeden van geldige procesvolmacht komt te vervallen wanneer de advocaat, spontaan of in antwoord op een vraag van de tegenpartij, vermeldt van welke organen of personen hij zijn mandaat heeft gekregen. Het is in dat geval aan de advocaat om zijn mandaat te bewijzen, meer bepaald door aan te tonen dat de persoon wiens identiteit wordt vermeld werkelijk bevoegd is om de betrokken rechtspersoon in rechte te vertegenwoordigen.⁹⁴

44. Het standpunt van het Hof van Cassatie heeft tot gevolg dat de gewone hoven en rechtbanken voor rechtspersonen steeds erg toegankelijk zijn geweest. Een additionele overlegging van notulen om de rechtsgeldigheid van de interne beslissingen aan te tonen wordt niet vereist. De advocaat wordt vermoed geldig te zijn belast met het mandaat zonder te moeten toelichten op welke manier hij is aangesteld.⁹⁵

2. Administratieve rechtscolleges

45. Volgens de vroegere rechtspraak van de Raad van State gold het dubbele vermoeden, zoals het werd toegepast door het Hof van Cassatie, niet in administratieve contentieux. De Raad van State aanvaardde

⁹⁰ Cass. 18 december 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 551.

⁹¹ Cass. 2 oktober 2015, *Arr. Cass.* 2015, afl. 10, 2256; Cass. 12 februari 2016, *RW* 2017-18, afl. 30, 1177.

⁹² J. STEVENS, *Regels en gebruiken van de advocatuur te Antwerpen*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1997, 395.

⁹³ Art. 8.11, §1, lid 2 BW bepaalt dat het bewijs tegen een onderneming met alle middelen van recht kan.

⁹⁴ K. GEENS, M. WYCKAERT, C. CLOTTENS, F. PARREIN, S. DE DIER en S. COOLS, “Overzicht van rechtspraak. Vennootschappen 1999-2010”, *TPR* 2012, afl. 1, 182.

⁹⁵ S. SOTTIAUX, P. SCHOLLEN, D. BIJNENS, E. CLOOTS, E. MAES en J. THEUNIS, *Themis 90 – Publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 71.

weliswaar dat de advocaat niet van enige volmacht moest doen blijken, maar hij verwierp het daaraan verbonden vermoeden dat het bevoegde orgaan van de rechtspersoon tijdig en rechtsgeldig had beslist om in rechte op te treden.⁹⁶ Art. 7, 5° van de wet van 20 januari 2014 stelt hieraan een einde door uitdrukkelijk in art. 19, laatste lid RvS-wet te bepalen dat “de advocaat verondersteld wordt, behoudens bewijs van het tegendeel, gemandateerd te zijn door de handelingsbekwame persoon die hij beweert te vertegenwoordigen”.⁹⁷ De advocaat die optreedt in naam van een privaatrechtelijk, resp. publiekrechtelijk rechtspersoon, dient bij het verzoekschrift geen bewijs te voegen dat het bevoegde orgaan van die rechtspersoon regelmatig heeft beslist om op te treden voor de Raad van State.

46. Ook hier is het vermoeden weerlegbaar. Het staat een partij, die de regelmatigheid van de beslissing om te handelen betwist, vrij om dit door alle mogelijke middelen van recht te bewijzen.⁹⁸ Dit betekent dat het een partij onder meer toegelaten is het tegenbewijs te leveren op grond van vermoedens en om voldoende gewichtige, duidelijke en overeenstemmende indicieën aan de rechter voor te leggen die ernstige twijfels kunnen wekken die minstens tot gevolg hebben dat de bewijslast wordt omgekeerd.⁹⁹

De partij die een mandaat verleend door openbare rechtspersonen betwist, kan een beroep doen op de regels van openbaarheid van bestuur. Die maken het mogelijk om stukken op te vragen bij een openbaar bestuur.¹⁰⁰

3. Het Grondwettelijk Hof

47. In een arrest van 17 september 2014 doet het GwH uitspraak over het vermoeden vervat in art. 440, tweede lid Ger.W in het licht van de wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.¹⁰¹ Het Hof constateert dat de wetgever klaarblijkelijk geoordeeld heeft dat de bijzondere aard van de aan de Raad van State toevertrouwde geschillen de toepassing van het mandaat ad litem, zoals geïnterpreteerd door het Hof van Cassatie, niet in de weg staat. In het licht van de door de wetgever nagestreefde eenvormigheid is er geen reden meer om voor het GwH minder soepele ontvankelijkheidsvoorwaarden te hanteren.¹⁰²

48. Conform art. 7, derde lid van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof moet het bewijs van de beslissing van het bevoegde orgaan van de rechtspersoon om in rechte op te treden ‘op het

⁹⁶ GwH 17 september 2014, nr. 120/2014, *JLMB* 2014, afl. 32, 1508, overw. B.4.3., noot D. BIJNENS en J. THEUNIS.

⁹⁷ Wet 20 januari 2014 houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State, *BS* 3 februari 2014.

⁹⁸ Wetsontwerp houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State, *Parl.St. Senaat* 2012-13, nr. 5-2277/1, 19.

⁹⁹ RvS 27 juni 2017, *RW* 2017, 626.

¹⁰⁰ D. LINDEMANS, “Het mandaat ad litem van rechtspersonen en de regelmatigheid van de beslissing van de rechtspersoon om in rechte te treden”, *P&B* 2007, afl. 6, 354.

¹⁰¹ GwH 17 september 2014, nr. 120/2014, *JLMB* 2014, afl. 32, 1508, noot D. BIJNENS en J. THEUNIS.

¹⁰² GwH 17 september 2014, nr. 120/2014, overw. B.4.6.

eerste verzoek' worden voorgelegd. Deze formulering belet het Hof niet om van dergelijk verzoek af te zien, met name wanneer de rechtspersoon vertegenwoordigd wordt door een advocaat.¹⁰³ Op deze manier is ook voor het GwH, behalve bij tegenbewijs, niet meer vereist dat de rechtspersoon – vertegenwoordigd door een advocaat – aantoont dat de beslissing om in rechte op te treden uitgaat van het hiertoe bevoegde orgaan. Er geldt op heden dan ook een uniforme uitlegging van het mandaat ad litem voor de verschillende rechtscolleges.¹⁰⁴

§ 4. Rechtshandelingen waarvoor geen uitdrukkelijk mandaat vereist is

49. Het mandaat ad litem van de advocaat wordt begrensd door het doel en het voorwerp ervan, namelijk de vertegenwoordiging van een cliënt in een bepaald rechtsgeding. Het omvat alle proceshandelingen die nodig zijn om een rechtsgeding tot een goed einde te brengen (nr. 1414).¹⁰⁵ De concrete inhoud van de taken waartoe de raadsman is gehouden binnen het kader van de juridische bijstand, is essentieel evolutief. Welke prestaties de advocaat zal moeten leveren zal enkel geconcretiseerd worden door het verdere onderzoek van de zaak lopende de uitvoering van de opdracht, in overleg met de cliënt en in de regel met zijn akkoord.¹⁰⁶

50. Conform art. 1989 oud BW dient het door de lastgever gegeven mandaat restrictief te worden geïnterpreteerd. Evenwel mag het principe van de restrictieve interpretatie niet al te stoïcijns worden toegepast en zal de lasthebber ook alle daden kunnen stellen die noodzakelijk voortvloeien uit diens opdracht.¹⁰⁷ De advocaat kan alle handelingen verrichten die gebruikelijk of noodzakelijk horen bij de zaak waarvoor de lastgeving werd gegeven.¹⁰⁸

51. Voor het leeuwendeel van rechtshandelingen geldt het vermoeden van art. 440, tweede lid Ger.W. en dient de advocaat geen mandaat voor te leggen, het gaat met name om¹⁰⁹:

- in naam en voor rekening van een cliënt een geding inleiden of een zaak voorbereiden;
- middelen, waaronder proceduremiddelen, opwerpen of aanwenden;
- een deskundig onderzoek bijwonen;

¹⁰³ GwH 17 september 2014, nr. 120/2014, overw. B.4.7.

¹⁰⁴ J. THEUNIS en D. BIJNENS, "Het mandaat ad litem voor het Grondwettelijk Hof" (noot onder GwH 17 september 2014), *RW* 2014-15, 1542.

¹⁰⁵ J. STEVENS, *Regels en gebruiken van de advocatuur te Antwerpen*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1997, 396.

¹⁰⁶ B. VAN DORPE, "Het ereloon van de advocaat: een speciaal geval", *P&B* 2009, afl. 4, 127.

¹⁰⁷ D. VAN DRIESSCHE, "De uitwerking van lastgeving jegens derden", in X. (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat. Deel 14*, Die Keure, Brugge, 2009, 87.

¹⁰⁸ H. BOULARBAH, A. BERTHE en B. BIEMAR, "Le contrat de mandat et la procédure civile : questions choisies" in B. KOHL (ed.), *Le mandat dans la pratique: questions choisies et suggestions de clauses*, Brussel, Larcier, 2014, 116.

¹⁰⁹ V. COIGNIEZ, "De aansprakelijkheid van de advocaat" in X. (ed.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Deontologie*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 461.

- procedurestukken ondertekenen;
- bijkomende vorderingen stellen, conclusies nemen en ondertekenen;
- pleiten;
- een vonnis ten uitvoer laten leggen door een gerechtsdeurwaarder¹¹⁰;
- betalingen in ontvangst nemen naar aanleiding van een geschil.

52. Het mandaat ad litem heeft slechts betrekking op het voeren van een enkele aanleg. De aanvankelijke instructie van de cliënt om een geding in te leiden of verweer te voeren kan dus in beginsel niet worden uitgelegd als een toelating voor de advocaat om op eigen houtje hoger beroep in te stellen.¹¹¹ Gezien het hier niet gaat om een bijzondere lastgeving gevergd door de wet, blijft het vermoeden van art. 440, tweede lid Ger.W. overeind. Een advocaat kan als gevolmachtigde optreden in een verzoekschrift tot hoger beroep, zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken.¹¹²

53. Voor het Hof van Cassatie kunnen in burgerlijke zaken alleen advocaten optreden en conclusies nemen, die de titel van advocaat bij het Hof van Cassatie voeren.¹¹³ Niet alleen in burgerlijke zaken, maar ook in administratieve zaken kan bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie vereist zijn, namelijk om cassatieberoep in te stellen tegen de arresten van de Raad van State, als bepaald in artikel 609, 2° van het Gerechtelijk Wetboek en in artikel 33 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.¹¹⁴ Art. 479, lid 1 Ger.W. stelt dat de advocaat bij het Hof van Cassatie de partij op geldige wijze vertegenwoordigt zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken. Dit artikel vormt de tegenhanger van art. 440, tweede lid Ger.W..¹¹⁵

§ 5. Rechtshandelingen waarvoor een uitdrukkelijk mandaat vereist is

54. Krachtens art. 440, tweede lid Ger.W. dient de advocaat geen blijk te tonen van enig mandaat, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist. Bijgevolg zal de advocaat, om bepaalde specifieke procedurele handelingen uit te voeren, in het bezit moeten zijn van een bijzonder mandaat. Het bijzonder mandaat moet een mandaat zijn waarbij de cliënt zijn raadsman opdraagt de betrokken procedurehandeling

¹¹⁰ Antwerpen 7 december 2015, *RW* 2018-19, afl. 13, 509.

¹¹¹ O. STEVENS, "De advocaat zonder instructie" in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 537-538.

¹¹² Cass. 9 december 1983, *Arr. Cass.* 1983-84, 425.

¹¹³ Art. 478, lid 1 Ger.W.

¹¹⁴ M. BAETENS-SPETSCHINSKY, "De verplichte bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie in een cassatieprocedure en de gelijkheid tussen rechtzoekenden", *RABG* 2012, afl. 6, 366-371.

¹¹⁵ R. BUTZLER, R. VANCRAENENBROECK en J. VERBIST, "Art. 478 Ger.W. - Art. 487 Ger.W." in *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2012, afl. 86, (63) 84, nr. 1.

uit te voeren.¹¹⁶ Het feit dat de wet een uitdrukkelijke lastgeving vereist, impliceert niet dat de rechter ambtshalve het bestaan van zulke lastgeving zou moeten of mogen nagaan.¹¹⁷

De wet eist in volgende gevallen een bijzonder mandaat:

- afstand van geding, rechtsvordering of proceshandeling (art. 820-827 Ger.W.);
- elke aanbieding, erkenning of toestemming, waarbij aan een recht verzaakt wordt, zoals bijvoorbeeld een dading (art. 850 Ger.W.)¹¹⁸ of een gerechtelijke bekentenis¹¹⁹;
- berusting in een vonnis (art. 1045 Ger.W.)¹²⁰;
- verhaal op de rechter (art. 1143 Ger.W.);
- Afleggen van rekening en verantwoording (art. 1360 Ger.W.).

55. Voor het wraken van een rechter is op heden geen uitdrukkelijk mandaat meer nodig. Art. 835 Ger.W., zoals gewijzigd bij wet van 22 december 2003, vergt slechts dat de vordering wordt ingeleid bij een verzoekschrift dat “ondertekend wordt door een advocaat die meer dan tien jaar bij de balie is ingeschreven”. Art. 835 Ger.W. vereist niet dat de ondertekenende advocaat van een bijzondere volmacht doet blijken ten aanzien van het rechtscollege waar de vordering tot wraking aanhangig is gemaakt.¹²¹

56. In het Nederlandse rechtsverkeer is het gebruikelijk dat de advocaat een volmacht heeft van zijn cliënt om hem volledig te vertegenwoordigen in het betreffende geschil. In dit verband wordt ook wel gesproken van een aanstellingsvolmacht.¹²² Het uitgangspunt dat van een advocaat geen bewijs van volmacht verlangd mag worden, is niet absoluut. Het gaat alleen op voor handelingen waarvoor de vertegenwoordigingsbevoegdheid besloten ligt in de aanstelling van de advocaat.¹²³

In tegenstelling tot art. 440, tweede lid Ger.W., maken art. 80 Rv. en art. 8:24 awb geen verder onderscheid naargelang de wet al dan niet een bijzondere (lees: uitdrukkelijke) volmacht eist. Het vermoeden van volmacht in hoofde van de advocaat zal bijgevolg slaan op alle proceshandelingen die door hem in het kader van zijn aanstelling worden verricht. Echter is er één wetsbepaling die de overlegging van een bijzondere

¹¹⁶ F. DE PATOUL, “La portée du mandat ad litem de l’avocat” (noot onder Vred. Zottegem 6 mei 2010), *T.Vred.* 2012, afl. 5-6, 407.

¹¹⁷ P. DEPUYDT, *De aansprakelijkheid van de advocaat*, Gent, Larcier, 2006, 118.

¹¹⁸ Cass. 18 november 1988, *Arr.Cass.* 1988-89, 341; Luik 6 maart 1992, *RRD* 1992, 416; Gent 26 februari 2014, *TBBR* 2017, afl. 3, 203.

¹¹⁹ Cass. 18 september 1964, *Pas.* 1965, I, 61.

¹²⁰ Cass. 7 april 2016, *RABG* 2016, afl. 19, 1378.

¹²¹ Cass. 6 april 2016, AR P.16.0299.F, Le procureur du Roi près le Tribunal de première instance du Luxembourg / DE C.J.

¹²² Art. 3:71, lid 2 *in fine* BW (NL); Gerechtshof ’s-Hertogenbosch 10 september 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:3323.

¹²³ S.C.J.J. Kortmann & J.S. Kortmann, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 3. Deel III. Vermogensrecht algemeen. Volmacht en vertegenwoordiging*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

volmacht vereist. Art. 250, lid 2 Rv. bepaalt dat wanneer afstand van instantie door een advocaat of een gemachtigde wordt gedaan, deze een hem daartoe door de eiser verstrekte bijzondere volmacht dient over te leggen. Net zoals in het Belgische recht, is de term “bijzonder” hier ongelukkig gekozen. Wil de eiser afstand van instantie doen dan zal de advocaat eerder een volmacht dienen voor te leggen waaruit “ondubbelzinnig” blijkt dat de procespartij inderdaad afstand van instantie doet.¹²⁴

57. Het mandaat van de advocaat wordt in het Franse recht, analoog aan het Belgische recht, *le mandat ad litem* genoemd. Art. 411 CPC stelt dat het mandaat ad litem tevens de bevoegdheid en plicht inhoudt om namens de vertegenwoordigde proceshandelingen te verrichten. De advocaat die door zijn cliënt is gemandateerd om hem ter terechtzitting te vertegenwoordigen, kan alle proceshandelingen verrichten die nuttig zijn voor het verloop van het proces.

Het mandaat ad litem omvat het verlenen van bijstand (adviseren en verdedigen van een partij), tenzij anders is bepaald of overeengekomen.¹²⁵ Verder onderstelt het mandaat ad litem, ten aanzien van de rechter en de wederpartij, de bijzondere bevoegdheid om een afstand (van procedure of proceshandeling) te doen of te aanvaarden, te berusten of een aanbod, bekentenis of instemming te doen of te aanvaarden.¹²⁶ In tegenstelling tot het vermoeden vervat in art. 416, eerste lid CPC, is dit vermoeden (van een bijzondere bevoegdheid) onweerlegbaar.¹²⁷ Echter is voor het Hof van Cassatie en voor de Raad van State het vermoeden van art. 417 CPC niet onweerlegbaar (nr.122).¹²⁸ Het vermoeden van volmacht geldt ook voor wat het instellen van hoger beroep betreft wanneer vertegenwoordiging niet verplicht is.¹²⁹ De advocaat vervult de verplichtingen van zijn mandaat zonder verdere volmacht tot aan de tenuitvoerlegging van het vonnis, mits dit geschiedt binnen een jaar nadat het vonnis onherroepelijk is geworden.¹³⁰

In bepaalde gevallen zal de wet of het RIN echter een uitdrukkelijk mandaat in hoofde van de advocaat eisen¹³¹, namelijk bij:

- Inscription de faux contre les actes authentiques (betichting van valsheid tegen authentieke akten)¹³²;

¹²⁴ Gerechtshof 's-Hertogenbosch 14 juli 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:2667. Art 3:62, lid 2 BW (NL): Een bijzondere volmacht die in algemene bewoordingen is verleend, strekt zich slechts uit tot daden van beschikking indien dit ondubbelzinnig is bepaald.

¹²⁵ Art. 412 en art. 413 CPC.

¹²⁶ Art. 417 CPC.

¹²⁷ J.-J. TAISNE en M. DOUCHY-OUODOT, “Mandat ad litem” in *Avocat*, Répertoire de procédure civile, 2018, nr. 370.

¹²⁸ Cass. 12 januari 2000 (FR), n° 99-14.158; D. CHOLET, “Régime du mandat ad litem” in *Assistance et représentation en justice*, Répertoire de procédure civile, 2017, nr. 82.

¹²⁹ Art. 931, lid 2 CPC.

¹³⁰ Art. 420 CPC.

¹³¹ Art. 8 Décret du 12 juillet 2005 relatif aux règles de déontologie de la profession d'avocat; art. 6.2 RIN.

¹³² Art. 306 CPC.

- Déférer ou référer le serment décisoire (het opleggen of terugwijzen van een beslissende eed)¹³³;
- Demande de récusation ou de renvoi pour cause de suspicion légitime (vordering tot wraking of verwijzing op grond van een gewettigd vermoeden)¹³⁴;
- La pourvoi en cassation concernant les procédures sans représentation obligatoire (beroep in cassatie bij procedures zonder verplichte vertegenwoordiging)¹³⁵;
- Transiger en son nom et pour son compte ou engager le mandant irrévocablement par une proposition ou une offre de contracter (in naam en voor rekening van de opdrachtgever een dading aangaan of de opdrachtgever onherroepelijk verbinden door een voorstel of een aanbod tot sluiting van een overeenkomst)¹³⁶;
- Disposer de fonds, effets ou valeurs ou aliéner les biens du mandant (in het bezit zijn van geldbedragen, effecten of waardepapieren of de goederen van de opdrachtgever vervreemden)¹³⁷.

§ 6. Vertegenwoordiging buiten het geding

58. De advocaat kan, naast zijn opdracht van procesvertegenwoordiger, ook optreden als een lasthebber van zijn cliënt, los van enige procedure voor een rechtscollege, voor zover een dergelijk mandaat niet onverenigbaar is met de regels die de uitoefening van zijn beroep beheersen.¹³⁸

Buiten elke rechtspleging kan de advocaat zich met diverse taken belasten, zoals het verstrekken van juridisch advies, het onderhandelen en opstellen van overeenkomsten of het nazien van ontwerpen, het bijstaan in persoonlijke aangelegenheden (echtelijke moeilijkheden, nalatenschappen, werkgelegenheid....) of zakelijke aangelegenheden (herstructurering of transacties in verband met bedrijven, begeleiding van sociaalrechtelijke problemen...). Ook hier geldt een plicht tot bijstand, voorlichting en advies.¹³⁹

59. Het door art. 440, tweede lid Ger.W. geformuleerde vermoeden van volmacht geldt niet wanneer de advocaat zijn cliënt buiten enig rechtsgeding vertegenwoordigt. Buiten de gerechtszaal is de advocaat niet langer de wettelijke lasthebber van zijn cliënt maar wel een lasthebber van gemeen recht, zodanig dat elke opdracht die hij uitvoert een bijzonder karakter vertoont waarvan het bewijs, in tegenstelling met het mandaat

¹³³ Art. 322 CPC.

¹³⁴ Art. 343 CPC; art. R721-3 Code de justice administrative; art. R621-6-1 Code de justice administrative.

¹³⁵ Art. 984 CPC.

¹³⁶ Art. 6.2 RIN.

¹³⁷ Art. 1988, lid 2 CC; art. 6.2 RIN.

¹³⁸ Rb. Aarlen 12 januari 1971, *JL* 1970-71, 172; A. VAN OEVELEN, "Het mandaat van de advocaat wanneer hij niet in rechte optreedt", *RW* 2009-10, 1587.

¹³⁹ P. DEPUYDT, "De aansprakelijkheid van de advocaat als dienstverlener: de plicht tot bijstand, voorlichting en advies onder de loep genomen", in X. (ed.), *Huur van diensten – Aanneming van werk*, Gent, Larcier, 2006, 428.

ad litem, niet langer geleverd wordt door zijn enkele verklaring maar door een duidelijke en bijzondere akte.¹⁴⁰

60. Volgende handelingen vereisen onder meer een gemeenrechtelijke lastgeving:

- het weigeren van een handelshuurnieuwing¹⁴¹;
- onderhandelingen voeren in naam van de cliënt;¹⁴²
- verwerpen van een nalatenschap¹⁴³;
- de aanvaarding van een nalatenschap, of een aangifte van nalatenschap indienen¹⁴⁴;
- ontslag van een werknemer¹⁴⁵;
- een ereloonstaat erkennen¹⁴⁶;
-

61. Raadslieden van schuldeisers, die een stem willen uitbrengen in het kader van een gerechtelijk reorganisatieplan hebben sinds de wet van 11 augustus 2017¹⁴⁷ geen bijzondere volmacht meer nodig. Vroeger werd geoordeeld dat de stemming in het raam van een gerechtelijke reorganisatie niet tot het gewone mandaat ad litem behoorde en dat aldus een bijzondere volmacht vereist was.¹⁴⁸ Thans bepaalt art. XX.78. van het Wetboek Economisch Recht dat de schuldeiser aan de stemming kan deelnemen in persoon of via de door hem aangestelde advocaat die zonder bijzondere volmacht kan optreden. De advocaat heeft derhalve geen aparte schriftelijke volmacht meer nodig om op de vergadering te verschijnen waarop over het reorganisatieplan zal worden gestemd.

62. De wederpartij kan bij het stellen van de rechtshandeling steeds de voorlegging van een volmacht vragen om het bestaan en de omvang van het mandaat aan te tonen. De advocaat zal het bestaan en/of de omvang van zijn mandaat overeenkomstig het gemeen recht dienen te bewijzen.¹⁴⁹

¹⁴⁰ Brussel 29 november 1994, *Pas.* 1994, II, 5; J. BUYLE, "En dehors du prétoire, l'avocat n'est plus le mandataire obligé de son client", *JLMB* 2006, afl. 29, 1273.

¹⁴¹ Vred. Antwerpen 20 maart 2014, *RW* 2014-15, afl. 22, 871.

¹⁴² Brussel 29 november 1994, *Pas.* 1994, II, 5.

¹⁴³ Brussel 12 maart 2003, *JT* 2003, 582.

¹⁴⁴ Arbh. Brussel 21 mei 1981, *RW* 1982-83, 1582.

¹⁴⁵ Arbh. Luik 20 september 2013, *JLMB* 2014, 656.

¹⁴⁶ Rb. Aarlen 9 augustus 2004, *JLMB* 2006, 1277.

¹⁴⁷ Wet 11 augustus 2017 houdende invoeging van het Boek XX "Insolventie van ondernemingen", in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan Boek XX en van de rechtshandavingsbepalingen eigen aan Boek XX in het Boek I van het Wetboek van economisch recht, *BS* 11 september 2017.

¹⁴⁸ Kh. Antwerpen 8 februari 2011, *RW* 2012-13, afl. 11, 439.

¹⁴⁹ De bewijsregels ter zake zijn deze van het gemeen recht en zijn op dat vlak dezelfde als deze die gelden voor het bewijs van proceshandelingen die een bijzonder mandaat behoeven.

Wat betreft de omvang van het mandaat volstaat het te verwijzen naar AFDELING I. GEMEEN RECHT.

Nopens het bewijs van het bestaan van het mandaat dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen het bewijs tussen partijen en het bewijs tegenover de derde met wie de advocaat-lasthebber heeft gehandeld.¹⁵⁰ Tussen partijen kan het bewijs van het mandaat met alle bewijsmiddelen geleverd worden.¹⁵¹ Gaat het voorwerp van het mandaat de waarde van 3.500 euro echter te boven, dan is een ondertekend geschrift onontbeerlijk.¹⁵² Het bewijs van het mandaat tegen een derde kan met alle bewijsmiddelen geleverd worden.¹⁵³ Behalve in de gevallen waarin de wet anders bepaalt, moet het bewijs geleverd worden met een redelijke mate van zekerheid.¹⁵⁴

§ 7. Informatie- en voorlichtingsplicht

A. De advocaat als onafhankelijke raadgever

63. Krachtens art. 250 Codex Deontologie voor Advocaten¹⁵⁵ zal de advocaat met spoed, gewetensvol en met ijver, de cliënt adviseren en verdedigen. Hij aanvaardt persoonlijk de verantwoordelijkheid voor de taak die hem is toevertrouwd en hij houdt de cliënt op de hoogte van het verloop van de zaak waarmee hij belast is. Dit is niets minder dan een uitvloeisel van de verplichting die krachtens het gemeen recht op de lasthebber weegt om rekenschap af te leggen aan de lastgever.¹⁵⁶

64. Van de advocaat wordt verwacht dat hij meer doet dan het slaafs uitvoeren van de opdrachten waarmee de cliënt hem uitdrukkelijk heeft gelast. De advocaat moet niet passief de instructies afwachten die zijn cliënt hem eventueel zal geven. Hij moet initiatief nemen en zijn cliënt attent maken op valstrikken, wettelijke verbintenissen of te vervullen formaliteiten.¹⁵⁷

De advocaat dient zijn cliënt op continue wijze op de hoogte te houden van het verloop van de procedure en hem intens te betrekken bij de redactie van procedurestukken. Tevens fungeert de advocaat als een ‘tolk’ die alle juridische communicatie van confraters en rechterlijke instanties ombuigt in menselijke taal.¹⁵⁸

¹⁵⁰ A. VAN OEVELEN, “Het mandaat van de advocaat wanneer hij niet in rechte optreedt”, *RW* 2009-10, 1589.

¹⁵¹ Art. 8.8 BW.

¹⁵² Art. 8.9, §1 BW.

¹⁵³ Art. 8.14, lid 2 BW.

¹⁵⁴ Art. 8.5 BW.

¹⁵⁵ Art. 1.1 en 1.2 (in het bijzonder bepaling a en f) Code de déontologie de l'avocat.

¹⁵⁶ Art. 1993 oud BW; O. STEVENS, “De advocaat zonder instructie” in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 539.

¹⁵⁷ Luik 22 december 1998, *JLMB* 2000, 242, noot J. BUYLE.

¹⁵⁸ S. VOET, “De beste stuurlied staan aan wal ... Reflecties over de rol van de advocaat in het procesverloop in burgerlijke zaken”, *RW* 2006-07, 1262-1263.

B. De advocaat en zijn “duty to inform”

65. De advocaat is belast met een algemene adviesopdracht die verschillende aspecten bevat: informatie-, voorlichtings-, waarschuwings- of adviesplicht.¹⁵⁹

De advocaat heeft in de eerste plaats een informatie- en voorlichtingsplicht. Onder informatie wordt verstaan alle informatie, feitelijk of juridisch, die de advocaat weet, kan bekendmaken en waarschijnlijk van belang is voor de cliënt in het licht van de zaak die hem wordt voorgelegd.¹⁶⁰ Zo bepaalt art. 89 van de Codex Deontologie voor Advocaten¹⁶¹ dat de advocaat die geconsulteerd wordt door een cliënt en vermoedt of weet dat de cliënt voor juridische tweedelijnsbijstand in aanmerking komt, verplicht is de cliënt hierover te informeren.

Een ander voorbeeld heeft betrekking op de minnelijke oplossing van geschillen. Sinds de wet van 18 juni 2018 is de advocaat gehouden zijn cliënt in te lichten over alternatieve vormen van conflictoplossing.¹⁶² Conform art. 444, tweede lid Ger.W. informeert de advocaat de rechtszoekende over de mogelijkheid tot bemiddeling, verzoening en elke andere vorm van minnelijke oplossing van geschillen en tracht hij die in de mate van het mogelijke te bevorderen wanneer hij van mening is dat een minnelijke oplossing van het geschil overwogen kan worden. Deze bepaling leunt sterk aan bij art. X.3.7.1. Codex Deontologie voor Advocaten¹⁶³ dewelke de advocaat verplicht zijn cliënt op het juiste moment nadrukkelijk te adviseren over de wenselijkheid om tot een schikking te komen of een beroep te doen op alternatieve oplossing om het geschil te beëindigen.¹⁶⁴

66. Het verstrekken van informatie is een actieve verplichting. De advocaat heeft een actieve informatieverplichting die zich uitstrekt tot alle vorderingen die moeten worden ingesteld om de belangen van zijn cliënt te verdedigen.¹⁶⁵ Het doel van de informatieverstrekking is de cliënt in staat stellen een vrije en geïnformeerde beslissing te nemen.¹⁶⁶

¹⁵⁹ Bergen 22 maart 2013, *JLMB* 2014, afl. 29, 1387.

¹⁶⁰ G. DAVID, “Le devoir de conseil de l’avocat à la lueur de la jurisprudence récente” in M. DELVAUX (ed.), *Responsabilité(s) de l’avocat*, Anthemis, Limal, 2015, 34.

¹⁶¹ Art. 5.10 Code de déontologie de l’avocat.

¹⁶² Wet 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, *BS* 2 juli 2018.

¹⁶³ Art. 2.12 Code de déontologie de l’avocat.

¹⁶⁴ J. DE METS, “De inleidingszitting in spoedeisende familiezaken”, *T.Fam.* 2019, afl. 5, 133.

¹⁶⁵ W. VANDENBUSSCHE en D. VERVOORT, “De aansprakelijkheid van de advocaat en de bemiddelaar *Advocare, mediate, ... errare?*” in I. SAMOY (ed.), *Professionele aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 9.

¹⁶⁶ J. BUYLE, “Les devoirs d’information et de conseil de l’avocat”, *JLMB* 2017, afl. 41, 1975-1976.

De plicht tot spontane informatieverstrekking moet binnen redelijke grenzen gehouden worden. Deze plicht heeft een suppletief karakter die ertoe strekt de onwetendheid van de cliënt aan te vullen, zodat er geen plicht is tot voorlichting m.b.t. wat deze cliënt weet of behoort te weten op basis van zijn persoonlijke bekwaamheid en ervaring.¹⁶⁷

67. Eveneens verstrekt de advocaat informatie op verzoek van zijn cliënt, wat een passieve informatieverplichting inhoudt.¹⁶⁸ De cliënt moet zijn raadsman in voorkomend geval interpellieren indien hij geconfronteerd wordt met lastens hem genomen juridische stappen waarvan hij de betekenis niet begrijpt of de gevolgen niet inziet.¹⁶⁹

68. Over de kwalificatie van de informatieverplichting van de advocaat als een resultaats- dan wel middelenverbintenis bestaat geen eensgezindheid in de rechtspraak.

Nochtans is de kwalificatie van fundamenteel belang. Het onderscheid bepaalt immers de inhoud en de draagwijdte van de door de schuldenaar aangegane verbintenis en het regelt de bewijslast. Bij een middelenverbintenis draagt de schuldeiser de bewijslast, terwijl daarentegen bij een resultaatsverbintenis het de schuldenaar is die het bewijs zal moeten leveren dat hij het resultaat heeft geleverd, dan wel dat hij dit niet heeft kunnen doen ingevolge overmacht.¹⁷⁰

Dit onderscheid heeft, in het kader van de informatieverstrekking door de advocaat, aan belang ingeboet nu de bewijslast met betrekking tot overeenkomsten gesloten op afstand is komen vast te liggen in art. VI.62 WER. Er is sprake van een overeenkomst op afstand wanneer een overeenkomst wordt gesloten in het kader van een georganiseerd systeem voor verkoop of dienstverlening op afstand, zonder gelijktijdige fysieke aanwezigheid van de onderneming en de consument en waarbij er uitsluitend gebruik wordt gemaakt van één of meer technieken voor communicatie op afstand.¹⁷¹ Art. VI.62 WER bepaalt dat het aan de onderneming toekomt het bewijs te leveren dat ze heeft voldaan *aan de verplichtingen inzake de informatie aan de consument*, de naleving van de termijnen, de toestemming van de consument met het sluiten van de overeenkomst en, desgevallend, met de uitvoering ervan gedurende de herroepingstermijn. De advocaat wordt aanschouwd als een onderneming in de zin van art. I.6, 17° WER. Bijgevolg draagt de advocaat, bij

¹⁶⁷ Brussel 17 september 2013, RW 2014-15, afl. 33, 1311.

¹⁶⁸ G. DAVID, "Le devoir de conseil de l'avocat à la lueur de la jurisprudence récente" in M. DELVAUX (ed.), *Responsabilité(s) de l'avocat*, Limal, Anthemis, 2015, 34.

¹⁶⁹ P. DEPUYDT, "De aansprakelijkheid van de advocaat als dienstverlener: de plicht tot bijstand, voorlichting en advies onder de loep genomen", in X. (ed.), *Huur van diensten – Aanneming van werk*, Gent, Larcier, 2006, 414.

¹⁷⁰ L. VAN VALCKENBORGH, "De kwalificatie van een verbintenis als resultaats- of middelenverbintenis", *TBBR* 2011, afl. 5, 222. Voor een grondige bespreking, zie §1. De aard van de aansprakelijkheid.

¹⁷¹ Art. 1.8, 15° WER.

het sluiten van een overeenkomst op afstand, de bewijslast. Hij zal moeten aantonen dat hij de nodige informatie aan de consument-cliënt heeft verstrekt. De advocaat verschaft zich best een schriftelijke overeenkomst zodat hij zich van zijn informatieplicht (met betrekking tot onder meer de begroting van het ereloon, de kosten en het procesrisico) op een onbetwistbare wijze kwijt.¹⁷²

Deze wetsbepaling ligt in lijn met een arrest van het Hof van Cassatie van 25 juni 2015 waarin het Hof oordeelt dat het aan de advocaat toekomt te bewijzen dat hij zich van zijn plicht heeft gekweten om zijn cliënt in te lichten, en niet dat laatstgenoemde het negatieve feit dient te bewijzen dat de vereiste informatie hem niet werd gegeven.¹⁷³ In casu beweerde een cliënt dat zijn advocaat hem niet had ingelicht over het feit dat hij in aanmerking kwam voor juridische en/of rechtsbijstand, hoewel de advocaat op grond van een deontologische regel hiertoe verplicht was. Het Hof treedt de beslissing van de appelrechters bij en bevestigt dat de bewijslast van die informatieverplichting op de advocaat rust.¹⁷⁴

De informatieplicht van de advocaat is een resultaatsverbintenis nu de bewijslast op zijn schouders rust. Deze redenering gaat in ieder geval op voor overeenkomsten op afstand gesloten met een consument-cliënt. De vraag stelt zich of deze redenering ook steeds geldt voor overeenkomsten gesloten in gelijktijdige fysieke aanwezigheid van de advocaat en consument-cliënt of voor overeenkomsten gesloten met een onderneming-cliënt.

In een vonnis van 28 januari 2020 oordeelt de rechter in het hof van beroep te Bergen, in navolging van het cassatiearrest van 25 juni 2015, dat de informatieplicht van de advocaat meestal een middelenverbintenis is. Zij wordt echter een resultaatsverbintenis wanneer de advocaat de deontologische plicht heeft om de vereiste informatie te verstrekken.¹⁷⁵ Hieruit kunnen we opmaken dat voor overeenkomsten gesloten buiten het kader van art. VI.62 WER, de advocaat slechts de bewijslast draagt voor zover hij verplicht was de informatie te verstrekken op grond van een deontologische regel. Was hij daartoe niet verplicht dan kwalificeert de informatieplicht van de advocaat als een middelenverbintenis en is het de cliënt die moet aantonen dat hij de informatie in kwestie niet verkregen heeft.¹⁷⁶

¹⁷² J. LAMBERS en K. VANDENBERGHE, *Het advocatencontract*, Mechelen, Kluwer, 2013, 6.

¹⁷³ Cass. 25 juni 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 6-8, 1763.

¹⁷⁴ W. VANDENBUSSCHE en E. VERJANS, "Advocaat moet bewijzen dat hij aan informatieverplichting heeft voldaan", *Juristenkrant* 2015, afl. 320, 1 en 16.

¹⁷⁵ Bergen 28 januari 2020, *RGAR* 2020, afl. 4, 15671.

¹⁷⁶ Art. 8.6, lid 1 BW stelt dat hij die de bewijslast draagt van een negatief feit, genoeg kan nemen met het aantonen van de waarschijnlijkheid van dat feit.

§ 8. Plaatsvervangning

A. Algemeen

69. Er is plaatsvervangning van de lasthebber, wanneer de door de lastgever gekozen lasthebber aan een derde, die aanvaardt, een deel of het geheel van de bevoegdheden overdraagt om in naam van de hoofdlastgever de rechtshandeling te stellen die het voorwerp uitmaakt van de lastgeving.¹⁷⁷

Het Burgerlijk Wetboek antwoordt niet op de vraag wat plaatsvervangning is en of ze toegelaten is.¹⁷⁸ De wet bepaalt enkel de gevolgen van plaatsvervangning. Niettegenstaande het gebrek aan een wettelijk kader is plaatsvervangning in de regel toegestaan, voor zover zij niet uitdrukkelijk verboden is. Het Hof van Cassatie stelt dat de lasthebber het recht heeft om zich voor de uitvoering van het mandaat, mits toestemming van de lastgever, te laten vertegenwoordigen of bijstaan. De toelating kan zelfs stilzwijgend zijn.¹⁷⁹

70. Art. 1994 oud BW bepaalt in welke gevallen de lasthebber aansprakelijk is in geval van plaatsvervangning. Hierbij dient een onderscheid te worden gemaakt naargelang de plaatsvervangning toegelaten dan wel verboden is.

Is de plaatsvervangning verboden dan ontbreekt elke vertegenwoordigingsbevoegdheid zodat de lasthebber, behoudens bekrachtiging of bij toepassing van het schijnmandaat, zal instaan voor de daden van zijn vervanger.¹⁸⁰

Is de plaatsvervangning toegelaten dan wordt de plaatsvervanger geacht rechtstreeks lasthebber te zijn. De hoofdlasthebber verleent op zijn beurt vertegenwoordigingsbevoegdheid aan de plaatsvervanger om in naam en voor rekening van de hoofdlastgever op te treden. Dit heeft tot gevolg dat de oorspronkelijke lasthebber wordt ontlast. Hij zal evenwel aansprakelijk zijn wanneer plaatsvervangning werd toegestaan zonder aanwijzing van een bepaalde persoon en de plaatsvervanger blijkbaar onbevoegd of onvermogend was.¹⁸¹

B. De gerechtsdeurwaarder

71. De advocaat kan voor de uitvoering van zijn mandaat zich laten bijstaan of vertegenwoordigen door derden. De personen waarop de advocaat een beroep kan doen zijn onder meer een confrater (de advocaat kan zich ter zitting laten vervangen door een andere zelfstandige advocaat die vervolgens optreedt in naam

¹⁷⁷ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die keure, 2020, 480.

¹⁷⁸ R. GILLIS, "Plaatsvervangning bij lastgeving", *NJW* 2012, deel 1: afl. 258, 156.

¹⁷⁹ Cass. 6 februari 2006, *Arr. Cass.* 2006, afl. 2, 303.

¹⁸⁰ Art. 1994, 1° oud BW. Voor de bespreking van de bekrachtiging en het schijnmandaat, zie nr. 106 e.v..

¹⁸¹ Art. 1994, 2° oud BW; R. GILLIS, "Plaatsvervangning bij lastgeving", *NJW* 2012, deel 2: afl. 259, 191-192.

en voor rekening van de cliënt), een gerechtsdeurwaarder (bijvoorbeeld voor de betekening van een vonnis/dagvaarding), de notaris of de griffier.

72. Wanneer de advocaat bij de uitvoering van zijn opdracht een gerechtsdeurwaarder inschakelt dan is er geen plaatsvervangende in de zin van art. 1994, lid 1 oud BW. De in art. 1994, lid 1 oud BW bedoelde indeplaatsstelling waarbij de lasthebber in bepaalde gevallen aansprakelijk is voor hem die hij bij de uitvoering van zijn opdracht in de plaats heeft gesteld, houdt in dat de indeplaatsgestelde de opdracht van de oorspronkelijke lasthebber geheel of gedeeltelijk uitvoert. Om reden dat de gerechtsdeurwaarder optreedt binnen zijn wettelijk monopolie (art. 516, eerste lid oud Ger.W.), gaat het hier niet om een handeling die aan de advocaat was toevertrouwd.¹⁸²

De advocaat sluit desgevallend, als lasthebber van de cliënt, in naam en voor rekening van de cliënt-lastgever, een lastgeving af met de gerechtsdeurwaarder die optreedt als lasthebber van de cliënt.¹⁸³ De overeenkomst die de advocaat met de door hem aangezochte gerechtsdeurwaarder sluit, dient aan zijn cliënt te worden toegerekend.¹⁸⁴ De gerechtsdeurwaarder kan bij de vervulling van zijn ambtsverplichtingen niet beschouwd worden als onderlasthebber van de cliënt, noch als uitvoeringsagent van de advocaat.¹⁸⁵

Een advocaat die namens zijn cliënt een gerechtsdeurwaarder de opdracht geeft om een akte te betekenen, handelt hierbij in naam en voor rekening van zijn cliënt. Dit impliceert dat tussen de advocaat en de gerechtsdeurwaarder geen contractuele relatie tot stand komt en dat de gerechtsdeurwaarder de advocaat niet op contractuele basis kan aanspreken voor de betaling van zijn kosten, behalve als de advocaat en de gerechtsdeurwaarder anders zijn overeengekomen.¹⁸⁶

73. De enige situatie waarbij wél sprake is van plaatsvervangende betreft de hypothese waarin de advocaat de betrokken opdracht zelf kan uitvoeren, maar die toch aan een gerechtsdeurwaarder doorgeeft. In dat geval is er geen sprake van een monopolieopdracht.¹⁸⁷ Tenzij de advocaat kan aantonen dat hij ook voor zulke proceshandeling machtiging heeft bekomen om een deurwaarder te belasten, moet de gerechtsdeurwaarder als onderlasthebber van de cliënt worden beschouwd.¹⁸⁸

¹⁸² Cass. 7 december 1995, *Pas.* 1995, I, 1129.

¹⁸³ M. LERNOUT, "De aansprakelijkheid van de advocaat: enkele verweermiddelen toegelicht", *TBBR* 2015, afl. 6, 295.

¹⁸⁴ Cass. 25 maart 2004, *Arr. Cass.* 2004, afl. 3, 529.

¹⁸⁵ Antwerpen 16 februari 1998, *RW* 1998-99, 92, noot I. CLAEYS.

¹⁸⁶ Antwerpen 7 december 2015, *RW* 2018-19, afl. 13, 509.

¹⁸⁷ S. DE REY en B. TILLEMANN, "De fout van de gerechtsdeurwaarder als overmacht om aan de onontvankelijkheid van een rechtsmiddel te ontsnappen: zet lastgeving nog steeds de toon?" (noot onder Cass. 11 april 2019), *TBBR* 2019, afl. 8, 496.

¹⁸⁸ P. DEPUYDT, *De aansprakelijkheid van de advocaat*, Gent, Larcier, 2006, 92.

74. Volgens vaststaande cassatierechtspraak worden contractuele fouten begaan door de lasthebber bij de uitvoering van de lastgeving toegerekend aan de lastgever zodat zij voor laatstgenoemde geen overmacht opleveren. Niettemin kan de fout of de onachtzaamheid van de gerechtsdeurwaarder, mits er voldaan is aan de toepassingsvoorwaarden, wel kwalificeren als overmacht.¹⁸⁹ Voor een grondige bespreking zie Deel II, Hoofdstuk I, nr. 98.

§ 9. Einde van de vertegenwoordiging

75. Naast de gemeenrechtelijke beëindigingswijzen die van toepassing zijn op alle overeenkomsten, gelden er inzake het mandaat van de advocaat tevens beëindigingswijzen die specifiek zijn voor de overeenkomst van lastgeving. Het mandaat van de advocaat eindigt door opzegging van de lastgeving door de lasthebber of lastgever, het overlijden, de onbekwaamverklaring of het kennelijk onvermogen van de lastgever of de lasthebber.¹⁹⁰

De beëindigingronden vervat in art. 2003 oud BW zijn van suppletief recht zodanig dat partijen hier van kunnen afwijken. Het is mogelijk om in de lastgevingsovereenkomst specifieke situaties overeen te komen waarin de lastgeving van rechtswege zal ophouden.¹⁹¹

76. Evenzeer neemt de lastgeving een einde wanneer de advocaat de hem toevertrouwde prestatie heeft uitgevoerd.¹⁹²

A. Opzegging door lastgever

77. Conform art. 2004 oud BW kan de lastgever zijn volmacht herroepen wanneer hem zulks goeddunkt. Art. 2004 oud BW creëert in hoofde van de lastgever aldus een herroepingsrecht ad nutum, wat betekent dat de lastgever zijn opzegging in beginsel niet hoeft te motiveren. De lastgever kan zijn opzeggingsrecht op gelijk welk moment uitoefenen, hij moet hierbij geen opzeggingstermijn in acht nemen. Daarnaast is de lastgever in de regel geen vergoeding verschuldigd, behalve als de lastgever bij deze opzegging onrechtmatig handelt of rechtsmisbruik pleegt en hierdoor aan de lasthebber schade berokkent.¹⁹³ De opzegging heeft

¹⁸⁹ Cass. 9 november 2011, *Arr. Cass.* 2011, afl. 11, 2294.

¹⁹⁰ Art. 2003 oud BW; A. VAN OEVELEN, “De beëindiging van het mandaat van de advocaat”, in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 603-605.

¹⁹¹ J. LAMBERS, L. VERSTREKEN en S. TRONCKOE, “Lastgeving” in *Bestendig Handboek Distributierecht 2020*, afl. 22, (131) 135.

¹⁹² Antwerpen 6 juni 2016, *P&B 2017*, afl. 2, 84.

¹⁹³ A. VAN OEVELEN, “De beëindiging van de lastgeving” in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2017, 644-646.

slechts uitwerking tegenover de lasthebber en/of derden vanaf het ogenblik dat zij hiervan kennis hebben genomen of redelijkerwijze kennis konden nemen.¹⁹⁴

Iedere cliënt heeft het te allen tijde het recht om de overeenkomst met zijn advocaat op te zeggen.¹⁹⁵ Een cliënt kan zijn vertrouwen in zijn advocaat opzeggen zonder dat hij daartoe enige objectieve reden heeft. Hij kan te allen tijde en zonder vergoeding een einde maken aan de overeenkomst, onder voorbehoud van rechtsmisbruik en van het beginsel dat overeenkomsten te goeder trouw ten uitvoering moeten worden gebracht. Deze mogelijkheid die betrekking heeft op de keuzevrijheid van de advocaat, d.w.z. de uitoefening van de rechten van verdediging, is van openbare orde. De verplichting om een opzeggingstermijn na te leven of een opzeggingsvergoeding te betalen vormt een belemmering van de keuzevrijheid van de advocaat.¹⁹⁶

78. De opzegging is aan geen enkele vormvereiste onderworpen, zodat zij in beginsel zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend kan gebeuren. Wanneer zij stilzwijgend gebeurt, wordt de wil van de lastgever om een einde te stellen aan het mandaat van de lasthebber, uit de feitelijke omstandigheden afgeleid.¹⁹⁷ Zo is de rechter bij het hof van beroep te Antwerpen van oordeel dat de beëindiging van het mandaat van een advocaat kan afgeleid worden uit het aanhoudend stilzwijgen van de cliënt en het gebrek aan betaling van de gevraagde provisie.¹⁹⁸

79. De Raad van State heeft geoordeeld dat de taak van de advocaat te allen tijde door de cliënt, met name een openbaar bestuur, beëindigd kan worden. Het ontbreken van specifieke beëindigingsmodaliteiten in het benoemingsbesluit van de advocaat vormt geen hinderpaal. Dit principe volgt uit de juridische verhouding tussen de advocaat en zijn cliënt.¹⁹⁹ Wanneer het openbaar bestuur een einde stelt aan de opdracht van de advocaat dan moet deze beslissing, zoals elke overheidsbeslissing, gemotiveerd zijn.

80. De regel van de herroepelijkheid *ad nutum* is niet van openbare orde. Men kan contractueel bedingen dat de herroeping slechts wegens een bepaalde gegronde reden mag geschieden, dat er een opzeggingstermijn

¹⁹⁴ Art. 2005 oud BW.

¹⁹⁵ L. MARECHAL, "Le mandat de l'avocat" in X. (ed.), *Regards sur les règles déontologiques et professionnelles de l'avocat*, Editions du Jeune Barreau de Liège, Luik, 2001, 173.

¹⁹⁶ Bergen 23 november 2016, *JLMB* 2017, afl. 41, 1948.

¹⁹⁷ P. WERY, "Le contrat de mandat" in C. DELFORGE, P. WERY, I. DURANT en A. CRUQUENAIRE (eds.), *Précis des contrats spéciaux. Vente – Bail – Mandat – Entreprise – Dépôt*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2015, 738.

¹⁹⁸ Antwerpen 11 maart 2013, *RABG* 2015, afl. 11, 802.

¹⁹⁹ RvS 12 september 1990, *JLMB* 1990, 1406.

in acht moet worden genomen, of zelfs dat de lastgeving onherroepelijk is (op voorwaarde dat dit beperkt is qua tijd en/of voorwerp).²⁰⁰

81. De advocaat is gehouden tot het bewaren van de stukken tot vijf jaar na het beëindigen van zijn taak.²⁰¹ De advocaat moet op eerste verzoek van de (ex-)cliënt diens stukken teruggeven. Hij kan deze stukken in principe niet bijhouden in afwachting van betaling. De advocaat geniet het voorrecht op zijn woord geloofd te worden wanneer hij verklaart dat hij de stukken die hem werden toevertrouwd door een cliënt of een tegenstrever aan dezen heeft terug bezorgd.²⁰²

In een arrest van 7 februari 1842 oordeelde de rechter dat aangaande procedurestukken, memories en geschriften opgesteld door de advocaat zelf, het niet meer dan billijk is dat de advocaat zich er enkel van moet ontdoen tegen betaling van hetgeen hij heeft verdiend en voorgeschoten.²⁰³

B. Opzegging door lasthebber

82. Luidens art. 2007, eerste lid oud BW kan de lasthebber de lastgeving beëindigen door kennisgeving van zijn ontslag aan de lastgever. Ook de lasthebber dient geen motief op te geven wanneer hij zijn overeenkomst met de lastgever opzegt. Zoals de lastgever, kan ook de lasthebber zijn opzeggingsrecht ad nutum uitoefenen.²⁰⁴ De opzegging moet ter kennis gebracht worden aan de lastgever.²⁰⁵

83. De advocaat kan omwille van diverse redenen een einde maken aan het mandaat van zijn cliënt. Zo kan hij het mandaat beëindigen door het herhaald eigengereid optreden van de cliënt²⁰⁶ of kan hij zich aan de zaak onttrekken wanneer de cliënt de gevraagde voorschotten niet heeft betaald²⁰⁷.

Wanneer de advocaat aan zijn cliënt schrijft dat hij zonder nieuws is van hem sedert zijn laatste brief, dat hij hem opnieuw ondervraagt naar zijn precieze intenties en dat hij verduidelijkt dat hij, bij gebrek hieraan, 'spijtig genoeg deze zaak zal moeten classeren', geeft hij ondubbelzinnig zijn intentie te kennen om zijn mandaat te herroepen zo de cliënt hem geen kennis geeft van zijn instructies. Het uitblijven van de teruggave

²⁰⁰ A.L. VERBEKE en B. TILLEMANN, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek (negende herwerkte editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 312.

²⁰¹ Art. 2276bis, § 1 oud BW.

²⁰² J. STEVENS, *Advocatuur: regels en deontologie*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2015, 673.

²⁰³ Gent 7 februari 1842, *Pas.* 1842, II, 89.

²⁰⁴ A. VAN OEVELEN, "De beëindiging van de lastgeving" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2017, 656.

²⁰⁵ Art. 2007, eerste lid oud BW.

²⁰⁶ Vred. Zottegem 6 mei 2010, *RW* 2010-11, afl. 34, 1450.

²⁰⁷ Art. 261 Codex Deontologie voor Advocaten.

van het dossier, verplichting die ontstaat bij de beëindiging van het mandaat, is op zich niet onmiskenbaar van aard om aan te tonen dat de contractuele relatie is verder gezet.²⁰⁸

Indien een partij keuze van woonplaats doet bij haar raadsman en deze raadsman te kennen geeft niet langer raadsman van eerstgenoemde te zijn, dan betekent dit niet enkel het einde van het mandaat, maar maakt dit ook een einde aan de keuze van woonplaats.²⁰⁹

84. De advocaat kan op elk moment en met onmiddellijke ingang het contract beëindigen. Hij dient er niettemin voor te zorgen dat de rechten van verdediging van de cliënt niet in het gedrang komen.²¹⁰ De advocaat mag van zijn recht om zich aan een zaak te onttrekken, geen gebruik maken op een wijze of in omstandigheden dat de cliënt niet in de mogelijkheid zou zijn tijdig juridische bijstand te verkrijgen, dit om te voorkomen dat de cliënt schade zou lijden.²¹¹ De advocaat moet aldus zijn cliënt de tijd laten een nieuwe raadsman te zoeken.²¹²

Gelet op het intuitu-personae karakter van de overeenkomst kan een advocaat, die vaststelt dat de vertrouwensband met zijn cliënt geschonden is, zijn herroepingsrecht uitoefenen, voor zover hij dat niet doet op een manier en op een tijdstip waarop zijn beslissing (voor zijn cliënt) nadelig zou zijn.²¹³

85. Indien de cliënt schade lijdt, dan is de advocaat gehouden deze te vergoeden, tenzij hij zich in de onmogelijkheid bevindt om de lastgeving verder te volbrengen, zonder daardoor zelf een aanmerkelijke schade te lijden.²¹⁴ Hierbij kan gedacht worden aan gemeenrechtelijke overmacht, maar ook aan andere ernstige en gewettigde motieven zoals ziekte, overlijden van een naaste verwant, verandering van beroep of vijandschap tussen de lastgever en de lasthebber.²¹⁵

²⁰⁸ Rb. Brussel 3 november 2004, *RGAR* 2006, afl. 5, nr. 14121.

²⁰⁹ Cass. 23 december 2010, *Arr. Cass.* 2010, afl. 12, 3095; Cass. 25 februari 2013, *Arr. Cass.* 2013, afl. 2, 518.

²¹⁰ J. LAMBERS en K. VANDENBERGHE, *Het advocatencontract*, Mechelen, Kluwer, 2013, 13.

²¹¹ Art. 252 Codex Deontologie voor Advocaten.

²¹² O. STEVENS, "De advocaat zonder instructie" in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 542.

²¹³ Rb. Nijvel 30 juni 1998, *JT* 1999, 213.

²¹⁴ Art. 2007, lid 2 oud BW.

²¹⁵ A. VAN OEVELEN, "De beëindiging van het mandaat van de advocaat", in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 611.

C. Overlijden van lastgever of lasthebber

86. De lastgeving eindigt door de dood van, hetzij de lastgever, hetzij de lasthebber.²¹⁶ De notie dood dient strikt geïnterpreteerd te worden. De afwezigheid van de lastgever, resp. de lasthebber, leidt niet tot de beëindiging van het mandaat.²¹⁷

87. Ten opzichte van de lasthebber is de beëindiging van het mandaat door het overlijden van de lastgever pas tegenwerpelijk op het moment dat de lasthebber kennis heeft van het overlijden. Indien de lasthebber geen kennis draagt van het overlijden van de lastgever dan is het hetgeen hij in die onwetendheid verricht heeft, geldig.²¹⁸

In geval van overlijden van de cliënt, eindigt de taak van de advocaat wanneer hij van dit overlijden kennis heeft, behoudens verdere opdracht van de rechtsopvolgers van de cliënt.²¹⁹

88. Gelet op het intuitu personae karakter zal het lastgevingscontract krachtens art. 2003 oud BW eveneens eindigen bij de dood van de lasthebber. Ingeval de lasthebber overlijdt, moeten zijn erfgenamen daarvan aan de lastgever kennis geven, en inmiddels alles doen wat de omstandigheden in het belang van de lastgever vereisen.²²⁰

89. Partijen mogen bepalen dat het mandaat met de erfgenamen van de lastgever, resp. lasthebber, zal voortgaan.²²¹

D. Onbekwaamheid van lastgever of lasthebber

90. Conform art. 2003, tweede lid oud BW eindigt de lastgeving wanneer de lastgever wilsonbekwaam wordt in de zin van de artikelen 488/1 en 488/2 oud BW. De wilsonbekwaamheid van de lasthebber maakt eveneens een einde aan de lastgeving.

²¹⁶ Art. 2003, laatste lid oud BW.

²¹⁷ B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 346 en 354.

²¹⁸ Art. 2008 oud BW.

²¹⁹ Cass. 24 januari 2008, *Arr. Cass.* 2008, afl. 1, 226.

²²⁰ Art. 2010 oud BW.

²²¹ A.L. VERBEKE en B. TILLEMANN, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek (negende herwerkte editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 310-311.

De advocaat neemt geen zaak op zich als hij weet of behoort te weten, dat hij niet de nodige bekwaamheid bezit om deze te behandelen, tenzij hij dat doet in samenwerking met een advocaat die die bekwaamheid wél bezit.²²²

E. Kennelijk onvermogen van lastgever of lasthebber

91. Tot slot eindigt de lastgeving door het kennelijk onvermogen van hetzij de lasthebber, hetzij de lastgever.²²³ Voor de toepassing van deze bepaling wordt het faillissement krachtens vaststaande rechtspraak en rechtsleer met het kennelijk onvermogen gelijkgesteld.

Een mandaat is per essentie een vertrouwensfunctie, omdat aan de lasthebber de bevoegdheid wordt verleend om handelingen te stellen die de lastgever rechtstreeks verbinden. Nu het kennelijk onvermogen en het faillissement kunnen wijzen op een onvermogen tot een goed vermogensbeheer, kan deze beëindigingsgrond verklaard worden door het feit dat de wetgever van oordeel was dat deze omstandigheden quasi onvermijdelijk leidden tot een verlies in het vertrouwen van de lasthebber.²²⁴

Tussenbesluit

92. Het mandaat ad litem is een bijzonder mandaat, uitgedrukt in algemene bewoordingen. Het mandaat ad litem wordt gekenmerkt door een vermoeden van volmacht. Het wettelijk vermoeden van volmacht houdt in dat het bewijs van het mandaat van de advocaat besloten ligt in zijn optreden of vervat is in de verklaring dat hij die opdracht heeft. Voor de burgerlijke rechtscolleges wordt dit vermoeden uitgedrukt in art. 440, tweede lid Ger.W. hetwelk bepaalt dat de advocaat als gevolmachtigde van zijn cliënt kan verschijnen zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, tenzij de wet een bijzondere lastgeving eist. Dit laatste is een ongelukkige formulering gezien het mandaat van de advocaat steeds bijzonder is. Wanneer de wet een “bijzondere volmacht” eist, doelt de wetgever dus in de eerste plaats op een uitdrukkelijke lastgeving. De strekking van art. 440, tweede lid Ger.W. blijft niet beperkt tot de burgerlijke rechtscolleges, maar is ook van toepassing op de rechtspleging voor de administratieve rechtscolleges. Verder strekt het vermoeden zich uit tot in hoger beroep en zelfs tot in cassatie. De advocaat die optreedt in hoger beroep, resp. optreedt als advocaat bij het Hof van Cassatie, wordt vermoed rechtsgeldig te zijn gemandateerd door zijn cliënt. Het vermoeden is weliswaar weerlegbaar met alle middelen van recht. In Nederland en Frankrijk beschikt de advocaat eveneens over een vermoeden van volmacht wanneer hij optreedt voor de burgerlijke en administratieve rechtscolleges. Voor bepaalde proceshandelingen beschikt de Franse advocaat zowaar over

²²² Art. 251 Codex Deontologie voor Advocaten; art. 1.2, f) Code de déontologie de l'avocat.

²²³ Art. 2003 oud BW.

²²⁴ B. TILLEMANS, E. DURSIN, E. TERRY, C. HEEB en P. NAEYAERT, “Einde van het mandaat”, *TPR* 2010, afl. 2, 762.

een ‘vermoeden van bijzondere volmacht’. Dit vermoeden is onweerlegbaar, behoudens voor het Hof van Cassatie (FR) en voor de Raad van State (FR).

Het mandaat ad litem kan zowel door een natuurlijk persoon als door een rechtspersoon verleend worden. Wanneer het mandaat verleend wordt door een rechtspersoon dan volgt uit art. 440, tweede lid Ger.W. een dubbel vermoeden van volmacht: niet alleen het mandaat ad litem wordt vermoed, tevens geldt er ook een vermoeden van regelmatigheid van de beslissing van de rechtspersoon om in rechte te treden. Naar aanleiding van de wijziging van art. 19, laatste lid RvS-wet, heeft het GwH in zijn arrest van 17 september 2014 geoordeeld dat in het licht van de door de wetgever nagestreefde eenvormigheid er geen reden meer is om voor het GwH minder soepele ontvankelijkheidsvoorwaarden te hanteren. Het zopas uiteengezette vermoeden van volmacht is tevens van kracht voor het GwH. Op heden geldt dan ook een uniforme toepassing van het mandaat ad litem voor de verschillende rechtscolleges.

Het mandaat ad litem neemt een aanvang bij de inleiding van het rechtsgeding. Het mandaat wordt begrensd door het doel en het voorwerp ervan, namelijk de vertegenwoordiging van een cliënt in een bepaald rechtsgeding. Voor het leeuwendeel aan rechtshandelingen hoeft de advocaat geen volmacht over te leggen, overlegging is slechts noodzakelijk wanneer het Gerechtelijk Wetboek een bijzonder mandaat eist. Voorts kan de advocaat zich niet achter het vermoeden van volmacht verschuilen wanneer hij zijn cliënt buiten enig rechtsgeding vertegenwoordigt. In dat geval volstaat de loutere verklaring van de advocaat niet en moet hij het bestaan van zijn mandaat bewijzen. Het mandaat ad litem kan een einde nemen op verschillende wijzen, onder meer door uitvoering van de opdracht, opzegging ad nutum, het overlijden, de onbekwaamheid of het kennelijk onvermogen in hoofde van de lastgever en/of lasthebber.

Bij de uitoefening van het mandaat ad litem heeft de advocaat een actieve en passieve informatie- en voorlichtingsplicht. Hij moet ambtshalve, of op vraag van de cliënt, alle informatie verstrekken die nuttig kan zijn in het licht van de zaak van zijn cliënt. De bewijslast in verband met de nakoming van een informatieplicht rust hoofdzakelijk op de advocaat. De advocaat verschaft zich best een schriftelijke overeenkomst waaruit blijkt dat hij daadwerkelijk de betrokken informatie heeft verstrekt. Verder kan de advocaat bij de uitvoering van zijn mandaat ad litem beroep doen op derden zoals de gerechtsdeurwaarder. Treedt de gerechtsdeurwaarder op binnen zijn wettelijk monopolie dan zal er geen sprake zijn van plaatsvervangende en moet de overeenkomst die de advocaat met de gerechtsdeurwaarder sluit, toegerekend worden aan de cliënt. Oefent de gerechtsdeurwaarder daarentegen geen monopolieopdracht uit dan zal er wel sprake zijn van plaatsvervangende en wordt de gerechtsdeurwaarder als onderlasthebber van de cliënt aanschouwd.

93. In **deel II** van deze bijdrage wordt gefocust op de vraag wat de gevolgen zijn van het optreden van een advocaat buiten zijn mandaat ad litem. In het eerste hoofdstuk wordt bestudeerd in hoeverre de handelingen van de advocaat, zowel wanneer hij binnen als buiten het mandaat optreedt, de cliënt binden. Voorts wordt nagegaan of en hoe een procespartij, in België, Nederland of Frankrijk, kan optreden tegen handelingen die de advocaat verricht heeft zonder toestemming van diens cliënt.

DEEL II

HOOFDSTUK I. DE VERTEGENWOORDIGINGSBEVOEGDHEID VAN DE ADVOCaat

AFDELING I. GEVOLGEN VAN DE LASTGEVING

§1. Advocaat handelt binnen de perken van zijn mandaat

A. Cliënt is gebonden door handelingen gesteld binnen het mandaat

94. Wanneer de lasthebber, bij de uitvoering van zijn opdracht rechtshandelingen stelt en hierbij binnen de grenzen van de hem verleende bevoegdheid blijft, zal niet hijzelf, maar wel de lastgever de gevolgen van deze rechtshandelingen dienen te dragen (*Qui mandat ipse fecisse videtur*).²²⁵ De handeling wordt geacht door de lastgever zelf te zijn verricht. De lastgever is gehouden de verbintenissen na te komen, die de lasthebber overeenkomstig de hem verleende macht heeft aangeaan.²²⁶ De advocaat die binnen de perken van zijn mandaat handelt, verbindt zijn cliënt.²²⁷

De lasthebber is in principe niet persoonlijk verbonden, behoudens het geval waarin hij zich persoonlijk heeft mede verbonden via sterkmaking.²²⁸

95. Als uitzondering op het principe van de vertegenwoordiging, zal er geen toerekening van de rechtshandeling aan de lastgever gebeuren wanneer de lasthebber, hoewel toch strikt binnen zijn bevoegdheid handelend, de bedoeling heeft gehad aan de lastgever schade te berokkenen en de derde-medecontractant hiervan op de hoogte was. De lastgever dient zowel het bewijs van het bedrieglijk opzet van de lasthebber evenals de kennis in hoofde van de derde te bewijzen.²²⁹

B. Contractuele fout

1. Principe

96. Het beginsel *qui mandat ipse fecisse videtur* geldt ook met betrekking tot de contractuele wanprestatie. Indien de lasthebber op foutieve wijze zijn mandaat uitoefent, wordt hierdoor niet ipso facto

²²⁵ Cass. 6 september 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 27 (verkort).

²²⁶ Art. 1998, eerste lid oud BW.

²²⁷ P. DEPUYDT, *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Brussel, Larcier, 2018, 154.

²²⁸ B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 185.

²²⁹ D. VAN DRIESSCHE, "De uitwerking van lastgeving jegens derden", in X. (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat. Deel 14*, Brugge, Die Keure, 2009, 95.

gehandeld buiten de perken van het mandaat.²³⁰ Het is dan ook vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie dat fouten of nalatigheden begaan als lasthebber de lastgever verbinden wanneer zij worden begaan binnen de perken van de lastgeving, en op zichzelf voor de lastgever geen vreemde oorzaak, toeval of overmacht opleveren.²³¹ De fouten van de advocaat als lasthebber verbinden de lastgever wanneer ze binnen de grenzen van de lastgeving zijn begaan.²³² Ook de Raad van State verklaarde reeds in zijn arrest van 26 september 1984 dat fouten en tekortkomingen die een advocaat in een gerechtelijke procedure of een procedure voor de Raad van State begaat, moeten worden toegerekend aan de partij waarvoor hij als procesvertegenwoordiger optreedt, en voor die partij geen overmacht kunnen uitmaken.²³³

97. Deze fouten en nalatigheden die de lasthebber, handelend voor rekening van de lastgever, heeft begaan bij de uitvoering van zijn opdracht, worden bijgevolg rechtstreeks aan zijn lastgever toegerekend.²³⁴ De derde-medecontractant beschikt in beginsel enkel over een vordering tegen de lastgever. De lastgever die ten opzichte van de derde-medecontractant aansprakelijk wordt gesteld, kan op zijn beurt de lasthebber aansprakelijk stellen wegens de niet-behoorlijke uitoefening van de opdracht.²³⁵ De aansprakelijkheid van de advocaat bij foutieve uitvoering van het mandaat wordt, gelet op het bezoldigd karakter, conform art. 1992, eerste lid, oud BW, strenger beoordeeld.²³⁶

2. Uitzondering: fouten van de gerechtsdeurwaarder

98. Inzake fouten begaan door een gerechtsdeurwaarder erkent het Hof van Cassatie sinds zijn arrest van 9 november 2011 dat zij overmacht kunnen uitmaken in hoofde van een procespartij.²³⁷ Opdat deze uitzondering toepassing vindt, dienen twee cumulatieve voorwaarden vervuld te zijn: 1) de gerechtsdeurwaarder handelt binnen zijn wettelijk monopolie (bepaald in art. 516, eerste lid oud Ger.W.) en

²³⁰ B. TILLEMEN, *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 176.

²³¹ Zie bv.: Cass. 8 november 1985, *Arr.Cass.* 1985-86, 328; Cass. 8 september 1993, *Arr.Cass.* 1993, 676; Cass. 27 april 2010, *Arr.Cass.* 2010, afl. 4, 1195.

²³² Cass. 24 januari 1974, *Arr. Cass.* 1974, 576.

²³³ RvS 26 september 1984, *RW* 1984-85, 1582, noot Y. VANDEN BOSCH.

²³⁴ S. VAN LOOCK, "Gevolgen ten opzichte van derden: vertegenwoordiging van de lastgever" in *Bestendig Handboek Distributierecht* 2020, afl. 23, (97) 100, nr. 930.

²³⁵ B. TILLEMEN, E. DURSIN, E. TERRY, C. HEEB en P. NAEYAERT, "Overzicht van rechtspraak. Bijzondere overeenkomsten: Tussenpersonen 1999-2009", *TPR* 2010, afl. 2, 687.

²³⁶ Art. 1992, lid 2 oud BW: aansprakelijkheid wegens schuld wordt minder streng toegepast ten aanzien van degene die de lastgeving om niet op zich neemt, dan ten aanzien van hem die daarvoor loon ontvangt.

²³⁷ Cass. 9 november 2011, *Arr.Cass.* 2011, afl. 11, 2294.

2) de keuze van de gerechtsdeurwaarder is wegens territoriale bevoegdheidsregels beperkt (art. 513 oud Ger.W).²³⁸ Evenzeer moeten de gemeenrechtelijke toepassingsvoorwaarden voor overmacht vervuld zijn.²³⁹

99. In een arrest van 21 december 2012 preciseert het Hof dat wanneer een aan de gerechtsdeurwaarder toerekenbare fout niet kadert in het raam van het monopolie dat art. 516, eerste lid oud Ger.W. aan deze ministeriële ambtenaar toekent, maar in de uitvoering van een handeling die hij overeenkomstig art. 516, derde lid Ger.W. op verzoek van de advocaten van de partijen kan verrichten, de fout niet gekwalificeerd kan worden als overmacht en de handeling alsnog de opdrachtgever bindt.²⁴⁰ De fout van de gerechtsdeurwaarder zal aldus voor de lastgever enkel overmacht kunnen uitmaken wanneer deze begaan is binnen het monopolie dat het Gerechtelijk Wetboek aan deze ministeriële ambtenaar toekent; fouten die de gerechtsdeurwaarder begaat in de uitoefening van opdrachten die buiten zijn monopolie vallen, leveren geen overmacht op.²⁴¹

Door voormeld cassatiearrest van 21 december 2012 rees twijfel over de draagwijdte van de uitzondering die het Hof van Cassatie had geformuleerd in zijn arrest van 9 november 2011.²⁴² In het arrest van 21 december 2012 versoepelt het Hof de toepassing van de uitzondering door als enige vereiste te stellen dat de gerechtsdeurwaarder binnen zijn wettelijk monopolie handelt. Volgens sommigen hield dit een uitbreiding van het toepassingsgebied in naar andere lasthebbers zolang deze personen een wettelijk monopolie genieten voor het stellen van een bepaalde handeling.²⁴³ Echter maakt het Hof van Cassatie in zijn arrest van 8 februari 2019 komaf met de hieromtrent heersende rechtsonzekerheid door uitdrukkelijk de overwegingen van het cassatiearrest van 9 november 2011 te hernemen.²⁴⁴ Opdat de fout van de gerechtsdeurwaarder overmacht zou uitmaken in hoofde van de opdrachtgever is vereist dat de gerechtsdeurwaarder optreedt in het kader van zijn wettelijk monopolie en dat de keuze van instrumenterende deurwaarder beperkt is wegens territoriale bevoegdheidsregels waaraan de lasthebber is onderworpen.

100. In het huidig gerechtelijk landschap heeft het tweede criterium, dat betrekking heeft op de beperkte keuze van gerechtsdeurwaarder, aan belang ingeboet. Sinds 1 april 2014 zijn het aantal gerechtelijke

²³⁸ A. VAN OEVELEN, “De werking van de lastgeving tegenover derden” in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2017, 607.

²³⁹ Voor een uitvoerige bespreking van het begrip overmacht en van de fouten van de gerechtsdeurwaarder die als overmacht kunnen kwalificeren verwijs ik naar A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE, *Overmacht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 1-14 en 77-83.

²⁴⁰ Cass. 21 december 2012, *Arr. Cass.* 2012, afl. 12, 2922.

²⁴¹ P. DEPUYDT, “De fout van de gerechtsdeurwaarder: overmacht voor de rechtzoekende. Of toch niet?” (noot onder Cass. 8 februari 2019, Cass. 11 april 2019, Cass. 18 november 2019), *P&B* 2019, afl. 5-6, 214.

²⁴² S. DE REY en B. TILLEMANN, “De fout van de gerechtsdeurwaarder als overmacht om aan de onontvankelijkheid van een rechtsmiddel te ontsnappen: zet lastgeving nog steeds de toon?” (noot onder Cass. 11 april 2019), *TBBR* 2019, afl. 8, 500.

²⁴³ M. DE POTTER DE TEN BROECK, “Een tekortkoming van een gerechtsdeurwaarder in de uitoefening van zijn wettelijk monopolie kan voor zijn opdrachtgever overmacht vormen” (noot onder Cass. 21 december 2012), *RW* 2013-14, 1579.

²⁴⁴ Cass. 8 februari 2019, *TBBR* 2019, afl. 8, 491.

arrondissementen gedaald van 27 naar 12, waardoor de keuzevrijheid van de lastgever aanzienlijk uitgebreid werd.²⁴⁵

C. Buitencontractuele fout

101. Het traditionele uitgangspunt bestond erin dat het beginsel *qui mandat ipse fecisse videtur* niet doorgetrokken kon worden tot de buitencontractuele fouten die de lasthebber bij de uitvoering van zijn opdracht heeft begaan en waardoor schade aan derden werd berokkend. Het vertegenwoordigingsprincipe heeft geen uitwerking nu het plegen van dergelijke fouten de bevoegdheid van de lasthebber overtreft, hij is per definitie belast met het stellen van rechtshandelingen.²⁴⁶

Tegenwoordig wordt aangenomen dat de lastgever wel buitencontractuele aansprakelijkheid kan ophopen, namelijk wanneer de lasthebber bij de uitvoering van zijn mandaat een onrechtmatige daad begaat die inherent verbonden is aan de door hem te verrichten rechtshandeling.²⁴⁷ Verder is het niet ondenkbaar dat ook de lastgever een persoonlijke fout kan begaan door bijvoorbeeld een gebrek aan toezicht te houden, de lasthebber inadequate instructies te geven of door medeplichtig te zijn aan de onrechtmatige daad.²⁴⁸ De lastgever zal in beide gevallen door de derde-medecontractant kunnen worden aangesproken voor de eventueel door hem geleden schade.²⁴⁹

§2. *Advocaat handelt buiten de perken van zijn mandaat*

A. Cliënt is niet gebonden door handelingen gesteld buiten het mandaat

102. Algemeen kan worden aangenomen dat de lastgever, in beginsel, niet gebonden is wanneer de lasthebber buiten de perken van zijn vertegenwoordigingsbevoegdheid handelt.²⁵⁰ Het vertegenwoordigingsprincipe vindt immers geen toepassing in het geval de lasthebber zijn bevoegdheid overschrijdt. De lastgever zal bijgevolg niet kunnen worden aangesproken door de derde-medecontractant.

²⁴⁵ S. DE REY en B. TILLEMANN, “De fout van de gerechtsdeurwaarder als overmacht om aan de onontvankelijkheid van een rechtsmiddel te ontsnappen: zet lastgeving nog steeds de toon?” (noot onder Cass. 11 april 2019), *TBBR* 2019, afl. 8, 501-502.

²⁴⁶ P. WERY, *Le mandat*, Brussel, Larcier, 2019, 283.

²⁴⁷ Cass. 21 september 1987, *Arr.Cass.* 1987-88, 84. De zaak betrof een geval van sterkmaking door de lasthebber waarin het Hof het volgende overwoog: “dat de bedoelde derde dan ook aansprakelijk is, met name voor de onrechtmatige handelingen die de belover heeft begaan bij het sluiten van zijn overeenkomst met de wederpartij en die inherent zijn aan de door de derde, lastgever, bekrachtigde rechtshandeling”; S. VAN LOOCK, “Gevolgen ten opzichte van derden: vertegenwoordiging van de lastgever” in *Bestendig Handboek Distributierecht* 2020, afl. 23, (97) 101.

²⁴⁸ P. WERY, *Le mandat*, Brussel, Larcier, 2019, 284.

²⁴⁹ D. VAN DRIESSCHE, “De uitwerking van lastgeving jegens derden”, in X. (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat. Deel 14*, Brugge, Die Keure, 2009, 93.

²⁵⁰ Art. 1998, lid 2 oud BW.

Wat betreft de vraag welk verhaal de derde-medecontractant op de lasthebber kan uitoefenen, dient een onderscheid te worden gemaakt naarmate de derde op de hoogte was van de omvang van het mandaat en naargelang de lasthebber zich al dan niet persoonlijk heeft verbonden.

1. Derde-medecontractant was niet op de hoogte van de draagwijdte van het mandaat

103. Artikel 1997 oud BW stelt dat de lasthebber die aan de partij, met wie hij in zijn hoedanigheid van lasthebber handelt, voldoende kennis van zijn volmacht gegeven heeft, niet aansprakelijk is voor hetgeen daar buiten gedaan is, behalve indien hij zich daartoe persoonlijk heeft verbonden. Op basis van voormeld artikel heeft de lasthebber de plicht om de derde op de hoogte te brengen van de omvang van zijn mandaat. Dat impliceert dat hij kenbaar maakt dat hij niet in eigen naam handelt, maar wel in naam en voor rekening van een welbepaalde lastgever. De vertegenwoordiger dient dit te doen op het ogenblik van de contractsluiting.²⁵¹

De lasthebber, die buiten de perken van zijn mandaat optreedt en in zijn voorlichtingsplicht tekortschiet, begaat een onrechtmatige daad en kan door de derde-contractant aansprakelijk gesteld worden op basis van art. 1382 en 1383 oud BW. De wederpartij zal moeten aantonen dat de lasthebber haar verkeerdelijk of onvoldoende heeft ingelicht over het mandaat. Indien zij hierin slaagt, zal de lasthebber haar schadevergoeding verschuldigd zijn.²⁵²

104. Naast het nalaten van een vertegenwoordiger om zijn hoedanigheid als vertegenwoordiger tijdig kenbaar te maken, kan een vertegenwoordiger bewust optreden in eigen naam met de bedoeling om zich persoonlijk te verbinden.

Eenzijds kan de lasthebber, die onvoldoende zekerheid kan verschaffen omtrent zijn vertegenwoordigingsmacht, zich sterk maken tegenover de derde met wie hij een rechtshandeling heeft gesteld, dat zijn lastgever die rechtshandeling zal bekrachtigen.²⁵³ Weigert de lastgever de rechtshandeling te bekrachtigen dan is de lasthebber slechts aansprakelijk ten aanzien van de derde-medecontractant. De lasthebber kan niet verplicht worden om de verbintenis persoonlijk na te komen, tenzij partijen anders zijn overeengekomen.

²⁵¹ Rb. Hasselt 11 februari 2002, *RW* 2003-04, afl. 36, 1426.

²⁵² C. PAULUS, "Enkele facetten van lastgeving" in J. HERBOTS (ed.), *Bijzondere overeenkomsten: actuele problemen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 359.

²⁵³ Art. 1997 *in fine* oud BW; B. TILLEMANS, E. DURSIN, E. TERRYNS, C. HEEB en P. NAEYAERT, "Overzicht van rechtspraak. Bijzondere overeenkomsten: Tussenpersonen 1999-2009", *TPR* 2010, afl. 2, 696.

Anderzijds kan de lasthebber zich als hoofdschuldenaar persoonlijk verbinden tot de rechtshandeling waarvoor hij optreedt als vertegenwoordiger. In dat geval zal hij persoonlijk gehouden zijn tot nakoming van de verbintenis.²⁵⁴ Een lasthebber die zijn hoedanigheid kenbaar maakt, wordt vermoed enkel de lastgever te willen verbinden en niet zichzelf.²⁵⁵

2. Derde-medecontractant was op de hoogte of moest op de hoogte zijn van de draagwijdte van het mandaat

105. De lasthebber is niet gebonden door een bevoegdheidsoverschrijding wanneer de derde-medecontractant wist of behoorde op de hoogte te zijn van de draagwijdte van het mandaat. Deze regel verwijst naar het geval waarin de derde -medecontractant een verbintenis aangaat (met een onbevoegde lasthebber), maar hoopt dat deze naderhand bekrachtigd zou worden.²⁵⁶ Niettemin kan ook hier de lasthebber ervoor opteren om zich persoonlijk te verbinden (nr. 104).

B. Uitzonderingen

106. Op het beginsel dat de lastgever niet gebonden is door handelingen die de lasthebber heeft gesteld buiten zijn vertegenwoordigingsbevoegdheid, bestaan 2 uitzonderingen, namelijk de bekrachtiging en het schijnmandaat.²⁵⁷

1. Bekrachtiging

107. Krachtens art. 1998, tweede lid oud BW kan de lastgever, wanneer de lasthebber buiten zijn vertegenwoordigingsbevoegdheid heeft gehandeld, de gestelde rechtshandeling toe-eigenen door ze te bekrachtigen.

Bekrachtiging is een eenzijdige rechtshandeling. Hieruit volgt dat de bekrachtiging geen aanvaarding behoeft van de derde met wie de lasthebber heeft gecontracteerd, noch dat een kennisgeving aan deze derde noodzakelijk is.²⁵⁸ Voorts is de bekrachtiging niet aan vormvoorwaarden onderworpen, zij kan zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend geschieden.²⁵⁹ Echter wanneer de volmacht aan vormvereisten is onderworpen,

²⁵⁴ A. VAN OEVELEN, "De werking van de lastgeving tegenover derden" in A. VAN OEVELEN (ed.), *Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2017, 639.

²⁵⁵ F. LAURENT, *Principes de droit civil*, Tome 28, Brussel, Bruylant-Christophe et Comp., 1877, 49.

²⁵⁶ B. TILLEMANN, "Lastgeving (in de recente rechtspraak)" in J. HERBOTS en A. VERBEKE (eds.), *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die Keure, 2002, 84-85.

²⁵⁷ Andere uitzonderingen zoals de zaakwaarneming en de vermogensverschuiving zonder oorzaak worden niet behandeld.

²⁵⁸ P. WERY, "Le contrat de mandat : développements jurisprudentiels récents (2000-2010)" in P. WERY (ed.), *Chronique de jurisprudence en matière de contrats spéciaux*, Luik, Anthemis, 2011, 328.

²⁵⁹ Art. 1998, lid 2, *in fine* oud BW.

dan moet de bekrachtiging ook aan die vereisten voldoen.²⁶⁰ Ten slotte heeft de bekrachtiging retroactieve werking. De lasthebber wordt geacht ab initio over de vereiste vertegenwoordigingsmacht te beschikken. De lastgever kan zich retroactief ten opzichte van de wederpartij beroepen op de bekrachtigde rechtshandeling.

108. De bekrachtiging kan evenwel geen afbreuk doen aan rechten die derden, andere dan de derde-medecontractant, verworven hebben tussen het tijdstip van het sluiten van de overeenkomst en de bekrachtiging.²⁶¹ Een bekrachtiging die plaatsvindt nadat de termijnen voor het instellen van een vordering verstreken zijn, heeft geen effect.²⁶²

109. Bekrachtiging is niet enkel mogelijk wanneer de lasthebber zijn vertegenwoordigingsmacht overschreden heeft, maar ook wanneer hij zonder mandaat of met een nietig mandaat is opgetreden.²⁶³

Zo oordeelde het Hof van Cassatie dat een verzoeker, krachtens artikel 1998, tweede lid oud BW, bij gebrek aan regelmatige lastgeving, vóór het verstrijken van de vastgestelde termijn of van de verjaringstermijn waaraan de rechtsvordering is onderworpen, het initiatief van zijn onbevoegde lasthebber om in rechte op te treden, kan bekrachtigen. Voor zover de bekrachtiging de door derden verkregen rechten niet schaadt, heeft de bekrachtiging terugwerkende kracht tot op het tijdstip van de indiening van de vordering, die daardoor ontvankelijk wordt.²⁶⁴

110. Daarenboven erkent het Hof van Cassatie de mogelijkheid tot bekrachtiging van een rechtshandeling, wanneer de rechtshandeling in eigen naam is gesteld door iemand die niet gemandateerd is. Zodoende is bekrachtiging ook mogelijk na een onbevoegd optreden in eigen naam. De wederpartij is evenwel niet verplicht rechtsgevolgen te verlenen aan deze bekrachtiging omdat hem geen andere contractpartij kan worden opgedrongen.²⁶⁵

²⁶⁰ B. TILLEMANS, E. DURSIN, E. TERRY, C. HEEB en P. NAEYAERT, “Overzicht van rechtspraak. Bijzondere overeenkomsten: Tussenpersonen 1999-2009”, *TPR* 2010, afl. 2, 709.

²⁶¹ I. SAMOY, *Middellijke vertegenwoordiging: vertegenwoordiging herbekeken vanuit het optreden in eigen naam voor andermans rekening*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 86.

²⁶² Luik 30 november 2016, *JLMB* 2017, afl. 41, 1960, noot L. MARECHAL.

²⁶³ P. WERY, *Le mandat*, Brussel, Larcier, 2019, 262.

²⁶⁴ Cass. 4 september 2015, *Arr. Cass.* 2015, afl. 9, 1918.

²⁶⁵ Cass. 24 oktober 2008, *Arr. Cass.* 2008, afl. 10, 2368.

2. Schijnmandaat

111. Tevens zal de lastgever gehouden zijn ingeval van schijnmandaat. Van schijnmandaat is sprake als de derde met wie de lasthebber heeft gehandeld, te goeder trouw mocht vertrouwen op een aan de lastgever toerekenbare schijn van vertegenwoordigingsbevoegdheid van de lasthebber.²⁶⁶

112. Voor de toepassing van het schijnmandaat moet klassiek aan drie voorwaarden voldaan zijn.

De *eerste voorwaarde* is de aanwezigheid van een schijntoestand die niet aan de werkelijkheid beantwoordt, meer bepaald de schijnbare vertegenwoordigingsbevoegdheid van de lasthebber. Met dat laatste wordt bedoeld dat de lasthebber over geen of een meer beperktere vertegenwoordigingsbevoegdheid beschikt dan dat hij in werkelijkheid laat uitschijnen.²⁶⁷

De *tweede voorwaarde* is dat de schijntoestand (mede) toerekenbaar moet zijn aan een gedraging, bestaande in een doen of laten, van degene die de gevolgen van de schijn moet ondergaan.²⁶⁸ Sinds het mijlpaalarrest van het Hof van Cassatie van 20 juni 1988 is een fout van de lastgever niet langer vereist. De lastgever kan op basis van een schijnmandaat verbonden zijn, niet enkel als hij door zijn schuld de schijn heeft doen ontstaan, maar ook, wanneer hem geen fout kan worden verweten, als een derde rechtmatig geloof kon hechten aan de omvang van de bevoegdheid van de lasthebber.²⁶⁹ Voor de invulling van de toerekenbaarheid wordt rekening gehouden met verschillende factoren zoals onder meer de aard van de verrichting, de hoedanigheid van de schijnlasthebber en de gebruikte documenten.²⁷⁰ Kortom de schijn moet toerekenbaar zijn aan de cliënt opdat hij gehouden is op grond van de leer van het schijnmandaat.²⁷¹

De *derde voorwaarde* houdt in dat de derde die zich op de schijnbare vertegenwoordigingsbevoegdheid van de lasthebber beroept, te goeder trouw moet zijn. Met andere woorden, de derde moet geloofd hebben dat de schijnbare situatie overeenstemde met de werkelijke situatie.²⁷² Op de derde rust een onderzoeksplicht, afhankelijk van de omstandigheden van de zaak.²⁷³

²⁶⁶ A. VAN OEVELEN, "Het mandaat van de advocaat wanneer hij niet in rechte optreedt", *RW* 2009-10, 1597.

²⁶⁷ C. CAUFFMAN, "De vertrouwensleer" in *Bijzondere overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2005, afl. 63, (1) 15, nr. 57.

²⁶⁸ Cass. 20 januari 2000, *Arr. Cass.* 2000, afl. 2, 163; Kh. Dinant 17 november 2000, *RRD* 2001, 27.

²⁶⁹ Cass. 20 juni 1988, *Arr. Cass.* 1987, 1365.

²⁷⁰ N. PORTUGAELS en J. VAN DE VOORDE, "Het onbestaande rechtsbeginsel van het schijnmandaat en de goede trouw", *Juristenkrant* 2018, afl. 370, 4.

²⁷¹ Brussel 10 juni 2002, *P&B* 2002, afl. 5, 304, noot B. LAMBRECHT en I. SAMOY.

²⁷² W. DAVID, "La représentation des sociétés et la théorie du mandat apparent", *JDSC* 2015, 121.

²⁷³ Brussel 12 november 1997, *AJT* 1998-99, 333, noot B. WYLLEMAN; Bergen 25 oktober 2001, *RRD* 2002, afl. 105, 484.

Door een deel van de rechtsleer wordt een *vierde voorwaarde* vooropgesteld. Volgens sommigen is het vereist dat de derde schade lijdt indien de schijnbare vertegenwoordigingsbevoegdheid niet wordt gehonoreerd door degene aan wie de schijn is toe te rekenen.²⁷⁴

113. Het rechtsgevolg van de toepassing van de vertrouwensleer is in beginsel dat de schijn als werkelijkheid geldt. De persoon die op de schijn heeft vertrouwd mag aan de schijnbare situatie de gevolgen toekennen die zouden zijn ingetreden indien de schijnbare situatie met de werkelijkheid zou overeenstemmen.²⁷⁵ De derde die met de schijnbare lasthebber heeft gehandeld, is hiertoe niet verplicht. Hij kan zich ook als volledig bevrijd beschouwen van zijn verplichtingen voortvloeiende uit het ongeldig afgesloten contract, door zich niet te beroepen op het schijnmandaat.²⁷⁶

§3. Ontkentenis van proceshandeling

114. Art. 848 Ger.W. bepaalt dat de rechter kan verzocht worden een proceshandeling van onwaarde te verklaren wanneer die werd verricht buiten iedere wettelijke vertegenwoordiging en zonder dat de handeling werd gelast, toegelaten of bekrachtigd door de persoon namens wie zij werd gesteld.

De regeling heeft enkel betrekking op proceshandelingen.²⁷⁷ Het Gerechtelijk Wetboek definieert het begrip ‘proceshandeling’ niet. Onder proceshandeling verstaat men de in een geding of onder toezicht van het gerecht, door de partijen, hun gevolmachtigden of het hulppersoneel van de rechter verrichte handelingen.²⁷⁸ Een proceshandeling kan het best omschreven worden als ‘tout acte posé par le mandataire ad litem qui a des effets juridiques dans la procédure’.²⁷⁹ Zij moet niet noodzakelijk schriftelijk zijn.²⁸⁰

115. Art. 848 en art. 849 Ger.W. vormen hoofdzakelijk de wettelijke tegenhanger van art. 440, tweede lid Ger.W..²⁸¹ De ontkentenis van proceshandeling is gericht op proceshandelingen gesteld door een mandataris en is mogelijk voor alle handelingen die onder het mandaat ad litem vallen, doch ook voor de

²⁷⁴ P. WERY, *Le mandat*, Brussel, Larcier, 2019, 272.

²⁷⁵ C. CAUFFMAN, “De vertrouwensleer” in *Bijzondere overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2005, afl. 63, (1) 24, nr. 64; S. HEREMANS, “Le mandat” in Y. MERCHIEERS, M. VANDERMERSCH en S. MICHAUX (eds.), *Les contrats spéciaux : chronique de jurisprudence 1996-2000*, Brussel, Larcier, 2002, 186.

²⁷⁶ B. TILLEMANS, E. DURSIN, E. TERRY, C. HEEB en P. NAEYAERT, “Overzicht van rechtspraak. Bijzondere overeenkomsten: Tussenpersonen 1999-2009”, *TPR* 2010, afl. 2, 743.

²⁷⁷ Een dading is bijvoorbeeld geen proceshandeling en kan dus niet onder een vordering tot ontkentenis vallen (Brussel 9 januari 2015, *JT* 2015, afl. 6625, 824).

²⁷⁸ Arbh. Bergen 23 september 2010, *Soc.Kron.* 2012, afl. 9, 461.

²⁷⁹ C. MALHERBE, “L’avocat désavoué” in X. (ed.), *Liber amicorum Georges-Albert Dal. L’avocat*, Brussel, Larcier, 2013, 606.

²⁸⁰ P. DEPUYDT, “Art. 848 Ger.W.” in *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2016, afl. 104, (11) 17, nr. 5.

²⁸¹ D. STERCKX, “Le mandat procédural de l’avocat”, *JT* 1997, 402.

proceshandelingen waarvoor een uitdrukkelijk mandaat vereist is.²⁸² Een vordering tot ontkenenis kan worden ingesteld wanneer de advocaat zonder mandaat is opgetreden dan wel de grenzen van zijn mandaat heeft overschreden.

116. Niet enkel de procespartij namens wie de rechtshandeling werd verricht kan een vordering instellen, ook andere partijen in het geding hebben deze mogelijkheid voor zover de persoon namens wie de handeling is verricht, deze niet bekrachtigt of te bekwamer tijd bevestigt.²⁸³ Wie een vordering tot ontkenenis indient, moet daarbij wel aantonen belang te hebben zoals voorzien in art. 17 en 18 Ger.W..²⁸⁴

Wanneer de zaak voor de rechter aanhangig is in eerste of tweede aanleg, wordt de in art. 848 Ger.W. bedoelde vordering tot ontkenenis gedaan volgens de regels van de tussenkomst en zal de lastgever een dagvaarding in gedwongen tussenkomst dienen te betekenen tegen zijn raadsman. Blijft er een rechtsmiddel mogelijk, dan kan de vordering tot ontkenenis ingediend worden samen met dit rechtsmiddel. In de andere gevallen wordt de vordering tot ontkenenis ingediend samen met de herroeping van het gewijsde zoals bepaald wordt in art. 1134 Ger.W..²⁸⁵

117. De procespartij die een namens haar verrichte proceshandeling van onwaarde wenst te doen verklaren, dient daadwerkelijk een vordering tot ontkenenis van proceshandeling in te stellen tegen de betrokken mandataris ad litem. Zo zal een loutere verwijzing in het verzoekschrift tot hoger beroep (waarin staat “gebeurlijk het nodige te doen” tegen “zijn toenmalige raadsman”) niet volstaan.²⁸⁶ Indien de betrokken mandataris ad litem niet in tussenkomst gedaagd werd of niet vrijwillig is tussengekomen, is hij geen partij en is het verzoek tot ontkenenis van proceshandeling onontvankelijk.²⁸⁷

De vraag of de vordering moet worden ingesteld tegen de *dominus litis*, de advocaat die hem heeft vervangen, of beide is omstreden.²⁸⁸ Volgens het hof van beroep te Brussel dient dit de *dominus litis* te zijn en niet de advocaat die loco optreedt.²⁸⁹ DEPUYDT is de mening toegedaan dat de vordering moet worden ingesteld tegen de lasthebber die werkelijk de betwiste proceshandeling heeft verricht. Indien dit een medewerker van

²⁸² S. SOBRIE, “Ontkenenis van proceshandeling: enkele aandachtspunten” (noot onder Brussel 21 september 2010), *RW* 2011-12, 1391.

²⁸³ Art. 848, derde lid Ger.W.

²⁸⁴ V. TOLLENAERE, “Tussengeschieden in verband met magistraten en de mandatarissen ad litem” in *Bestendig Handboek Burgerlijk Procesrecht* 2016, afl. 20, VII.4-30.

²⁸⁵ Art. 849 Ger.W.

²⁸⁶ Arbh. Gent 16 maart 2006, *TGR-TWVR* 2006, afl. 3, 182.

²⁸⁷ Brussel 8 oktober 2002, *P&B* 2002, afl. 3, 167.

²⁸⁸ C. MALHERBE, “L’avocat désavoué” in X. (ed.), *Liber amicorum Georges-Albert Dal. L’avocat*, Brussel, Larcier, 2013, 613.

²⁸⁹ Brussel 21 september 2010, *RW* 2011-12, afl. 31, 1387.

de *dominus litis* is, dient de vordering tegen deze medewerker te worden gericht.²⁹⁰ Andere auteurs sluiten zich bij deze zienswijze aan.²⁹¹

Wordt de vordering ingesteld door de lastgever tegen zijn advocaat dan is het aan die laatste om te bewijzen dat de proceshandeling wel degelijk werd bevolen, bekrachtigd of toegelaten.

118. De vordering tot ontkenenis van een proceshandeling heeft als gevolg dat de proceshandeling ‘van onwaarde’ wordt verklaard, met andere woorden dat de betwiste proceshandeling geacht wordt nooit te zijn gesteld. De vanonwaardeverklaring geldt eveneens voor de reeds gedane onderzoeksverrichtingen en beslissingen gewezen ingevolge de van onwaarde verklaarde handeling.²⁹² De lastgeving om in rechte op te treden, die de bevoegdheid inhoudt om de opeenvolgende proceshandelingen te verrichten die nodig zijn voor de uitvoering ervan, blijft ten aanzien van de lastgever en de procespartijen gelden zolang de ontkenenis niet is aangetoond.²⁹³

Degenen tegen wie de vordering tot ontkenenis is toegewezen, kan bijkomend worden veroordeeld tot schadevergoeding jegens de eiser en jegens de andere partijen.²⁹⁴ Wanneer de aangeklaagde proceshandeling van onwaarde wordt verklaard, is het alsof deze niet was gesteld, zodat de schade die er voor de lastgever zou zijn bij gebrek aan ontkenenis, zal uitblijven. Andere schade is niet uitgesloten.²⁹⁵ De ontkenenis van de betrokken proceshandeling bespaart de advocaat doorgaans een in het vooruitzicht gestelde aansprakelijkheidsvordering.²⁹⁶

119. Sinds lange tijd was het onduidelijk of de regeling inzake ontkenenis van proceshandeling van toepassing was voor de Raad van State. In zijn arrest van 26 april 2019 neemt de Raad van State uitdrukkelijk standpunt in door de toepasselijkheid van deze procedure in het administratiefrechtelijk contentieux te bevestigen²⁹⁷: *“Zoals andere gerechten kan de Raad van State een proceshandeling die zou zijn verricht namens een persoon, buiten iedere wettelijke vertegenwoordiging, zonder dat deze die handeling, zelfs stilzwijgend, heeft gelast, toegelaten of bekrachtigd, van onwaarde verklaren.*

²⁹⁰ P. DEPUYDT, *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Brussel, Larcier, 2018, 174.

²⁹¹ Zie onder andere B. PETIT, “[Le point sur...] Le désaveu”, *JT* 2014, afl. 6564, 365; V. TOLLENAERE, “Tussengeschillen in verband met magistraten en de mandatarissen ad litem” in *Bestendig Handboek Burgerlijk Procesrecht* 2006, afl. 7, VII.4-31.

²⁹² Art. 848, lid 2 Ger.W.

²⁹³ Cass. 30 april 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 4, 1125.

²⁹⁴ Art. 849, lid 5 Ger.W.

²⁹⁵ P. DEPUYDT, *De aansprakelijkheid van de advocaat*, Gent, Larcier, 2006, 137.

²⁹⁶ P. DEPUYDT, “Le désaveu” in *Droit judiciaire. Commentaire pratique* 2007, VI.4-2.

²⁹⁷ RvS 26 april 2019, *APT* 2019, afl. 4, 599, noot F. BELLEFLAMME en R. FONTEYN.

*De indiening van een vordering volgens de regels van de tussenkomst, door een rechtsmiddel of door een verzoek tot herroeping van het gewijsde, de mededeling aan het openbaar ministerie en de mogelijkheid om degene tegen wie de vordering tot ontkenenis is toegewezen, te veroordelen tot schadevergoeding, zoals voorzien in artikel 849 van het Gerechtelijk Wetboek, zijn echter onverenigbaar met de procedure die van toepassing is voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Bijgevolg kan de vordering tot ontkenenis door middel van elk procedurestuk bij de Raad van State worden ingediend, mits dit procedurestuk wordt ingediend in de vorm en binnen de termijnen als voorgeschreven door de geldende procedurele regels. Het gaat niet om een middel, maar om een tussenvordering die slechts kan leiden tot het ter discussie stellen van een proceshandeling en eventueel van de verrichte onderzoekshandelingen en de na de van onwaarde verklaarde handeling gegeven beslissingen”.*²⁹⁸

120. In de doctrine was de vraag gerezen of art. 848 Ger.W. de toepassing van de leer van het schijnmandaat uitsluit.

In de rechtsleer zijn de meningen verdeeld. LAMBRECHT en SAMOY zijn van oordeel dat art. 848 Ger.W. een wettelijke uitzondering op de leer van het schijnmandaat vormt. Het vervullen van de toepassingsvoorwaarden van het schijnmandaat staat immers een procedure tot ontkenenis van een proceshandeling in de weg. Ten gevolge van het vervullen van deze voorwaarden wordt de rechtshandeling rechtstreeks toegerekend aan de schijnvertegenwoordigde zodat de betrokken rechtshandeling door deze laatste niet meer in vraag gesteld kan worden via de procedure in art. 848 Ger.W.. Een dergelijke uitholling van art. 848 Ger.W. is volgens deze auteurs dan ook ontoelaatbaar.²⁹⁹

Eerdergenoemde vraag wordt in de (gepubliceerde) rechtspraak overwegend positief beantwoord.³⁰⁰ Een éénduidig antwoord op deze vraag blijft voorlopig uit. Het behoort aan de feitenrechter om te oordelen of een vordering tot ontkenenis van proceshandeling een eventuele toepassing van het schijnmandaat in de weg staat.

121. In Nederland bestond tot 2002 een gelijkaardige desaveu-procedure.³⁰¹ Deze bijzondere regeling werd echter afgeschaft zodat de algemene regels, terug te vinden in art. 3:60 e.v. BW, van toepassing zijn.³⁰² Conform art. 3:70 BW moet de advocaat instaan voor het bestaan en de omvang van zijn volmacht, tenzij de

²⁹⁸ Vrije vertaling van het Frans naar het Nederlands.

²⁹⁹ B. LAMBRECHT en I. SAMOY, “Schijn van berusting en ontkenenis van proceshandeling” (noot onder Brussel 10 juni 2002), *P&B* 2002, 310.

³⁰⁰ Zie Arbh. Antwerpen 26 januari 1986, *Soc.Kron.* 1986, 157; Bergen 6 december 2004, *P&B* 2005, 155.

³⁰¹ Art. 263 Rv. (oud).

³⁰² Vgl. art. 3:79 BW (NL).

wederpartij weet of behoort te begrijpen dat een toereikende volmacht ontbreekt of de advocaat de inhoud van de volmacht volledig aan de wederpartij heeft medegedeeld. De cliënt of een derde kan zich naast art. 3:70 BW beroepen op art. 6:162 BW wanneer de gedraging van de advocaat mede een onrechtmatige daad oplevert.³⁰³

Een cliënt kan op de onbevoegdheid van zijn advocaat geen beroep doen als door zijn toedoen de schijn van vertegenwoordigingsbevoegdheid is gewekt.³⁰⁴ Een cliënt zal tegenover zijn wederpartij in het algemeen de schijn van vertegenwoordigingsbevoegdheid van de door hem ten behoeve van een procedure ingeschakelde advocaat wekken voor alle door die advocaat namens hem verrichte proceshandelingen. Een niettemin onbevoegd verrichte proceshandeling zal wanprestatie van de advocaat jegens zijn cliënt kunnen opleveren.³⁰⁵

Als de onbevoegdheid van de advocaat komt vast te staan dan kan deze laatste veroordeeld worden in de kosten. Indien blijkt dat een partij niet rechtsgeldig in het geding is verschenen doordat een daartoe niet bevoegde voor haar is opgetreden of tot het voeren van een geding opdracht heeft gegeven, geschiedt een veroordeling in de kosten, wanneer daartoe aanleiding is, in plaats van ten laste van de partij in naam van wie in rechte is opgetreden, ten laste van de gemachtigde of advocaat van die partij.³⁰⁶ Daarenboven kan de advocaat ook tuchtrechtelijk gesanctioneerd worden door de Raad van Discipline. Regel 14 van de Gedragsregels advocatuur stelt immers dat de advocaat geen handelingen mag verrichten tegen de kennelijke wil van de cliënt in. Wanneer de Raad van Discipline overgaat tot het opleggen van een maatregel (waarschuwing, berisping, etc.) dan kan zij daar de bijzondere voorwaarde aan koppelen dat de advocaat de door hem veroorzaakte schade ten dele of ten gehele vergoedt, ten hoogste tot een bedrag van 5.000 euro.³⁰⁷

122. Het Franse recht kent eveneens een procedure tot ontkenenis van proceshandeling. Met de komst van het NCPC werd de regeling inzake *le désaveau*, zoals ze van toepassing was voor de burgerlijke rechtscolleges, achterwege gelaten.³⁰⁸ Op heden kan dergelijke vordering enkel uitgeoefend worden tegen de advocaten bij het Hof van Cassatie en de Raad van State.³⁰⁹ Voorts kan een vordering tot ontkenenis alleen

³⁰³ Zie Rb. Overijssel 7 januari 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:379. Dit vonnis betrof een geval waarin de eiser stelde dat de advocaat hem onbevoegd vertegenwoordigd had. De rechtbank verklaart het volgende: “nu er sprake is van een contractuele relatie is er slechts sprake van een onrechtmatige daad, in het geval de gedraging onafhankelijk van de schending van de verbintenis een onrechtmatige daad oplevert”.

³⁰⁴ Art. 3:61, lid 2 BW (NL).

³⁰⁵ Van der Voort Maarschalk en Bijloo (noot onder HR 6 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:248), *JBPR* 2015/46, afl. 4, 587. Art 6:74, lid 1 BW (NL): Iedere tekortkoming in de nakoming van een verbintenis verplicht de schuldenaar de schade die de schuldeiser daardoor lijdt te vergoeden, tenzij de tekortkoming de schuldenaar niet kan worden toegerekend.

³⁰⁶ Art. 245 Rv.

³⁰⁷ Art. 48b Advocatenwet.

³⁰⁸ Art. 352 NCPC (oud). Vroeger (1974-2007) kreeg het CPC de benaming NCPC, de N staat voor Nouveau.

³⁰⁹ Art. R635-1 e.v. Code de justice administrative.

betrekking hebben op de handelingen zoals limitatief opgesomd in art. 417 CPC, het vermoeden (van bijzondere volmacht) waarnaar dit artikel verwijst, is immers weerlegbaar voor hogergenoemde rechtscolleges (nr. 57).³¹⁰ Indien vaststaat dat de advocaat effectief zonder bijzonder mandaat heeft gehandeld, worden de door hem verrichte handelingen van onwaarde verklaard, alsook de rechterlijke beslissingen die daartoe aanleiding hebben gegeven.³¹¹

Verder kan een partij die niet tevreden is over het gedrag van haar raadsman het mandaat, te allen tijde en zonder motivering, herroepen. Indien een partij het mandaat van haar advocaat herroept dan moet zij onmiddellijk in diens vervanging voorzien. Is vertegenwoordiging niet verplicht dan kan zij er ook voor opteren om zichzelf te verdedigen, evenwel moet ze de rechter en wederpartij in kennis stellen van dit voornemen. Bij gebreke daarvan heeft de wederpartij het recht om de procedure verder te zetten met het oog op het bekomen van een vonnis.³¹² De herroeping heeft enkel gevolgen voor de toekomst; de reeds door de advocaat verrichte handelingen worden niet meer ter discussie gesteld.³¹³

Tot slot dient vermeld te worden dat de cliënt³¹⁴ of een derde³¹⁵ steeds een aansprakelijkheidsvordering kan instellen tegen de betrokken advocaat voor de fouten of nalatigheden die hij begaat in de uitoefening van zijn functies.

Tussenbesluit

123. Qui mandat ipse fecisse videtur. De advocaat die binnen de perken van zijn mandaat handelt, verbindt zijn cliënt, evenzeer wanneer hij in de uitvoering van zijn mandaat een contractuele fout begaat. Contractuele fouten kunnen voor de cliënt geen overmacht uitmaken, maar laatstgenoemde beschikt wel over een verhaalsrecht tegen de advocaat. Als uitzondering op dit principe geldt dat fouten begaan door een gerechtsdeurwaarder wel overmacht in hoofde van de cliënt kunnen uitmaken wanneer aan 2 toepassingsvoorwaarden is voldaan: (1) de gerechtsdeurwaarder treedt op binnen zijn wettelijk monopolie en (2) de keuze van gerechtsdeurwaarder is wegens territoriale bevoegdheidsregels beperkt. Buitencontractuele fouten worden slechts toegerekend aan de cliënt wanneer deze inherent verbonden zijn aan de door de advocaat te verrichten rechtshandeling.

³¹⁰ B. ODENT en L. POULET, “Désaveu” in *Avocat au Conseil d’État et à la Cour de cassation*, Répertoire de procédure civile, 2017, nr. 194.

³¹¹ Cass. 4 mei 2016 (FR), n° 15-13852.

³¹² Art. 418 CPC.

³¹³ R. GODET, “L’action en désaveu d’avocat devant les juridictions administratives et judiciaires”, *Gaz. Pal.* 29 oct. 2002, 1.

³¹⁴ Art. 1147 CC.

³¹⁵ Art. 1382 en art. 1383 CC. De derde moet fout, schade en oorzakelijk verband aantonen.

Handelt de advocaat buiten de perken van zijn mandaat dan is de cliënt niet gebonden, behoudens bekrachtiging en behoudens toepassing van het schijnmandaat. De wederpartij zal evenwel de advocaat aansprakelijk kunnen stellen wanneer deze niet op de hoogte was of niet op de hoogte behoorde te zijn van de omvang van het mandaat en de advocaat nagelaten heeft de derde over de reikwijdte van zijn mandaat te informeren.

Volgens art. 848 Ger.W. kan een proceshandeling van onwaarde worden verklaard wanneer die werd verricht buiten iedere wettelijke vertegenwoordiging en zonder dat de handeling werd gelast, toegelaten of bekrachtigd door de persoon namens wie zij werd gesteld. Een vordering tot ontkenis kan door iedere partij in het geding worden ingesteld. Wordt de vordering tot ontkenis toegestaan dan zal de betrokken proceshandeling geacht worden nooit te zijn gesteld. Ook de Raad van State kan een proceshandeling van onwaarde verklaren, met dien verstande dat de vordering tot ontkenis ingediend kan worden door middel van elk procedurestuk bij de Raad van State, mits het voldoet aan de geldende procedurele regels. De vraag of de regeling tot ontkenis de toepassing van het schijnmandaat uitsluit, kent geen éénduidig antwoord. Het behoort aan de feitenrechter om te oordelen of een vordering tot ontkenis van proceshandeling een eventuele toepassing van het schijnmandaat in de weg staat.

Het Franse recht kent evengoed een procedure tot ontkenis van proceshandeling, maar de vordering tot ontkenis kan enkel uitgeoefend worden tegen de advocaten bij het Hof van Cassatie (FR) en de Raad van State (FR) en heeft louter tot doel het vermoeden (van bijzondere volmacht) zoals gestipuleerd door art. 417 CPC te weerleggen. Wil de cliënt - of een andere procespartij - in Nederland of Frankrijk opkomen tegen een proceshandeling gesteld door een onbevoegd advocaat dan zal zij zich in de eerste plaats moeten beroepen op de gemeenrechtelijke regels inzake wanprestatie en schadevergoeding. Voorts kan het onbevoegd optreden van een Nederlandse advocaat aanleiding geven tot een veroordeling in de kosten of een tuchtrechtelijke sanctie, eventueel gekoppeld aan de voorwaarde de veroorzaakte schade te vergoeden (max. 5000,00 euro).

124. In het volgende hoofdstuk wordt onderzocht onder welke omstandigheden de advocaat, handelend als mandataris ad litem, aansprakelijk gesteld kan worden. Eerst wordt de aansprakelijkheid ten aanzien van de cliënt besproken, daarna de aansprakelijkheid ten aanzien van derden.

HOOFDSTUK II. DE BURGERRECHTERLIJKE AANSPRAKELIJKHEID VAN DE ADVOCaat

AFDELING I. AANSPRAKELIJKHEID TEN AANZIEN VAN ZIJN CLIËNT

§1. De aard van de aansprakelijkheid

125. Rechtspraak en rechtsleer zijn het er unaniem over eens dat de aansprakelijkheid van de advocaat ten aanzien van zijn cliënt van contractuele aard is.³¹⁶ Dit geldt evenzeer wanneer die cliënt een administratieve overheid is.³¹⁷ De advocaat is overeenkomstig het gemeen recht niet enkel gehouden voor zijn eigen tekortkomingen, maar ook voor de fouten van zijn stagiairs en medewerkers.³¹⁸

De activiteit van de advocaat strekt zich uit over verschillende domeinen en neemt daarom juridisch gezien verschillende vormen aan.³¹⁹ De overeenkomst die tussen de advocaat en zijn cliënt tot stand komt is van gemengde aard, zij bevat zowel bestanddelen van aanneming als van lastgeving. Er is sprake van een lastgeving indien de advocaat krachtens het mandaat ad litem in rechte optreedt als gevolmachtigde van zijn cliënt. Er is aanneming van intellectueel werk wanneer de advocaat zijn cliënt bijstaat en adviseert (nr. 18). De aansprakelijkheidsregeling varieert naargelang de aard van de tussenkomst en naargelang de verbintenis die op de advocaat rust.

126. Om te bepalen of er sprake is van een contractuele wanprestatie in hoofde van een advocaat, dient vooreerst te worden uitgemaakt of er sprake is van een resultaats- dan wel van een middelenverbintenis.³²⁰ De advocaat is, in het kader van zijn aanneming van werk, voornamelijk belast met middelenverbintenissen.³²¹ Uitzonderlijk gaat het om een resultaatsverbintenis.³²² Handelt de advocaat als mandataris ad litem dan is hij hoofdzakelijk gehouden tot resultaatsverbintenissen.³²³ Aan een resultaatsverbintenis kan evenwel een middelenverbintenis voorafgaan, zoals de adviesplicht van een

³¹⁶ Rb. Brussel 6 februari 1991, *T.Verz.* 1991, 703, noot P. BOVY; C. MELOTTE, “La responsabilité professionnelle des avocats” in *Responsabilités. Traité théorique et pratique* 2005, dossier 28bis, (7) 8, nr. 196; R. DALCQ, “La responsabilité civile de l’avocat. Evolution récente de la jurisprudence et de la doctrine” in E. JAKHIAN (ed.), *La responsabilité des avocats*, Brussel, Jeune barreau, 1992, 100.

³¹⁷ P. DEPUYDT, *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Larcier, Brussel, 2018, 10.

³¹⁸ Art. 1797 oud BW en art. 1994 oud BW; Gent 2 juni 1995, *TGR* 1995, 177; J. DU MONGH en J. VAN DEN HEUVEL, “Burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de advocaat” in X. (ed.), *Actueel aansprakelijkheidsrecht*, Gent, Larcier, 2012, 431.

³¹⁹ M. DE GRAEVE en P. VAN RANST, “De burgerlijke aansprakelijkheid van de advocaat voor zijn professionele handelingen” in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. De positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, 44.

³²⁰ N. VAN DE SYPE, “Aansprakelijkheid van de advocaat bij het laten verstrijken van een beroepstermijn”, *RABG* 2015, afl. 11, 812; J. BUYLE, “La responsabilité de l’avocat au regard de ses obligations de résultat”, *JLMB* 2017, afl. 41, 1946.

³²¹ Bijvoorbeeld het pleiten of concluderen namens de cliënt.

³²² P. DEPUYDT, “De aansprakelijkheid van de advocaat als dienstverlener: de plicht tot bijstand, voorlichting en advies onder de loep genomen”, in X. (ed.), *Huur van diensten – Aanneming van werk*, Gent, Larcier, 2006, 389.

³²³ Dit is het geval wanneer de mandataris ad litem een proceshandeling moet stellen binnen een bepaalde termijn.

advocaat omtrent de van toepassing zijnde verjaringsregels.³²⁴ De rechter beoordeelt op onaantastbare wijze of een verbintenis een resultaatverbintenis of een middelenverbintenis is.³²⁵

A. Resultaatsverbintenis

127. Een advocaat is gehouden tot een resultaatsverbintenis voor de meer ‘formele’ aspecten van zijn tussenkomst zoals het verschijnen op de zitting, het aantekenen van hoger beroep³²⁶, het tijdig instellen van een vordering³²⁷ of rechtsmiddel en het tijdig neerleggen van conclusies.³²⁸ Het laten verstrijken van dagvaardings-, beroeps- en verzetstermijnen is de meest voorkomende oorzaak van aansprakelijkheidsgeschillen.³²⁹

128. Bij een resultaatsverbintenis is er sprake van een wanprestatie in hoofde van de advocaat van zodra het beloofde resultaat niet bereikt wordt. Het volstaat dat de cliënt de verbintenis en het uitblijven van het resultaat aantoonst.³³⁰ De cliënt dient geen fout te bewijzen. Het bewijs van het niet bereiken van het resultaat brengt een vermoeden van fout mee.³³¹

129. De niet-verwezenlijking van het resultaat brengt voor de advocaat die aansprakelijkheid wil vermijden een omkering van de bewijslast mee. Hij zal met name moeten aantonen dat een vreemde oorzaak het onmogelijk maakte om het betrokken resultaat te bereiken.³³² Zo oordeelde de Raad van State dat een verkeerde datering van inkomende post op een advocatenkantoor niet als een geval van overmacht kan worden beschouwd.³³³ Ook poststakingen worden in de regel niet als een geval van overmacht beschouwd.³³⁴

Daarnaast staat het de advocaat vrij eventueel de eigen fout van de cliënt, of de fout van een derde voor wie hij niet instaat, aan te tonen.³³⁵ In een vonnis van 7 oktober 2020 stelde de rechter zich de vraag wie

³²⁴ Gent 17 oktober 2013, *NJW* 2014, afl. 308, 704, noot S. GUILIAMS.

³²⁵ Cass. 7 februari 1992, *Arr. Cass.* 1991-92, 529.

³²⁶ Antwerpen 7 oktober 2002, *NJW* 2003, afl. 29, 493, noot E. BREWAEYS.

³²⁷ Antwerpen 20 september 2010, *TBBR* 2012, afl. 6, 277.

³²⁸ Gent 17 oktober 2013, *NJW* 2014, afl. 308, 704, noot S. GUILIAMS.

³²⁹ R. DE PUYDT, *Deontologie van de Vlaamse advocaat*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 153.

³³⁰ V. COIGNIEZ, “De aansprakelijkheid van de advocaat” in X. (ed.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2020-2021. Deontologie*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, 475.

³³¹ P. DEPUYDT, “De aansprakelijkheid van de advocaat: de aansprakelijkheid bij de gewone beroepsuitoefening - de aansprakelijkheid bij gerechtelijke mandaten - De verzekering van de aansprakelijkheid” in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 367.

³³² Art. 1147 oud BW; J. DU MONGH en J. VAN DEN HEUVEL, “Burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de advocaat” in X. (ed.), *Actueel aansprakelijkheidsrecht*, Gent, Larcier, 2012, 433.

³³³ RvS 29 juni 1998, nr. 74.711.

³³⁴ Brussel 11 juni 2013, *RW* 2013-14, afl. 16, 630.

³³⁵ P. DEPUYDT, *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Brussel, Larcier, 2018, 33.

verantwoordelijk moest worden geacht voor het niet tijdig instellen van hoger beroep. De rechter oordeelde dat de cliënt zelf een fout had begaan door haar advocaat-opvolger niet op de hoogte te stellen van de aan haar gedane betekening. De fout van de cliënt werd groter bevonden dan de fout van haar advocaat waardoor drie vierde van de schade ten hare laste bleef.³³⁶

B. Middelenverbintenis

130. Voor de ‘materiële’ aspecten van zijn tussenkomst, met andere woorden voor het inhoudelijk aspect van zijn optreden, is de advocaat gehouden tot een middelen- of inspanningsverbintenis.³³⁷ Het betreft onder meer het geven van advies, het opstellen van conclusies, het pleiten of onderhandelen. De advocaat verbindt zich immers niet het proces te winnen, wel moet hij zijn uiterste best doen en alle geschikte en bestaande middelen aanwenden om tot een goed resultaat te komen.³³⁸

131. In geval van een middelenverbintenis kan de cliënt zich er niet toe beperken te wijzen op het ontbreken van het beloofde resultaat, hij zal tevens een fout of nalatigheid in hoofde van de advocaat moeten bewijzen.³³⁹ De aansprakelijkheidsnorm is de culpa levis in abstracto. Het gedrag van de advocaat moet worden beoordeeld ten opzichte van het gedrag waarvan een normaal voorzichtig en zorgvuldig advocaat die in dezelfde omstandigheden wordt geplaagd, zou hebben moeten blijk geven (*bonus advocatus*).³⁴⁰

De feitelijke gedragingen van een advocaat en ook de rechtshandelingen, die hij als lasthebber in bepaalde gevallen verricht, mogen niet volledig volgens eigen inzicht door de rechtbank beoordeeld worden, maar slechts op beperkte wijze, met name naar hun al dan niet overeenstemming met bekende rechtsnormen op het ogenblik waarop ze verricht werden en voor zover ze al dan niet worden verricht door een normaal, diligent en bedachtzaam advocaat op dat ogenblik, waarbij de rechtbank oog moet hebben voor een beoordelings- en beleidsruimte van een advocaat die het kanselement uitmaken, eigen aan elke feitelijke en rechtshandeling, een kanselement dat per definitie onvoorspelbaar is.³⁴¹

De rechtbank van eerste aanleg te Namen stelde dat het aan de advocaat toekomt om zijn cliënt te informeren en zijn zaak binnen een redelijke termijn te behandelen. De advocaat die zijn cliënt voor een zeer lange

³³⁶ Antwerpen 7 oktober 2002, *NJW* 2003, afl. 29, 493, noot E. BREWAEYS.

³³⁷ J. BUYLE, “La responsabilité de l’avocat au regard de ses obligations de résultat”, *JLMB* 2017, afl. 41, 1947.

³³⁸ Antwerpen 27 oktober 2014, *TBBR* 2019, afl. 3, 182; C. ROTTI, “Aansprakelijkheid van de advocaat ten opzichte van zijn cliënt” in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. De positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, 15.

³³⁹ V. COIGNIEZ, “De aansprakelijkheid van de advocaat” in X. (ed.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2020-2021. Deontologie*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, 477.

³⁴⁰ Antwerpen 15 september 2008, *TBBR* 2011, afl. 5, 220, noot L. VAN VALCKENBORGH.

³⁴¹ Rb. Antwerpen 15 april 2002, *TBBR* 2004, afl. 3, 178.

periode zonder een duidelijk antwoord laat, stelt geen opvolging die een normaal, voorzichtige en toegewijde advocaat zou hebben verricht.³⁴²

§2. Bewijs

132. Opdat de advocaat contractueel aansprakelijk zou zijn, moeten twee voorwaarden vervuld zijn. De cliënt die aanspraak maakt op schadevergoeding op contractuele basis, moet het bestaan van een geldige overeenkomst aantonen, en vervolgens dat de niet- of wanuitvoering van deze overeenkomst door de advocaat hem schade heeft berokkend in oorzakelijk verband daarmee.³⁴³ Gaat het echter om een resultaatsverbintenis dan is de bewijslast in hoofde van de cliënt minder zwaar. Het volstaat dat de cliënt het uitblijven van het resultaat aantoont en dat dit uitblijven hem schade heeft berokkend. Van oorzakelijk verband tussen contractuele wanprestatie en schade is sprake, wanneer de schade, zoals ze zich concreet heeft voorgedaan, niet zou zijn ontstaan zonder de contractuele wanprestatie.³⁴⁴

133. Bij de beoordeling van de schade wordt in de rechtspraak toepassing gemaakt van de verlies-van-een-kans-leer.³⁴⁵ Het verlies van een reële kans op het verwerven van een voordeel of het vermijden van een nadeel komt voor vergoeding in aanmerking, indien tussen de fout en het verlies van deze kans een *conditio sine qua non*-verband bestaat.³⁴⁶ De bewijslast van het verlies van een kans rust op de cliënt. Het bewijs mag niet voortvloeien uit louter giswerk of niet-bewezen beweringen.³⁴⁷ Het verlies van een kans moet zeker zijn en kan niet bestaan in de totale som van het uiteindelijk geleden verlies of de verloren winst.³⁴⁸

Om schadevergoeding te krijgen moet de verloren kans niet alleen vaststaan maar ook ernstig en op zijn minst redelijk zijn.³⁴⁹ Een kans is voldoende ernstig wanneer men redelijkerwijze kan oordelen dat ze zou zijn gerealiseerd zonder fout. De klant die het bestaan bewijst van een verloren kans in zijn hoofde, maar nalaat te bewijzen dat die kans zich had kunnen realiseren zonder de fout van zijn advocaten, bewijst niet dat hij schade heeft geleden.³⁵⁰ De graad van waarschijnlijkheid van de kans en de economische waarde van die

³⁴² Rb. Namen 26 maart 2020, *RGAR* 2020, afl. 6, 15689.

³⁴³ Antwerpen 14 december 2004, *NJW* 2006, afl. 139, 263, noot N. PEETERS.

³⁴⁴ Antwerpen 27 oktober 2014, *TBBR* 2019, afl. 3, 182.

³⁴⁵ P. SCHILLINGS en J. VERMEIREN, "La responsabilité civile des avocats : examen de quelques questions particulières" in S. BOUFLETTE (ed.), *Les responsabilités professionnelles*, Limal, Anthemis, 2017, 356.

³⁴⁶ Cass. 15 mei 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 5, 1227.

³⁴⁷ Rb. Luik 1 juli 2020, *JLMB* 2021, afl. 3, 130.

³⁴⁸ Luik 22 januari 2013, *JLMB* 2013, afl. 34, 1756.

³⁴⁹ Kh. Brussel 4 februari 2014, *DAOR* 2014, afl. 111, 64, noot D. PHILIPPE.

³⁵⁰ Rb. Luik 1 juli 2020, *JLMB* 2021, afl. 3, 130.

kans bepalen de schadevergoeding die aan het slachtoffer uitgekeerd zal worden.³⁵¹ Vaak zal de schade naar billijkheid worden geraamd.

De rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen verklaarde een advocaat aansprakelijk voor het niet betrekken van één van de in eerste aanleg aanwezige partijen in hoger beroep. De zaak betrof een verkeersongeval waarbij de rechter in eerste aanleg één van de bestuurders vrijgesproken had. De kans dat de in eerste aanleg vrijgesproken bestuurder toch veroordeeld zou worden in hoger beroep werd door de rechter van eerste aanleg reëel bevonden. De kans werd ex aequo et bono geraamd op 75%.³⁵²

§3. Verjaring

134. Art. 2276bis, § 1 oud BW bepaalt dat advocaten vijf jaar na het beëindigen van hun taak bevrijd zijn van hun professionele aansprakelijkheid en niet meer verantwoordelijk zijn voor de bewaring van de stukken. Deze regeling wijkt af van de algemene regels in art. 2262bis oud BW op grond waarvan alle persoonlijke vorderingen verjaren door verloop van 10 jaar.

135. De termijn van de vordering in beroepsaansprakelijkheid begint te lopen vanaf het ogenblik dat de taak van de advocaat beëindigd is.³⁵³ De rechtbanken moeten geval per geval uitmaken wanneer de verjaringstermijn is beginnen te lopen. De rechtspraak situeert dit moment doorgaans op het ogenblik waarop de advocaat of de cliënt kennis heeft gekregen van de beslissing van de wederpartij om een einde te stellen aan de taak van de advocaat.³⁵⁴ Het beëindigen van een tussenkomsst van de advocaat is een feitenkwestie die met alle middelen van recht bewezen kan worden, eventueel met vermoedens.³⁵⁵ De beëindiging kan bijvoorbeeld blijken uit het overlijden van de advocaat, het terugtrekken van het dossier door de cliënt, het terugzenden van een dossier aan de cliënt of het einde van de gerechtelijke procedure door een definitief arrest of vonnis.³⁵⁶

Het mandaat van de advocaat neemt een einde wanneer de cliënt op ondubbelzinnige wijze een einde stelt aan zijn mandaat, ook al worden nadien nog handelingen gesteld ingevolge die beëindiging.³⁵⁷ De taak van

³⁵¹ Brussel 20 juni 2016, *Con.M.* 2016, afl. 4, 238, noot. P. MUYLAERT; L. VANHOEFF, "Aansprakelijkheid van de advocaat voor laattijdig indienen van een vergoedingsaanvraag bij het Slachtofferfonds", *TBBR* 2019, afl. 5, 297.

³⁵² Antwerpen 26 juni 2003, *TBBR* 2004, afl. 3, 174.

³⁵³ R. DE PUYDT, *Deontologie van de Vlaamse advocaat*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 163.

³⁵⁴ W. VANDENBUSSCHE en D. VERVOORT, "De aansprakelijkheid van de advocaat en de bemiddelaar. Advocare, mediare, ... errare?" in I. SAMOY (ed.), *Professionele aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 115.

³⁵⁵ Antwerpen 7 december 2004, *RW* 2006-07, afl. 5, 179.

³⁵⁶ Voorstel van wet betreffende de verjaring van de beroepsaansprakelijkheid van de advocaat en de bewaring van het archief, *Parl. St. Senaat* 1984-1985, nr. 836/1, 3.

³⁵⁷ Cass. 29 april 2005, *Arr. Cass.* 2005, afl. 4, 968.

een advocaat is niet enkel beëindigd in het geval dat hetzij de advocaat, hetzij de cliënt ondubbelzinnig een einde maakt aan hun rechtsverhouding, maar ook wanneer de advocaat de hem toevertrouwde taak heeft uitgevoerd.³⁵⁸

AFDELING II. AANSPRAKELIJKHEID TEN AANZIEN VAN DERDEN

§1. Algemeen

136. Derden kunnen op basis van een buitencontractuele fout verhaal uitoefenen tegen de advocaat. Deze derde is, in de praktijk, veelal de tegenpartij of een medecontractant van de cliënt.³⁵⁹ Dit neemt niet weg dat ook andere derden zoals de gerechtsdeurwaarder, de notaris of een confrater een aansprakelijkheidsvordering tegen de advocaat kunnen uitoefenen.

137. De buitencontractuele aansprakelijkheid van de advocaat kwam reeds ter sprake. De advocaat is extracontractueel aansprakelijk wanneer hij zijn mandaat te buiten gaat en de derde-medecontractant niet op de hoogte was of op de hoogte behoorde te zijn van de omvang van zijn mandaat. Behoudens toepassing van het schijnmandaat of behoudens bekrachtiging, zal hij gehouden zijn tot schadevergoeding (nr. 103 e.v.). Verder kan de advocaat veroordeeld worden tot schadevergoeding wanneer een vordering tot ontkenenis is toegewezen (nr. 118).

138. De aansprakelijkheid van de advocaat komt niet alleen in het gedrang wanneer hij een wettelijke verplichting miskent, maar ook wanneer hij een deontologische verplichting miskent.³⁶⁰ Elke tekortkoming aan een reeds bestaande gedragsnorm, die zijn oorsprong kan vinden in de beroepsdeontologie van de advocaten, maakt een onrechtmatige daad uit.³⁶¹ Wanneer de advocaat een deontologische regel miskent, kan hij hiervoor op buitencontractuele grondslag tegenover de wederpartij aansprakelijk gesteld worden.³⁶²

³⁵⁸ Antwerpen 6 juni 2016, *P&B* 2017, afl. 2, 84.

³⁵⁹ M. VAN QUICKENBORNE en H. VANDENBERGHE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. 2000-2008", *TPR* 2010, afl. 4, 1940.

³⁶⁰ Luik 24 januari 2002, *JLMB* 2003, afl. 8, 338, noot J. BUYLE: "Les tiers peuvent invoquer un manquement à une règle déontologique chaque fois qu'il constitue la cause d'un préjudice qu'ils ont subi. Un tel manquement constitue une faute quasi délictuelle."

³⁶¹ Luik 1 oktober 2004, *JLMB* 2006, afl. 29, 1263.

³⁶² Zie onder meer Rb. Gent 7 februari 2003, *NJW* 2003, afl. 32, 600, noot E. BREWAEYS; Antwerpen 18 december 2006, *RW* 2009-10, afl. 17, 718.

§2. Bewijs

139. De derde die aanspraak wil maken op schadevergoeding zal conform het gemeen recht fout, schade en oorzakelijk verband dienen te bewijzen.³⁶³ De buitencontractuele fout wordt beoordeeld volgens de maatstaf van een normaal zorgvuldig en omzichtig persoon die in dezelfde omstandigheden verkeert.³⁶⁴ Net zoals bij de beoordeling van de nakoming van een middelenverbintenis, is het gehanteerde foutcriterium dat van de culpa levis in abstracto. De advocaat is bijgevolg aansprakelijk wanneer hij zich niet gedraagt zoals van een zorgvuldig en vooruitziend raadsman in dezelfde concrete omstandigheden mag worden verwacht.³⁶⁵ De rechter zal in concreto moeten nagaan of de fout van de advocaat schade heeft veroorzaakt en zo ja, wat de werkelijke omvang van de schade is, dewelke niet altijd makkelijk te bepalen valt.³⁶⁶

Het ontbreken van een contractuele relatie tussen de advocaat en de gerechtsdeurwaarder laat de gerechtsdeurwaarder toe de advocaat aan te spreken op buitencontractuele basis. De advocaat die niet voor de gerechtsdeurwaarder werd geprovisioneerd door zijn cliënt en dit niet aan de gerechtsdeurwaarder heeft laten weten, creëert tegenover deze laatste een valse schijn van kredietwaardigheid. Dit strookt niet met de handelwijze van een normaal zorgvuldige advocaat en staat in oorzakelijk verband tot de schade die de gerechtsdeurwaarder heeft geleden doordat hem de mogelijkheid werd ontnomen om zelf betaling van de cliënt te verkrijgen.³⁶⁷

§3. Verjaring

140. In de praktijk bestaat discussie over de vraag of de bijzondere verjaringstermijn van art. 2276bis oud BW ook geldt in geval van buitencontractuele aansprakelijkheid, dan wel of in dat geval het gemeenrechtelijk art. 2262bis oud BW blijft spelen.³⁶⁸ Art. 2276bis oud BW zelf is in algemene bewoordingen opgesteld en maakt geen onderscheid tussen contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid.

Art. 2276bis en 2262bis oud BW hebben dezelfde verjaringstermijn zodat de vordering in elk geval zal verjaren door verloop van 5 jaar. Echter is het tijdstip waarop de verjaring van de aansprakelijkheidsvordering begint te lopen verschillend. Het startpunt dat bij art. 2262bis oud BW in acht genomen moet worden, is het

³⁶³ Art. 1382 oud BW.

³⁶⁴ Cass. 5 juni 2003, *Arr. Cass.* 2003, afl. 6-8, 1337.

³⁶⁵ Rb. Brussel 26 januari 2001, *JLMB* 2002, afl. 3, 105.

³⁶⁶ J. BUYLE, "Loyauté et responsabilité de l'avocat à l'égard des tiers?", *JLMB* 2003, afl. 8, 343.

³⁶⁷ Antwerpen 25 februari 2013, *NJW* 2013, afl. 280, 313, noot H. ULRICHTS.

³⁶⁸ J. DU MONGH en J. VAN DEN HEUVEL, "Burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de advocaat" in X. (ed.), *Actueel aansprakelijkheidsrecht*, Gent, Larcier, 2012, 441; P. DEPUYDT, *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Brussel, Larcier, 2018, 274.

moment waarop de derde kennis heeft van de schade en van de identiteit van de daarvoor verantwoordelijke persoon en niet het moment waarop het mandaat van de advocaat een einde neemt.³⁶⁹ De schadevordering verjaart in ieder geval na verloop van 20 jaar vanaf de dag volgend op die waarop het feit waardoor de schade is veroorzaakt, zich heeft voorgedaan.³⁷⁰

Tussenbesluit

141. De aansprakelijkheid van de advocaat ten aanzien van zijn cliënt is contractueel van aard. De aansprakelijkheidsregeling verschilt naargelang de verbintenis die op de mandataris ad litem rust. De advocaat is gehouden tot een resultaatsverbintenis voor de meer ‘formele’ aspecten van zijn tussenkomst. Daarentegen is de advocaat gehouden tot een middelenverbintenis voor de ‘materiële’ aspecten van zijn optreden. In het kader van de lastgeving zal de advocaat voornamelijk gehouden zijn tot resultaatsverbintenissen, al dan niet voorafgegaan door een middelenverbintenis.

De cliënt die aanspraak wil maken op schadevergoeding moet het bestaan van een geldige overeenkomst aantonen en vervolgens dat de niet- of wanuitvoering van deze overeenkomst door de advocaat hem schade heeft berokkend in oorzakelijk verband daarmee. In geval van een resultaatsverbintenis vormt het uitblijven van het resultaat een vermoeden van fout. Betreft het een middelenverbintenis dan is de aansprakelijkheidsnorm de culpa levis in abstracto. Het gedrag van de advocaat moet worden beoordeeld overeenkomstig het gedrag dat van een normaal en vooruitziend raadsman in dezelfde omstandigheden mag worden verwacht. De schade die door de niet- of wanuitvoering ontstaat, bestaat in de regel uit het verlies van een kans. Het verlies van een kans moet zeker, ernstig en op zijn minst redelijk zijn. De advocaat kan aansprakelijk gesteld worden tot 5 jaar na het beëindigen van zijn taak. Het mandaat van de advocaat neemt een einde wanneer hij of de cliënt ondubbelzinnig een einde stellen aan het mandaat of wanneer de advocaat zijn opdracht heeft uitgevoerd.

De aansprakelijkheid van de advocaat ten aanzien van derden is buitencontractueel van aard. De aansprakelijkheid van de advocaat komt in het gedrang wanneer hij een wettelijke of deontologische regel miskent. De derde die aanspraak wil maken op schadevergoeding zal conform het gemeen recht fout, schade en oorzakelijk verband dienen te bewijzen. Ook hier is het gehanteerde foutcriterium dat van de culpa levis in abstracto. Er bestaat geen eensgezindheid over de vraag of de bijzondere verjaringstermijn van art. 2276bis oud BW dan wel de gemeenrechtelijke termijn van art. 2262bis oud BW speelt. In dat laatste geval zal de

³⁶⁹ B. VAN DEN DAELE, “La responsabilité de l’avocat dans les cadres contractuel, quasi délictuel et déontologique” in M. DELVAUX (ed.), *Responsabilité(s) de l’avocat*, Limal, Anthemis, 2015, 23-24.

³⁷⁰ Art. 2262bis, § 1, lid 2, oud BW.

verjaring van de vordering pas beginnen lopen wanneer de derde kennis heeft van de schade en identiteit van de dader.

142. Uiteindelijk zal in het derde en laatste hoofdstuk van deze thesis worden nagegaan of de advocaat verzekerd is voor zijn aansprakelijkheid wegens het niet nakomen van zijn verplichtingen in het kader van zijn mandaat ad litem. Hierbij wordt zowel de verzekeringspolis zoals onderschreven door de OVB, als de verzekeringspolis onderschreven door l'Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles besproken.

HOOFDSTUK III. DE VERZEKERING VAN DE ADVOCAAAT

AFDELING I. VERZEKERINGSPOLIS

§1. Duur van de dekking

143. De Vlaamse advocaat moet binnen redelijke grenzen verzekerd zijn voor zijn beroepsaansprakelijkheid, daarbij rekening houdende met de aard en de omvang van de risico's, die hij uit hoofde van zijn praktijk loopt. Indien dit onmogelijk is, moet de advocaat de cliënt over deze situatie en de gevolgen daarvan informeren.³⁷¹ Sinds 1 januari 2013 zijn de Vlaamse advocaten verzekerd krachtens een collectieve polis die de OVB afsloot met Amlin Insurance (polis LXX034899).³⁷² De polis werd met ingang van 1 januari 2020 een laatste keer hernieuwd voor een periode van 3 jaar.³⁷³ De polis dekt aansprakelijkheidsverwekkende feiten die gebeurd zijn vanaf 1 januari 2013 en die zijn aangegeven tijdens de geldigheidsduur van deze overeenkomst voor de verzekerden die na deze datum zijn aangesloten. Voor de anderen geldt de dekking vanaf hun datum van aansluiting ingevolge kennisgeving door de OVB.³⁷⁴

144. De advocaten van de Franse Orde bij de Balie te Brussel zijn op hun beurt verzekerd krachtens de polis zoals onderhandeld door de OBFM met Ethias (polis n° 45.118.401). De OABB-polis trad in werking op 1 januari 2019 voor een termijn van 5 jaar. De polis dekt schade-eisen die tijdens de geldigheidsduur van de overeenkomst worden ingediend voor schade die tijdens die periode is ontstaan.³⁷⁵

A. Anterioriteit

145. De OVB-polis neemt tevens ook schade-eisen ten laste voor aansprakelijkheidsverwekkende feiten die gebeurd zijn vóór de ingangsdatum van de polis indien die tijdens de duur van de verzekering worden ingediend en voor zover de vorige verzekeraar Ethias zijn tussenkomst weigert ondanks de toepasselijke posterioriteitsdekking voorzien in contract n° 45.083.787 (beëindigd op 31.12.2012 om 24h00), dewelke bepaalt dat Ethias geacht wordt tussen te komen voor aansprakelijkheidsverwekkende feiten die plaatsvonden tijdens de duur van de overeenkomst en waarvan aangifte werd gedaan binnen een termijn van 5 jaar na het einde van de polis.

³⁷¹ Art. X.3.9.1. Codex Deontologie voor Advocaten.

³⁷² P. DEPUYDT, *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Brussel, Larcier, 2018, 4.

³⁷³ Art. 18 Algemene Voorwaarden OVB-polis.

³⁷⁴ Art. 7 Algemene Voorwaarden OVB-polis.

³⁷⁵ Art. 6 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

146. De dekking van de OABB-polis wordt uitgebreid tot vorderingen ingesteld tegen de verzekerde of Ethias na 31 december 2007 en met betrekking tot schade die is ontstaan vóór 1 januari 2005, op voorwaarde dat deze schade niet het voorwerp is geweest van een aan de verzekerde gerichte schriftelijke vordering vóór die datum, overeenkomstig artikel 4, g). Krachtens voormeld artikel wordt schade waarvan Ethias bewijst dat de verzekerde ze bewust en vrijwillig heeft nagelaten bij de vroegere verzekeraar te melden, uitgesloten van de verzekering. Vóór 1 januari 2015 waren de Franstalige balies immers aangesloten bij een andere verzekeraar, met name AGF Belgium (thans Allianz).³⁷⁶

B. Posterioriteit

147. Verder wordt de dekking van de OVB-polis eveneens uitgebreid tot aansprakelijkheidsverwekkende feiten overkomen tijdens de geldigheidsduur van de verzekeringsovereenkomst en aangegeven na de einddatum ervan, voor zover de aangifte ingevolge de schriftelijke vordering tot schadevergoeding gedaan wordt binnen een termijn van vijf jaar na het einde van de polis en voor zover er geen nieuwe verzekeraar is die tussenkomst dient te verlenen. In dit geval is de maximum tussenkomst van de verzekeraar per verzekerde beperkt tot éénmaal de waarborg van de polis voor alle schadegevallen samen die zich in deze situatie voordoen.

148. De OABB-polis voorziet desgelijks in een uitbreiding van de dekking voor schadeclaims tegen de verzekerde of tegen Ethias die geformuleerd worden binnen de 60 maanden (i.e. 5 jaar) na het einde van de polis en met betrekking tot:

- Schade die tijdens de geldigheidsduur is ontstaan, maar waarvan het risico bij het verstrijken van de overeenkomst niet door een andere verzekeraar wordt gedekt en;
- Handelingen of feiten die aanleiding kunnen geven tot schade en die zich tijdens de geldigheidsduur van de overeenkomst hebben voorgedaan, op voorwaarde dat ze binnen deze periode of ten laatste 90 dagen na het beëindigen van de polis aan Ethias zijn gemeld.

§2. De verzekerden

149. De belangrijkste verzekerden binnen de OVB- en OABB- polis zijn³⁷⁷:

³⁷⁶ P. DEPUYDT, “De aansprakelijkheid van de advocaat: de aansprakelijkheid bij de gewone beroepsuitoefening - de aansprakelijkheid bij gerechtelijke mandaten - De verzekering van de aansprakelijkheid” in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 415.

³⁷⁷ Art. 3 Definities gemeen aan het geheel van de waarborgen OVB-polis en art. 3 Definities OABB-polis.

- (1) Alle advocaten die ingeschreven zijn op het tableau of op de lijst van de advocaten-stagiairs van de Ordes van de Vlaamse Balies, resp. l' Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, of die opgenomen zijn op een EU-lijst;
- (2) De associaties of vennootschappen waarin de verzekerden vermeld onder punt 1 hun beroepsactiviteit uitoefenen;
- (3) Alle aangestelden in rechte en in feite van de verzekerden vermeld onder punt 1 en 2 en alle personen voor wie deze verzekerden burgerlijk aansprakelijk kunnen gesteld worden. Conform punt 5 van de definities van de OABB-polis wordt onder aangestelde verstaan 'elke fysieke persoon die onder leiding, toezicht en de bevelen van een verzekerde handelt'.

Tevens bepaalt de OVB-polis dat ook de OVB zelf verzekerd is.

§3. De verzekerde risico's

150. De OABB-polis dekt alle professionele activiteiten van de verzekerden zoals gedefinieerd door het Gerechtelijk Wetboek (met name de artikelen 439 tot en met 442, 444, 445, 446, 459 en 728 Ger.W.), de deontologie, de gebruiken en de praktijk en/of activiteiten toegestaan in het kader van de reglementering van toepassing op de verzekerden.³⁷⁸

151. Beide overeenkomsten hebben tot voorwerp de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, zowel de contractuele als extra-contractuele, van de verzekerden te waarborgen voor de schade of het nadeel toegebracht aan derden, waaronder begrepen hun cliënten, in de uitoefening van hun beroep, hetzij door hun eigen daad, hetzij door de daad van hun stagiairs of tijdelijke of vaste medewerkers, al dan niet in de hoedanigheid van vennoot of van alle personen waarvoor zij burgerlijk aansprakelijk zijn voortspuitend uit

- een vergissing in feite of rechte, nalatigheid, vergetelheid, laattijdigheid, fout en onjuistheid, onder meer *ten gevolge van het niet in acht nemen van de rechtsplegingstermijnen*³⁷⁹ of van vergissingen ter gelegenheid van overdrachten van fondsen.
- diefstal, malversatie, verduistering, oplichting of misbruik van vertrouwen, ten nadele van het cliënteel van de verzekerden, bedreven door iedere persoon waarvoor de verzekerden aansprakelijk

³⁷⁸ Art. 1 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

³⁷⁹ Eigen cursivering.

kunnen verklaard worden, met inbegrip van de advocaten-stagiairs of medewerkers maar met uitsluiting van de andere advocaten-vennoten.³⁸⁰

152. Worden in dat verband niet als derden beschouwd³⁸¹:

- De ascendenten, de descendenten of echtgeno(o)t(e) van de verzekerden, alsook alle andere leden van hun familie die met hen samenwonen;
- De advocaten, vennoten, medewerkers en stagiairs die zich met dezelfde zaak bezighouden³⁸² of deel uitmaken van dezelfde associatie of burgerlijke vennootschap van advocaten.

Worden verder ook niet als derden beschouwd door de OABB-polis:

- De verzekeringnemer;
- De aangestelden in de uitoefening van hun functies in dienst van de verzekerden.

A. Uitsluitingen

153. Zowel in de OVB-polis als de OABB-polis zijn onder meer de volgende risico's uitdrukkelijk uitgesloten³⁸³:

- Schade die voortvloeit uit activiteiten vreemd aan het beroep van advocaat;
- Gerechtelijke en tuchtrechtelijke boetes die persoonlijk door de verzekerde moeten worden gedragen;
- Alle betwistingen betreffende erelonen en persoonlijke kosten;
- Een door de verzekerde opzettelijk gepleegde daad.

154. De OVB-polis sluit tevens uit:

- Een door een verzekerde wetens en willens gepleegde delictuele daad, met uitsluiting van de burgerlijke gevolgen voortvloeiend uit de schending van het beroepsgeheim.

³⁸⁰ Art. 1 Algemene Voorwaarden OVB-polis; art. 2 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

³⁸¹ Art. 6 Algemene Voorwaarden OVB-polis; punt 4 Definities OABB-polis.

³⁸² Punt 4 Definities OABB-polis omschrijft dit als '.... bijgedragen hebben tot dezelfde fout'.

³⁸³ Art. 5 Algemene Voorwaarden OVB-polis; art. 4 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

155. De OABB-polis sluit bijkomend uit:

- Schade of aansprakelijkheid ten gevolge van een wanprestatie;
- Schadevergoeding die door bepaalde buitenlandse wetten als "punitive damages" of "exemplary damages" wordt omschreven³⁸⁴;
- Aansprakelijkheid wegens schade veroorzaakt door een grove nalatigheid. Onder 'grove nalatigheid' moet worden verstaan:
 - Elke inbreuk op wetten, regels, veiligheidsnormen, voorschriften of praktijken die eigen zijn aan de verzekerde activiteiten en waarvan éénieder die met de materie vertrouwd is, moet weten dat zij bijna onvermijdelijk schade veroorzaakt;
 - De aanneming en uitvoering van werken wanneer de verzekerde zich ervan bewust moet zijn geweest dat hij niet over de nodige bekwaamheid, technische kennis, menselijke en materiële middelen beschikt om de aangegeven verbintenissen te kunnen uitvoeren;
 - Daden gepleegd in een staat van dronkenschap of onder invloed van verdoovende middelen die zonder medisch voorschrift zijn gebruikt.

§4. Bedrag van de waarborg

156. De Vlaamse én de Franstalige advocaten bij de Balie te Brussel zien hun *beroepsaansprakelijkheid* gedekt tot een bedrag van 2.500.000,00 euro per schadegeval.³⁸⁵ De verzekerde behoudt een vrijstelling van 2.500 euro per schadegeval en per advocaat.

In geval van aanstelling door het bureau voor juridische bijstand wordt de vrijstelling herleid tot:

- 300 euro voor de Vlaamse advocaten;
- 250 euro voor de Franstalige advocaten bij de Balie te Brussel, ingeval de schadevergoeding in hoofde van de verzekerde advocaat niet meer bedraagt dan 1000 euro.³⁸⁶

³⁸⁴ Art. 8, a, 1 Algemene voorwaarden OVB-polis bepaalt in dat opzicht dat de verzekeraar in geen enkel geval gehouden kan worden tot een hogere schadevergoeding dan die die voortvloeit uit Belgische wetgeving of wetgeving van toepassing in de andere lidstaten van de E.U., Zwitserland, Oostenrijk, Andorra, Anglo-Normandische Eilanden, Liechtenstein of Monaco betreffende de aansprakelijkheid.

³⁸⁵ Art. 8, a, 1 Algemene Voorwaarden OVB-polis; art. 7, A, 1 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

³⁸⁶ 7, C, 1) Algemene Voorwaarden OABB-polis.

De OVB-polis voorziet tevens in vrijstelling voor de advocaten stagairs, dewelke wordt teruggebracht op 1.250 euro.³⁸⁷

157. De waarborg is verworven ten belope van het door de verzekeringsovereenkomst voorziene maximum per gebeurtenis die de aansprakelijkheid van één of meerdere verzekerden van hetzelfde kantoor (vennoten, patroons, medewerkers, stagiairs of werknemers) en/of van de associatie en/of van de burgerlijke vennootschap van advocaten in het gedrang brengt, zelfs indien te hunnen laste een veroordeling solidair of in solidum tussenkomt. De vrijstelling zal slechts eenmaal per gebeurtenis worden toegepast. Ingeval van fout veroorzaakt door verschillende kabinetten, zal de waarborg afzonderlijk voor elk kabinet verworven zijn.³⁸⁸

§5. Beperking van de aansprakelijkheid

158. De advocaten en samenwerkingsverbanden mogen hun beroepsaansprakelijkheid tegenover cliënten beperken, maar die beperking mag niet lager zijn dan het bedrag van de basisdekking van hun beroepsaansprakelijkheidsverzekering.³⁸⁹ De advocaat kan dientengevolge exoneratieclausules in de overeenkomst met zijn cliënt opnemen, voor zover de beperking niet lager is dan het bedrag waarin de waarborg voorziet (thans 2.500.000,00 euro).

159. Vermits de advocaat een onderneming is, moet rekening gehouden worden met art. VI.83, 13° WER. Volgens dit artikel is het onrechtmatig om de onderneming te ontslaan van haar aansprakelijkheid voor haar opzet, haar grove schuld of voor die van haar aangestelden of lasthebbers, of, behoudens overmacht, voor het niet-uitvoeren van een verbintenis die een van de voornaamste prestaties van de overeenkomst vormt. Dergelijk beding wordt gesanctioneerd met de nietigheid.³⁹⁰ Krachtens art. 5.101a RDB zijn clausules waarbij de advocaat zijn aansprakelijkheid, die van zijn medewerkers of ondergeschikten ten aanzien van zijn cliënt uitsluit, uitdrukkelijk verboden.

160. Voorts vinden de gemeenrechtelijke regels inzake aansprakelijkheidsbeperkende clausules toepassing. Een exoneratiebeding mag niet indruisen tegen dwingende wetsbepalingen of in strijd zijn met de openbare orde of goede zeden. Tevens vereist de beperking van de aansprakelijkheid van de advocaat aanvaarding door de cliënt.³⁹¹ Opnieuw kan verwezen worden naar art. 5.101a RDB waarin staat dat geen

³⁸⁷ Art. 8, a, 1 Algemene Voorwaarden OVB-polis

³⁸⁸ Art. 8, a, 2 Algemene Voorwaarden OVB-polis; art. 7, A, 1 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

³⁸⁹ Art. III.1.3.1. Codex Deontologie voor Advocaten; art. 5.101a RDB.

³⁹⁰ Art. VI.84, § 1 WER.

³⁹¹ E. DIRIX, "Exoneratiebedingen", *TPR* 1988, 1181-1187.

enkele exoneratieclausule afdwingbaar is ten aanzien van de cliënt wanneer deze niet ontegensprekelijk door hem is aanvaard.

§6. Territoriale uitgestrektheid

161. De waarborg van de overeenkomst is van toepassing op de gevolgen van daden gepleegd in de hele wereld, voor activiteiten die de verzekerden uitvoeren vanuit hun in België gevestigd kantoor, met uitsluiting van de eisen die tegen de verzekerden ingesteld worden in de VS of Canada, of onder de wetgeving of de rechtsmacht van de VS of Canada.³⁹²

§7. Aangifte van schadegeval

A. Regeling voor de Vlaamse advocaten

162. De allereerste plicht van de advocaat bestaat erin zijn verzekeraar op de hoogte te stellen. Zelfs indien de advocaat de mening is toegedaan dat hem niets te verwijten valt en dat de aanspraken van de cliënt ongegrond lijken.³⁹³ De advocaat moet de verzekeraar en/of de makelaar (Van Breda Risk & Benefits) zo snel mogelijk schriftelijk verwittigen zodra hij kennis heeft van een klacht. Tevens wordt de advocaat verzocht de verzekeraar en/of de makelaar zonder uitstel in te lichten over elke ernstige dreiging met een klacht die van aard is de beroepsaansprakelijkheid van de betrokken advocaat in het gedrang te brengen en dus zonder te wachten tot de klacht uitdrukkelijk wordt gesteld.³⁹⁴ De polis verwijst voor deze aangifte naar het gemeenschappelijk belang van de partijen. De aangifte kan vooralsnog een schadeverwekkende toestand vermijden.³⁹⁵ De aangifte stelt de verzekeraar in staat de situatie in te schatten, desgevallend suggesties te doen en alleszins de geruststelling te verlenen dat de zaak wordt opgevolgd.³⁹⁶

Daarnaast bezorgt de advocaat, op vraag van de verzekeraar en/of de makelaar, zo snel mogelijk, een uitvoerige nota waarin hij een overzicht van de feiten geeft en waarin hij zijn mening over de gegrondheid van de vordering toelicht. De advocaat verstrekt, zonder uitstel, aan de verzekeraar en/of de makelaar alle documenten, kopies en nuttige inlichtingen voor het vaststellen van de aansprakelijkheden en de raming van de geleden schade, zonder dat dit hen zou kunnen blootstellen aan schending van het beroepsgeheim. Zij zenden alle gerechtelijke of buitengerechtelijke akten binnen de acht dagen van de kennisname van hun

³⁹² Art. 9 Algemene Voorwaarden OVB-polis; art. 5 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

³⁹³ D. MATTHYS, "De Vlaamse advocaat en zijn verzekering beroepsaansprakelijkheid", *Ad Rem* 2004, afl. 1, 10.

³⁹⁴ Art. 11 Algemene Voorwaarden OVB-polis.

³⁹⁵ P. DEPUYDT, "De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van de advocaat: een stand van zaken" in T. VANSWEEVELT en B. WEYTS (eds.), *De aansprakelijkheidsverzekering in ontwikkeling. ALLIC II*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 251.

³⁹⁶ L. BRANTS, "Aansprakelijkheid van de advocaat en verzekering" in X. (ed.), *Het advocatenkantoor 2.0*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 87.

betekening – zaterdagen, zondagen en wettelijke feestdagen niet inbegrepen – aan de verzekeraar en/of de makelaar.³⁹⁷

B. Regeling voor de advocaten van de Franse Orde bij de Balie te Brussel

163. Wanneer er zich schade voordoet, in verband met de risico's die door de verzekeringsovereenkomst worden gedekt, moet de verzekerde zo spoedig mogelijk hier aangifte van doen en dit in ieder geval binnen de 30 dagen nadat hij er kennis van heeft gekregen. De aangifte wordt gedateerd en ondertekend en moet volgende vermeldingen bevatten: plaats, datum en uur van het schadegeval, oorzaken en aard van het schadegeval, omstandigheden waaronder het zich heeft voorgedaan, naam, voornamen en woonplaats van de benadeelden en van de voornaamste getuigen.³⁹⁸

Onder schadegeval wordt begrepen³⁹⁹:

- De vordering waarmee een derde schadevergoeding eist of;
- Alle vorderingen of procedures die geheel of ten dele (daadwerkelijk of vermoedelijk) met hetzelfde gebeurtenis verband houden of;
- De 'voorzorgsverklaring' door de verzekeringnemer aan Ethias wanneer hij, zelfs bij afwezigheid van een schadegeval, meent aansprakelijk te zullen worden gesteld voor de gedekte schade.

Alle gerechtelijke of buitengerechtelijke akten met betrekking tot het schadegeval, moeten aan Ethias worden toegezonden zodra deze aan de verzekerde worden betekend, meegedeeld of afgegeven.⁴⁰⁰

Besluit

164. De verzekeringspolissen van de Vlaamse en van de Franstalige advocaten bij de Balie te Brussel lopen in grote lijnen gelijk. Beide overeenkomsten verzekeren nagenoeg dezelfde risico's, dezelfde personen/entiteiten en voorzien éénzelfde dekkingsplafond. Derhalve zijn de Vlaamse en Franstalige advocaten, niet enkel bij de Balie te Brussel, maar alle Franstalige – en Duitstalige – advocaten bij de Ordes van Advocaten (gelet op hun overeenstemmende polissen), quasi-identiek verzekerd tegen de beroepsaansprakelijkheid wegens miskennen van het mandaat ad litem. Een advocaat die door de niet-naleving van een midden- of resultaatverbintenis schade veroorzaakt, ziet zijn aansprakelijkheid gedekt tot een bedrag van 2.500.000,00 euro; weliswaar behoudt hij een vrijstelling van 2.500,00 per schadegeval.

³⁹⁷ Art. 12 Algemene Voorwaarden OVB-polis.

³⁹⁸ Art. 13 Algemene Voorwaarden OVB-polis.

³⁹⁹ Punt 11 Definities OABB-polis.

⁴⁰⁰ Art. 16 Algemene Voorwaarden OABB-polis.

De advocaat kan zijn aansprakelijkheid beperken, voor zover die beperking niet lager is dan 2.500.000,00 euro. Schade veroorzaakt door fouten, nalatigheden, vergetelheden, onder meer door het niet in acht nemen van rechtsplegingstermijnen (i.e. de miskenning van een resultaatsverbintenis) wordt uitdrukkelijk door de verzekeringsovereenkomst gedekt. Wat de naleving van een middelenverbintenis betreft, legt de Franstalige – of Duitstalige –advocaat best enige voorzichtigheid aan de dag. Schade veroorzaakt door een gebrek aan vertrouwdheid met de materie, technische kennis, bekwaamheid of door een gebrek aan middelen worden immers niet door de verzekeringsovereenkomst gedekt. De advocaat die door de rechter aansprakelijk wordt gesteld omdat hij geen gedrag stelt die van een voorzichtig en vooruitziend raadsman in dezelfde omstandigheden mag worden verwacht, zal zelf voor de schadelijke gevolgen moeten instaan wanneer het gedrag zijn oorzaak vindt in hogergenoemde gebreken. In ieder geval zal de advocaat die geconfronteerd wordt, of meent geconfronteerd te worden, met een schadegeval alles in het werk moeten stellen om de verzekeraar spoedig te voorzien van de nodige inlichtingen en/of documenten.

BESLUIT

165. Het verdedigen van de belangen van een client voor de verschillende rechtscolleges behoort tot de kerntaken van een advocaat. Hierbij speelt het mandaat ad litem een cruciale rol. Het mandaat ad litem is geen gegeven dat op zichzelf staat, het niet-respecteren van de omvang van het mandaat werpt vraagstukken op over de aansprakelijkheid, de bewijslast, de verzekering, etc. In deze thesis werd getracht de draagwijdte van het mandaat ad litem in kaart te brengen door een antwoord op volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- (1) Wat houdt het mandaat ad litem in?

Hoe wordt het mandaat ad litem juridisch gekwalificeerd? Wie verleent het mandaat ad litem? Voor welke termijn wordt het mandaat ad litem verleend? Welke rechtshandelingen vallen onder het mandaat ad litem? Welke informatieplicht dient de advocaat na te leven? In welke gevallen moeten de gevolgen van de overeenkomst die de advocaat met een gerechtsdeurwaarder sluit, worden toegerekend aan de cliënt?

- (2) Wat zijn de gevolgen wanneer de advocaat buiten zijn mandaat ad litem optreedt?

Hoe kan een procespartij opkomen tegen een rechtshandeling gesteld door de advocaat zonder toestemming van diens cliënt? Onder welke omstandigheden kan de advocaat, handelend als mandataris ad litem, aansprakelijk gesteld worden? Is de advocaat verzekerd voor zijn aansprakelijkheid wegens het niet nakomen van zijn verplichtingen voortvloeiend uit het mandaat ad litem?

- (3) Rechtsvergelijking:

Bestaat het vermoeden van volmacht, zoals blijkt uit art. 440 Ger.W., ook in het Nederlandse en Franse recht? Welke proceshandelingen kan een advocaat, werkzaam in Nederland of Frankrijk, met zijn mandaat stellen? Hoe kan een procespartij, in Nederland of Frankrijk, een handeling gesteld buiten het mandaat aanvechten?

A. Belangrijkste bevindingen

166. De advocaat die optreedt krachtens zijn mandaat ad litem kan alle proceshandelingen stellen die nodig zijn om een rechtsgeding tot een goed einde te brengen. Het vermoeden van volmacht dat aan dit mandaat ad litem toekomt, moet ruim worden geïnterpreteerd. Wanneer de advocaat optreedt namens een rechtspersoon dan volgt uit art. 440, tweede lid Ger.W. en uit art. 19, laatste lid RvS-wet een dubbel

vermoeden van volmacht: niet alleen het mandaat ad litem wordt vermoed, tevens geldt er ook een vermoeden van regelmatigheid van de beslissing van de rechtspersoon om in rechte op te treden. Nu het GwH in zijn arrest van 17 september 2014 geoordeeld heeft dat er geen reden meer is om voor het Hof minder soepele ontvankelijkheidsvoorwaarden te hanteren, heerst er dan ook een uniforme uitlegging van het mandaat ad litem voor de verschillende rechtscolleges. Voorts strekt het vermoeden van volmacht zich uit tot in hoger beroep en zelfs tot in cassatie. Het Nederlandse en Franse recht stipuleren eveneens een vermoeden van volmacht in hoofde van de advocaat. De Franse advocaat beschikt zowaar over een ‘bijzonder vermoeden van volmacht’; de advocaat wordt vermoed voor bepaalde proceshandelingen over een bijzonder (eerder uitdrukkelijk) mandaat te beschikken. Dit vermoeden is onweerlegbaar, behoudens voor het Hof van Cassatie (FR) en de Raad van State (FR) door middel van de procedure tot ontkenenis. In België heeft de procedure tot ontkenenis een ruimer toepassingsgebied, een vordering tot ontkenenis kan door iedere partij in het geding worden ingesteld en dit zowel voor de burgerlijke rechtscolleges, als voor de Raad van State. Een procespartij kan een vordering tot ontkenenis bij de Raad van State indienen door middel van elk procedurestuk bij de Raad van State, mits het voldoet aan de geldende procedurele regels.

167. De cliënt is gebonden door het optreden van de advocaat wanneer de advocaat binnen zijn mandaat ad litem handelt, maar ook wanneer de advocaat een contractuele (uitzonderlijk buitencontractuele fout) begaat in de uitvoering van zijn mandaat. Wil de cliënt zijn advocaat aansprakelijk stellen, dan zal de bewijslast verschillen naargelang de verbintenis die op de advocaat rust, met name een middelen- of resultaatsverbintenis. De Vlaamse, Franstalige en Duitstalige advocaten zijn allen verzekerd voor hun beroepsaansprakelijkheid ten belope van 2.500.000,00 euro. Er zijn weinig verschillen tussen de verzekeringspolis zoals onderhandeld door de OVB en de verzekeringspolis zoals onderhandeld door de OBF; zij lopen in grote lijnen gelijk.

B. Antwoord op de onderzoeksvragen

168. Wanneer een advocaat belast wordt met het voeren van een geding of het verdedigen van de belangen van een cliënt in dit geding, treedt de advocaat op als lasthebber van zijn cliënt door middel van zijn mandaat ad litem. Anders dan bij het optreden ad agendum wordt de advocaat op geen enkel moment procespartij in het geding.

169. Het mandaat ad litem wordt gekenmerkt door een vermoeden van volmacht. Voor de burgerlijke rechtscolleges wordt dit vermoeden uitgedrukt in art. 440, tweede lid Ger.W. hetwelk bepaalt dat de advocaat als gevolmachtigde van zijn cliënt kan verschijnen zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, tenzij de wet een bijzondere lastgeving eist. De strekking van art. 440, tweede lid Ger.W. blijft niet beperkt

tot de burgerlijke rechtscolleges, maar is ook van toepassing op de rechtspleging voor de administratieve rechtscolleges. Het mandaat ad litem kan zowel door een natuurlijk persoon als door een rechtspersoon verleend worden. Treedt de advocaat op krachtens een rechtspersoon dan wordt hij bijkomend vermoed een regelmatige lastgeving van het bevoegde orgaan van de rechtspersoon te hebben verkregen.

170. Het mandaat ad litem neemt een aanvang bij de inleiding van het rechtsgeding. Het mandaat wordt begrensd door het doel en het voorwerp ervan, namelijk de vertegenwoordiging van een cliënt in een bepaald rechtsgeding. Voor het leeuwendeel aan rechtshandelingen hoeft de advocaat geen volmacht over te leggen, hij kan alle proceshandelingen stellen die noodzakelijk zijn om een uitspraak te bekomen die een einde zal maken aan het rechtsgeding. Slechts wanneer het Ger.W. een bijzonder (lees: uitdrukkelijk) mandaat eist, zal overlegging van een volmacht noodzakelijk zijn. Naast de gemeenrechtelijke beëindigingswijzen neemt het mandaat ad litem een einde door: uitvoering van de opdracht, opzegging ad nutum, het overlijden, de onbekwaamheid of het kennelijk onvermogen in hoofde van de lastgever en/of lasthebber.

171. Bij de uitoefening van het mandaat ad litem heeft de advocaat een actieve en passieve informatie- en voorlichtingsplicht. Hij moet ambtshalve, of op vraag van de cliënt, alle informatie verstrekken die nuttig kan zijn in het licht van de zaak van zijn cliënt. De bewijslast in verband met de nakoming van een informatieplicht rust hoofdzakelijk op de advocaat. Daarnaast kan de advocaat bij de uitvoering van zijn mandaat ad litem beroep doen op een gerechtsdeurwaarder. Treedt de gerechtsdeurwaarder op binnen zijn wettelijk monopolie dan zal er geen sprake zijn van plaatsvervangende en moet de overeenkomst die de advocaat met de gerechtsdeurwaarder sluit, toegerekend worden aan de cliënt. Oefent de gerechtsdeurwaarder daarentegen geen monopolieopdracht uit dan zal er wél sprake zijn van plaatsvervangende en wordt de gerechtsdeurwaarder als onderlasthebber van de cliënt aanschouwd.

172. Iedere partij in het geding kan krachtens art. 848 Ger.W. een proceshandeling van onwaarde doen verklaren. Willigt de rechter het verzoek tot ontkenning in dan wordt de proceshandeling geacht nooit te zijn gesteld en kan de advocaat niet aansprakelijk gesteld worden voor schade die eventueel voortvloeit uit bedoelde proceshandeling. De advocaat is contractueel aansprakelijk ten aanzien van zijn cliënt en buitencontractueel ten aanzien van derden. De contractuele aansprakelijkheid van de advocaat wordt beoordeeld ten aanzien van de verbintenis die op hem rust. De advocaat is ten belope van 2.500.000,00 euro verzekerd voor zijn beroepsaansprakelijkheid, hij behoudt een vrijstelling van 2.500,00 euro per schadegeval.

173. In Nederland en Frankrijk beschikt de advocaat eveneens over een vermoeden van volmacht. In Nederland volgt dit uit art. 80, lid 3 Rv. en art. 8:24, lid 3 awb. In Frankrijk volgt dit uit art. 416, eerste lid CPC en art. R431-2 Code de justice administrative. De Nederlandse advocaat kan alle proceshandelingen

verrichten in het kader van zijn aanstelling, met uitzondering van afstand van instantie dat een volmacht behoeft waaruit ondubbelzinnig blijkt dat de eiser daadwerkelijk afstand van instantie doet. In Frankrijk geniet de advocaat naast het gewone vermoeden van volmacht, over een bijzonder vermoeden van volmacht. Dit vermoeden is onweerlegbaar, tenzij voor het Hof van Cassatie (FR) of de Raad van State (FR) door middel van de procedure tot ontkenenis. In bepaalde gevallen zal de Franse advocaat conform de wet of het RIN dienen te beschikken over een uitdrukkelijk mandaat, dit is bijvoorbeeld nodig wanneer de advocaat in naam en voor rekening van de cliënt een dading wil afsluiten. De cliënt die niet tevreden is over het gedrag van zijn advocaat kan te allen tijde en zonder motivering zijn mandaat herroepen.

In Nederland is de procedure tot ontkenenis in 2002 afgeschaft. Wil de cliënt - of een andere procespartij - opkomen tegen een proceshandeling gesteld door een onbevoegd advocaat dan zal zij zich in de eerste plaats moeten beroepen op de gemeenrechtelijke regels inzake wanprestatie en schadevergoeding. Voorts kan het onbevoegd optreden van een Nederlandse advocaat aanleiding geven tot een veroordeling in de kosten of een tuchtrechtelijke sanctie, eventueel gekoppeld aan de voorwaarde de veroorzaakte schade te vergoeden (max. 5000,00 euro).

BIBLIOGRAFIE

A. Wetgeving

1. België

- Nieuw Burgerlijk Wetboek, Boek VIII, *BS* 14 mei 2019.
- Gecoördineerde wetten op de Raad van State, *BS* 21 maart 1973.
- Gerechtelijk Wetboek, *BS* 31 oktober 1967.
- Oud Burgerlijk Wetboek, *BS* 3 september 1807.
- Wetboek van economisch recht, *BS* 29 maart 2013.
- Wet 20 januari 2014 houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State, *BS* 3 februari 2014.
- Wet 11 augustus 2017 houdende invoeging van het Boek XX "Insolventie van ondernemingen", in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan Boek XX en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XX in het Boek I van het Wetboek van economisch recht, *BS* 11 september 2017.
- Wet 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, *BS* 2 juli 2018.
- Voorstel van wet betreffende de verjaring van de beroepsaansprakelijkheid van de advocaat en de bewaring van het archief, *Parl. St.* Senaat 1984-1985, nr. 836/1, 3.
- Wetsontwerp houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-2277/1, 19.
- Code de déontologie de l'avocat, *BS* 17 januari 2013.
- Codex Deontologie voor Advocaten, *BS* 31 mei 2016.
- Le Règlement déontologique bruxellois.

2. Frankrijk

- Code civil (FR), www.legifrance.gouv.fr.
- Code de procédure civile (FR), www.legifrance.gouv.fr.
- Code de justice administrative (FR), www.legifrance.gouv.fr.
- Décret du 12 juillet 2005 relatif aux règles de déontologie de la profession d'avocat, www.legifrance.gouv.fr.
- Le Règlement Intérieur National de la profession d'avocat.

3. Nederland

- Advocatenwet van 23 juni 1952.
- Algemene wet bestuursrecht van 4 juni 1992.
- Nieuw Burgerlijk Wetboek.
- Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van 1 oktober 1838.

B. Rechtsleer

1. België

i. Boeken

- ARTESCHENE, I., BRULEZ, P., PORTUGAELS, N., SWENNEN, J. en VERBEKE, A.L., *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 316 p.
- BIJNENS, D., CLOOTS, E., MAES, E., SCHOLLEN, P., SOTTIAUX, S. en THEUNIS, J., *Themis 90 – Publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 109 p.
- DAMBRE, M., *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die keure, 2020, 618 p.
- DE CORTE, R. en DE GROOTE, B., *Handboek Civiel recht*, Gent, Larcier, 2011, 755 p.
- DE LEVAL, G., *Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé*, Liège, Fac. Dr. Liège, 1993, 603 p.
- DEPUYDT, P., *beroepsaansprakelijkheid van de advocaat*, Brussel, Larcier, 2018, 314 p.
- DEPUYDT, P., *De aansprakelijkheid van de advocaat*, Gent, Larcier, 2006, 276 p.
- DE PUYDT, R., *Deontologie van de Vlaamse advocaat*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 263 p.
- GLANSDORFF, F. en VAN DE HAUTE, E., *[De Page] Traité de droit civil belge. Tome III - Les obligations*, Brussel, Bruylant, 2017, 592 p.
- LAENENS, J., RUTTEN, S., SCHEERS, D., THIRIAR, P. en VANLERBERGHE, B., *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 969 p.
- LAMBERS, J. en VANDENBERGHE, K., *Het advocatencontract*, Mechelen, Kluwer, 2013, 38 p.
- LAURENT, F., *Principes de droit civil*, Tome 28, Brussel, Bruylant-Christophe et Comp., 1877, 598 p.
- SAGAERT, V., TILLEMANN, B. en VERBEKE, A.L., *Vermogensrecht in kort bestek (zesde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 506 p.
- SAMOY, I., *Middellijke vertegenwoordiging: Vertegenwoordiging herbekeken vanuit het optreden in eigen naam voor andermans rekening*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 762 p.

- SOBRIE, S., *Procederen qualitate qua*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 368 p.
- SOBRIE, S. en VAN DEN BERGH, B., *Wie zal dat betalen ...?" De rechtsplegingsvergoeding ont(k)leed*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2021, 408 p.
- STEVENS, J., *Advocatuur: regels en deontologie*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2015, 1389 p.
- STEVENS, J., *Regels en gebruiken van de advocatuur te Antwerpen*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1997, 1056 p.
- TILLEMANS, B. en VERBEKE, A.L., *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek (negende herwerkte editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 324 p.
- TILLEMANS, B., *Lastgeving*, in *APR*, Antwerpen, Story Scientia, 1997, 396 p.
- VAN OEVEREN, A., *Beginselen van Belgisch privaatrecht. Overeenkomsten. Deel 2. Bijzondere overeenkomsten. E. Aanneming van werk – Lastgeving*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 691 p.
- WERY, P., *Le mandat*, Brussel, Larcier, 2019, 374 p.

ii. Bijdragen in tijdschriften

- BAETENS-SPETSCHINSKY, M., “De verplichte bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie in een cassatieprocedure en de gelijkheid tussen rechtzoekenden”, *RABG* 2012, afl. 6, 366-371.
- BERTHE, A., “De la signature de la requête contradictoire - Mandat « pre litem » versus mandat ad litem”, *JT* 2011, afl. 6432, 277-281.
- BIJNENS, D. en THEUNIS, J., “Het mandaat ad litem voor het Grondwettelijk Hof” (noot onder GwH 17 september 2014), *RW* 2014-15, 1540-1542.
- BROECKX, K., “Vertegenwoordiging in rechte en naamlening in het geding”, *RW* 1994-95, 248-253.
- BUYLE, J., “En dehors du prétoire, l'avocat n'est plus le mandataire obligé de son client”, *JLMB* 2006, 1273-1274
- BUYLE, J., “La responsabilité de l'avocat au regard de ses obligations de résultat”, *JLMB* 2017, afl. 41, 1946-1948.
- BUYLE, J., “Les devoirs d'information et de conseil de l'avocat”, *JLMB* 2017, 1975-1976.
- BUYLE, J., “Loyauté et responsabilité de l'avocat à l'égard des tiers?”, *JLMB* 2003, afl. 8, 341-343.
- COOLS, S., COTTENS, C., DE DIER, S., GEENS, K. en WYCKAERT, M., “Overzicht van rechtspraak. Vennootschappen 1999-2010”, *TPR* 2012, afl. 1, 73-683.
- DAVID, W., “La représentation des sociétés et la théorie du mandat apparent”, *JDSC* 2015, 120-123.

- DE METS, J., “De inleidingszitting in spoedeisende familiezaken”, *T.Fam.* 2019, afl. 5, 128-134.
- DEGROOTE, E., HERBOTS, J., LAUWERS, W., SAMOY, I. en STIJNS, S., “Lastgeving”, *TPR* 2002, afl. 1, 724-784.
- DEGROOTE, E., HERBOTS, J., LAUWERS, W., SAMOY, I. en STIJNS, S., “Overzicht van rechtspraak. Bijzondere Overeenkomsten 1995-1998”, *TPR* 2002, afl. 1, 57-923.
- DE PATOUL, F., “La portée du mandat ad litem de l'avocat” (noot onder Vred. Zottegem 6 mei 2010), *T.Vred.* 2012, 406-407.
- DE POTTER DE TEN BROECK, M., “Een tekortkoming van een gerechtsdeurwaarder in de uitoefening van zijn wettelijk monopolie kan voor zijn opdrachtgever overmacht vormen”, *RW* 2013-14, 1578-1579.
- DEPUYDT, P., “De fout van de gerechtsdeurwaarder: overmacht voor de rechtzoekende. Of toch niet?”, *P&B* 2019, afl. 5-6, 213-215.
- DE REY, S. en TILLEMANN, B., “De fout van de gerechtsdeurwaarder als overmacht om aan de onontvankelijkheid van een rechtsmiddel te ontsnappen: zet lastgeving nog steeds de toon?”, *TBBR* 2019, afl. 8, 492-507.
- DIRIX, E., “Exoneratiebedingen”, *TPR* 1988, 1171-1204.
- DURSIN, E., HEEB, C., NAEYAERT, P., TERRY, E. en TILLEMANN, B., “Einde van het mandaat”, *TPR* 2010, afl. 2, 749-763.
- DURSIN, E., HEEB, C., NAEYAERT, P., TERRY, E. en TILLEMANN, B., “Overzicht van rechtspraak -Bijzondere overeenkomsten: tussenpersonen (1999-2009)”, *TPR* 2010, afl. 2, 589-1154.
- GILLIS, R., “Plaatsvervangende bij lastgeving”, *NJW* 2012, deel 1: afl. 258, 154-164, deel 2: afl. 259, 190-207.
- LAMBRECHT, B. en SAMOY, I., “Schijn van berusting en ontkenning van proceshandeling” (noot onder Brussel 10 juni 2002), *P&B* 2002, afl. 5, 307-312.
- LINDEMANS, D., “Het mandaat ad litem van rechtspersonen en de regelmatigheid van de beslissing van de rechtspersoon om in rechte te treden”, *P&B* 2007, afl. 6, 350-356.
- MATTHYS, D., “De Vlaamse advocaat en zijn verzekering beroepsaansprakelijkheid”, *Ad Rem* 2004, afl. 1, 10-11.
- PETIT, B., “[Le point sur...] Le désaveu”, *JT* 2014, afl. 6564, 362-368.
- PORTUGAELS, N. en VAN DE VOORDE, J., “Het onbestaande rechtsbeginsel van het schijnmandaat en de goede trouw”, *Juristenkrant* 2018, afl. 370, 4.
- SOBRIE, S., “Ontkenning van proceshandeling: enkele aandachtspunten” (noot onder Brussel 21 september 2010), *RW* 2011-12, 1389-1393.

- SOBRIE, S., “Procesvoering zonder raadsman in het burgerlijk geding. Wat je zelf doet, doe je beter?”, *TPR* 2016, afl. 4, 1155-1203.
- STERCKX, D., “Le mandat procédural de l’avocat”, *JT* 1997, 401-404.
- VANANROYE, J., “Proceshandelingen qualitate qua, de bevoegdheid van de advocaat (art. 440, al. 2 Ger.W.) en de vertegenwoordiging van een rechtspersoon” (noot onder Cass. 17 april 1997), *TRV* 1998, 517-525.
- VANDENBUSSCHE, W. en VERJANS, E., “Advocaat moet bewijzen dat hij aan informatieverplichting heeft voldaan”, *Juristenkrant* 2015, afl. 320, 1 en 16.
- VANDERHAEGHEN, A., “Mandaat ad litem van advocaat in vreemdelingenzaken” (noot onder RvV 18 mei 2010), *NJW* 2011, afl. 235, 68.
- VAN DE SYPE, N., “Aansprakelijkheid van de advocaat bij het laten verstrijken van een beroepstermijn”, *RABG* 2015, afl. 11, 811-815.
- VAN DORPE, B., “Het ereloon van de advocaat: een speciaal geval”, *P&B* 2009, afl. 4, 126-130.
- VANHOOFF, L., “Aansprakelijkheid van de advocaat voor laattijdig indienen van een vergoedingsaanvraag bij het Slachtofferfonds”, *TBBR* 2019, afl. 5, 296-300.
- VAN LOOCK, S., “Gevolgen ten opzichte van derden: vertegenwoordiging van de lastgever” in *Bestendig Handboek Distributierecht* 2020, afl. 23, 14 p.
- VAN OEVELEN, A., “Het mandaat van de advocaat wanneer hij niet in rechte optreedt”, *RW* 2009-10, 1586-1598.
- VAN VALCKENBORGH, L., “De kwalificatie van een verbintenis als resultaats- of middelenverbintenis”, *TBBR* 2011, afl. 5, 222-231.
- VOET, S., “De beste stuurlied staan aan wal ... Reflecties over de rol van de advocaat in het procesverloop in burgerlijke zaken”, *RW* 2006-07, 1262-1271.

iii. Bijdragen in verzamelwerken

- BERTHE, A., BIEMAR, B. en BOULARBAH, H., “Le contrat de mandat et la procédure civile: questions choisies” in B. KOHL (ed.), *Le mandat dans la pratique: questions choisies et suggestions de clauses*, Brussel, Larcier, 2014, 99-130.
- BOES, R. en PAULUS, C., “De recente cassatierechtspraak i.v.m. lastgeving” in X. (ed.), *Liber Amicorum Frédéric Dumon*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 199-218.
- BRANTS, L., “Aansprakelijkheid van de advocaat en verzekering” in X. (ed.), *Het advocatenkantoor 2.0*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 77-94.

- BUTZLER, R., VANCRAENENBROECK, R., en VERBIST, J., “Art. 478 Ger.W. - Art. 487 Ger.W.” in *Gerechtig recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2012, afl. 86, 42 p.
- CAUFFMAN, C., “De vertrouwensleer” in *Bijzondere overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2005, afl. 63, 26 p.
- COIGNIEZ, V., “De aansprakelijkheid van de advocaat” in X. (ed.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2020-2021. Deontologie*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, 469-507.
- DALCQ, R., “La responsabilité civile de l'avocat. Evolution récente de la jurisprudence et de la doctrine” in E. JAKHIAN (ed.), *La responsabilité des avocats*, Brussel, Jeune barreau, 1992, 97-117.
- DAVID, G., “Le devoir de conseil de l’avocat à la lueur de la jurisprudence récente” in M. DELVAUX (ed.), *Responsabilité(s) de l'avocat*, Limal, Anthemis, 2015, 25-42.
- DE BOECK, A. en WAELKENS, J., “Interpretatie” in *Bijzondere overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2016, afl. 106, 44 p.
- DE GRAEVE, M. en VAN RANST, P., “De burgerlijke aansprakelijkheid van de advocaat voor zijn professionele handelingen” in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. De positie van de advocaat in en rond het Gerechtig Wetboek*, Kluwer, Antwerpen, 1978, 41-68.
- DE JAEGER, T. en VOET, S., “Rechtsplegingsvergoeding in civiele zaken” in P. TAELEMAN (ed.), *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2016, 547-593.
- DEPUYDT, P., “Art. 848 Ger.W.” in *Gerechtig recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2016, afl. 104, 34 p.
- DEPUYDT, P., “De aansprakelijkheid van de advocaat: de aansprakelijkheid bij de gewone beroepsuitoefening - de aansprakelijkheid bij gerechtelijke mandaten - De verzekering van de aansprakelijkheid” in X. (ed.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 361-434.
- DEPUYDT, P., “De aansprakelijkheid van de advocaat als dienstverlener: de plicht tot bijstand, voorlichting en advies onder de loep genomen”, in X. (ed.), *Huur van diensten – Aanneming van werk*, Gent, Larcier, 2006, 375-450.
- DEPUYDT, P., “De beroepsaansprakelijkheidsverzekering van de advocaat: een stand van zaken” in T. VANSWEEVELT en B. WEYTS (eds.), *De aansprakelijkheidsverzekering in ontwikkeling. ALLIC II*, Intersentia, Antwerpen, 2016, 233-262.
- DEPUYDT, P., “Le désaveu” in *Droit judiciaire. Commentaire pratique* 2007, VI.4-1 – VI.4-36.

- DU MONGH, J. en VAN DEN HEUVEL, J., “Burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de advocaat” in X. (ed.), *Actueel aansprakelijkheidsrecht*, Gent, Larcier, 2012, 441 p.
- HEREMANS, S., “Le mandat” in Y. MERCHIEERS, S. MICHAUX en M. VANDERMERSCH, (eds.), *Les contrats spéciaux : chronique de jurisprudence 1996-2000*, Brussel, Larcier, 2002, 161-188.
- HOC, A., VANDERSCHUREN, J. en VAN DROOGHENBROECK, J., “L’introduction de l’instance” in H. BOULARBAH en F. GEORGES (eds.), *Actualités en droit judiciaire*, Brussel, Larcier, 2013, 145-198.
- LAMBERS, J., TRONCKOE, S. en VERSTREKEN, L., “Lastgeving” in *Bestendig Handboek Distributierecht* 2020, afl. 22, 22 p.
- MALHERBE, C., “L’avocat désavoué” in X. (ed.), *Liber amicorum Georges-Albert Dal. L’avocat*, Brussel, Larcier, 2013, 597-618.
- MARECHAL, L., “Le mandat de l’avocat” in X. (ed.), *Regards sur les règles déontologiques et professionnelles de l’avocat*, Luik, Editions du Jeune Barreau de Liège, 2001, 151-174.
- MELOTTE, C., “La responsabilité professionnelle des avocats” in *Responsabilités. Traité théorique et pratique* 2005, Dossier 28bis, 40 p.
- PAULUS, C., “Enkele facetten van lastgeving” in J. HERBOTS (ed.), *Bijzondere overeenkomsten: actuele problemen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 327-362.
- ROTTI, C., “Aansprakelijkheid van de advocaat ten opzichte van zijn cliënt” in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. De positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Kluwer, Antwerpen, 1978, 1-39.
- SCHILLINGS, P. en VERMEIREN, J., “La responsabilité civile des avocats : examen de quelques questions particulières” in S. BOUFLETTE (ed.), *Les responsabilités professionnelles*, Limal, Anthemis, 2017, 343-370.
- STEVENS, J. en VANDEVELDE, I., “Art. 439 Ger.W. - Art. 446ter Ger.W.” in *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2010, afl. 77, 63 p.
- STEVENS, O., “De advocaat zonder instructie” in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 531-557.
- TILLEMANS, B., “Lastgeving (in de recente rechtspraak)” in J. HERBOTS en A. VERBEKE (eds.), *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, Die Keure, 2002, 75-105.
- TOLLENAERE, V., “Tussengeschillen in verband met magistraten en de mandatarissen ad litem” in *Bestendig Handboek Burgerlijk Procesrecht* 2016, VII.4-1 – VII.4-34.

- VANDENBUSSCHE, W. en VERVOORT, D., “De aansprakelijkheid van de advocaat en de bemiddelaar. Advocare, mediare, ... errare?” in I. SAMOY (ed.), *Professionele aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 95-138.
- VAN DEN DAELE, B., “La responsabilité de l’avocat dans les cadres contractuel, quasi délictuel et déontologique” in M. DELVAUX (ed.), *Responsabilité(s) de l’avocat*, Limal, Anthemis, 2015, 11-24.
- VAN DRIESSCHE, D., “De uitwerking van lastgeving jegens derden”, in X. (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat. Deel 14*, Brugge, Die Keure, 2009, 144 p.
- VAN LIEMPT, F., “Hoever reikt het mandaat ad litem van een advocaat in het kader van een gerechtelijke vereffening-verdeling?” in J.D. MONGH en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 367-381.
- VAN LOOCK, S., “Art. 1987 – 1988 – 1989 BW” in *Bijzondere Overeenkomsten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer 2015*, afl. 102, 30 p.
- VAN OEVELEN, A., “De beëindiging van het mandaat van de advocaat”, in X. (ed.), *Liber amicorum Jo Stevens*, Brugge, Die Keure, 2011, 603-620.
- WERY, P., “Le contrat de mandat” in A. CRUQUENAIRE, C. DELFORGE, I. DURANT en P. WERY (eds.), *Précis des contrats spéciaux. Vente – Bail – Mandat – Entreprise – Dépôt*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2015, 665-752.
- WERY, P., “Le contrat de mandat : développements jurisprudentiels récents (2000-2010)” in P. WERY (ed.), *Chronique de jurisprudence en matière de contrats spéciaux*, Luik, Anthemis, 2011, 263-349.
- WERY, P., “Questions choisies à propos de l’avocat mandataire” in X. (ed.), *Liber amicorum Georges-Albert Dal. L’avocat*, Brussel, Larcier, 2013, 925-938.

2. Frankrijk

- CHOLET, D., “Régime du mandat ad litem” in *Assistance et représentation en justice*, Répertoire de procédure civile, 2017, nr. 66-92.
- GODET, R., “L’action en désaveu d’avocat devant les juridictions administratives et judiciaires”, *Gaz. Pal.* 29 oct. 2002, 3 p.
- ODENT, B. en POULET, L., “Désaveu” in *Avocat au Conseil d’État et à la Cour de cassation*, Répertoire de procédure civile, 2017, nr. 193-196.
- PERROT, R., “Représentation en justice : les « présomptions » de mandat ad litem”, *RTD civ.* 1994, 160.

- TAISNE, J.-J. en DOUCHY-OUDOT, M., “Mandat ad litem” in *Avocat*, Répertoire de procédure civile, 2018, nr. 370 -379.

3. Nederland

- Kortmann, S.C.J.J. & Kortmann, J.S., *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 3. Deel III. Vermogensrecht algemeen. Volmacht en vertegenwoordiging*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, 296 p.
- Van der Voort Maarschalk en Bijloo (noot onder HR 6 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:248), *JBPR* 2015/46, afl. 4, 579-588.

C. Rechtspraak

1. België

- GwH 11 maart 2009, *JLMB* 2009, afl. 26, 1208.
- GwH 13 maart 2014, *JLMB* 2014, afl. 31, 1460.
- GwH 17 september 2014, nr. 120/2014, *JLMB* 2014, afl. 32, 1508, noot D. BIJNENS en J. THEUNIS.
- Cass. 18 september 1964, *Pas.* 1965, I, 61.
- Cass. 24 januari 1974, *Arr. Cass.* 1974, 576 .
- Cass. 6 maart 1980, *Arr. Cass.* 1979, 842.
- Cass. 2 april 1981, *Arr. Cass.* 1980-81, 867.
- Cass. 9 december 1983, *Arr. Cass.* 1983-84, 425.
- Cass. 6 september 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 27 (verkort).
- Cass. 18 december 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 551.
- Cass. 8 november 1985, *Arr. Cass.* 1985-86, 328.
- Cass. 21 september 1987, *Arr. Cass.* 1987-88, 84.
- Cass. 20 juni 1988, *Arr. Cass.* 1987, 1365.
- Cass. 18 november 1988, *Arr. Cass.* 1988-89, 341.
- Cass. 7 februari 1992, *Arr. Cass.* 1991-92, 529.
- Cass. 8 september 1993, *Arr. Cass.* 1993, 676.
- Cass. 7 december 1995, *Pas.* 1995, I, 1129.
- Cass. 20 januari 2000, *Arr. Cass.* 2000, afl. 2, 163.
- Cass. 5 juni 2003, *Arr. Cass.* 2003, afl. 6-8, 1337.

- Cass. 25 maart 2004, *Arr.Cass.* 2004, afl. 3, 529.
- Cass. 29 april 2005, *Arr.Cass.* 2005, afl. 4, 968.
- Cass. 6 februari 2006, *Arr.Cass.* 2006, afl. 2, 303.
- Cass. 24 januari 2008, *Arr.Cass.* 2008, afl. 1, 226.
- Cass. 24 oktober 2008, *Arr.Cass.* 2008, afl. 10, 2368.
- Cass. 11 maart 2010, *Arr.Cass.* 2010, afl. 3, 712.
- Cass. 27 april 2010, *Arr.Cass.* 2010, afl. 4, 1195.
- Cass. 23 december 2010, *Arr.Cass.* 2010, afl. 12, 3095.
- Cass. 21 oktober 2011, *Arr.Cass.* 2010, afl. 10, 2586.
- Cass. 9 november 2011, *Arr.Cass.* 2011, afl. 11, 2294.
- Cass. 25 februari 2013, *Arr.Cass.* 2013, afl. 2, 518.
- Cass. 5 november 2014, *Arr.Cass.* 2014, afl. 11, 2499.
- Cass. 15 mei 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 5, 1227.
- Cass. 25 juni 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 6-8, 1763.
- Cass. 4 september 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 9, 1918.
- Cass. 2 oktober 2015, *Arr.Cass.* 2015, afl. 10, 2256.
- Cass. 9 september 2016, *IHT* 2017, afl. 1, 95.
- Cass. 12 februari 2016, *RW* 2017-18, afl. 30, 1177.
- Cass. 6 april 2016, AR P.16.0299.F, Le procureur du Roi près le Tribunal de première instance du Luxembourg / DE C.J.
- Cass. 7 april 2016, *RABG* 2016, afl. 19, 1378.
- Cass. 8 februari 2019, *TBBR* 2019, afl. 8, 491.
- RvS 26 september 1984, *RW* 1984-85, 1582, noot Y. VANDEN BOSCH.
- RvS 12 september 1990, *JLMB* 1990, 1406.
- RvS 29 juni 1998, nr. 74.711.
- RvS 27 juni 2017, *RW* 2017, 626.
- RvS 26 april 2019, *APT* 2019, afl. 4, 599, noot F. BELLEFLAMME en R. FONTEYN.
- Antwerpen 16 februari 1998, *RW* 1998-99, 92, noot I. CLAEYS.
- Antwerpen 7 oktober 2002, *NJW* 2003, afl. 29, 493, noot E. BREWAEYS.
- Antwerpen 6 juni 2016, *P&B* 2017, afl. 2, 84.
- Antwerpen 26 juni 2003, *TBBR* 2004, afl. 3, 174.
- Antwerpen 7 december 2004, *RW* 2006-07, afl. 5, 179.

- Antwerpen 14 december 2004, *NJW* 2006, afl. 139, 263, noot N. PEETERS.
- Antwerpen 18 december 2006, *RW* 2009-10, afl. 17, 718.
- Antwerpen 15 september 2008, *TBBR* 2011, afl. 5, 220, noot L. VAN VALCKENBORGH.
- Antwerpen 20 september 2010, *TBBR* 2012, afl. 6, 277.
- Antwerpen 25 februari 2013, *NJW* 2013, afl. 280, 313, noot H. ULRICHTS.
- Antwerpen 11 maart 2013, *RABG* 2015, afl. 11, 802.
- Antwerpen 27 oktober 2014, *TBBR* 2019, afl. 3, 182.
- Antwerpen 7 december 2015, *RW* 2018-19, afl. 13, 509.
- Antwerpen 6 juni 2016, *P&B* 2017, afl. 2, 84.
- Antwerpen 24 november 2016, *RW* 2019-20, afl. 24, 951.
- Bergen 25 oktober 2001, *RRD* 2002, afl. 105, 484.
- Bergen 6 december 2004, *P&B* 2005, 155.
- Bergen 22 maart 2013, *JLMB* 2014, afl. 29, 1387.
- Bergen 23 november 2016, *JLMB* 2017, afl. 41, 1948.
- Bergen 28 januari 2020, *RGAR* 2020, afl. 4, 15671.
- Brussel 29 november 1994, *Pas.* 1994, II, 5.
- Brussel 12 november 1997, *AJT* 1998-99, 333, noot B. WYLLEMAN.
- Brussel 10 juni 2002, *P&B* 2002, afl. 5, 304, noot B. LAMBRECHT en I. SAMOY.
- Brussel 8 oktober 2002, *P&B* 2002, afl. 3, 167.
- Brussel 12 maart 2003, *JT* 2003, 582.
- Brussel 21 september 2010, *RW* 2011-12, afl. 31, 1387.
- Brussel 11 juni 2013, *RW* 2013-14, afl. 16, 630.
- Brussel 17 september 2013, *RW* 2014-15, afl. 33, 1311.
- Brussel 9 januari 2015, *JT* 2015, afl. 6625, 824.
- Brussel 20 juni 2016, *Con.M.* 2016, afl. 4, 238, noot P. MUYLAERT.
- Gent 7 februari 1842, *Pas.* 1842, II, 89.
- Gent 2 juni 1995, *TGR* 1995, 177.
- Gent 17 oktober 2013, *NJW* 2014, afl. 308, 704, noot S. GUILIAMS.
- Gent 26 februari 2014, *TBBR* 2017, afl. 3, 203.
- Luik 6 maart 1992, *RRD* 1992, 416.
- Luik 22 december 1998, *JLMB* 2000, 242, noot J. BUYLE.
- Luik 24 januari 2002, *JLMB* 2003, afl. 8, 338, noot J. BUYLE.

- Luik 1 oktober 2004, *JLMB* 2006, afl. 29, 1263.
- Luik 22 januari 2013, *JLMB* 2013, afl. 34, 1756.
- Luik 30 november 2016, *JLMB* 2017, afl. 41, 1960, noot L. MARECHAL.
- Rb. Aarlen 12 januari 1971, *JL* 1970-71, 172.
- Rb. Aarlen 9 augustus 2004, *JLMB* 2006, 1277.
- Rb. Antwerpen 15 april 2002, *TBBR* 2004, afl. 3, 178.
- Rb. Brugge 29 oktober 1999, *RW* 2000-01, 27.
- Rb. Brussel 5 augustus 1986, *RRD* 1988, 20, noot P. JADOUL.
- Rb. Brussel 6 februari 1991, *T.Verz.* 1991, 703, noot P. BOVY.
- Rb. Brussel 26 januari 2001, *JLMB* 2002, afl. 3, 105.
- Rb. Brussel 3 november 2004, *RGAR* 2006, afl. 5, nr. 14121.
- Rb. Brussel 22 september 2009, *T.Vred.* 2012, afl. 5-6, 394, noot F. DE PATOUL.
- Rb. Charleroi 12 september 2006, *JLMB* 2008, afl. 6, 246.
- Rb. Gent 5 mei 2000, *TGR* 2001, 272.
- Rb. Gent 7 februari 2003, *NJW* 2003, afl. 32, 600, noot E. BREWAEYS.
- Rb. Hasselt 11 februari 2002, *RW* 2003-04, afl. 36, 1426.
- Rb. Limburg (afd. Tongeren) 10 juni 2016, *TBO* 2016, afl. 6, 582.
- Rb. Luik 1 juli 2020, *JLMB* 2021, afl. 3, 130.
- Rb. Namen 26 maart 2020, *RGAR* 2020, afl. 6, 15689.
- Rb. Nijvel 30 juni 1998, *JT* 1999, 213.
- Arbh. Antwerpen 26 januari 1986, *Soc.Kron.* 1986, 157.
- Arbh. Bergen 23 september 2010, *Soc.Kron.* 2012, afl. 9, 461.
- Arbh. Brussel 21 mei 1981, *RW* 1982-83, 1582.
- Arbh. Gent 16 maart 2006, *TGR-TWVR* 2006, afl. 3, 182.
- Arbh. Luik 20 september 2013, *JLMB* 2014, 656.
- Kh. Antwerpen 8 februari 2011, *RW* 2012-13, afl. 11, 439.
- Kh. Brussel 4 februari 2014, *DAOR* 2014, afl. 111, 64, noot D. PHILIPPE.
- Kh. Dinant 17 november 2000, *RRD* 2001, 27.
- KG Rb. Nijvel 15 januari 1991, *JLMB* 1991, 604.
- Vred. Antwerpen 20 maart 2014, *RW* 2014-15, afl. 22, 871.
- Vred. Brugge 1 maart 2007, *TGR-TWVR* 2008, afl. 1, 8.
- Vred. Zottegem 6 mei 2010, *RW* 2010-11, afl. 34, 1450.

2. Frankrijk

- Cass. 12 januari 2000 (FR), n° 99-14.158.
- Cass. 4 mei 2016 (FR), n° 15-13852.
- CAA de BORDEAUX 15 november 2017, n° 17BX02034.
- CAA de Marseille 4 november 2019, n° 19MA02222.

3. Nederland

- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 10 september 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:3323.
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 14 juli 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:2667.
- Rb. Overijssel 7 januari 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:379.

VERTROUWELIJKHEIDSCLAUSULE

Ondergetekende verklaart dat de inhoud van deze masterproef mag worden geraadpleegd en/of gereproduceerd voor persoonlijk gebruik. Het gebruik van deze masterproef valt onder de bepalingen van het auteursrecht en bronvermelding is steeds noodzakelijk.

Eva De Puysseleyn

BIJLAGEN

1. Verzekeringopolis onderschreven door de OVB
2. La Police Assurance onderschreven door l'Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles

Burgerlijke beroepsaansprakelijkheid van advocaten

Orde van Vlaamse Balies

Polis: LXX034899

Hernieuwing

Van toepassing vanaf 01/01/2020

(geconsolideerde versie)

Burgerlijke beroepsaansprakelijkheid van advocaten

Definities gemeen aan het geheel van de waarborgen

1. Verzekeringsnemer :

Orde van Vlaamse Balies
Koningsstraat 148
1000 Brussel

2. Verzekeringsmaatschappij :

Leidende verzekeraar: MS Amlin Insurance SE Koning Albert II-laan 37 1030 Brussel	Aandeel 70%
--	-------------

Medeverzekeraars: Zurich Insurance plc, Belgium Branch Da Vincilaan 5 1930 Zaventem	Aandeel 25%
--	-------------

KBC Verzekeringen NV Professor R.Van Overstraetenplein 2 3000 Leuven	Aandeel 5%
--	------------

3. Verzekerden :

- A. de Orde van Vlaamse Balies (OVV);
- B. de organen, raden, commissies, departementen van A., ongeacht hun benaming, de voorzitter en de bestuurders van A., de leden van de genoemde organen, raden en commissies, de vervangers van deze personen. Deze opsomming is niet limitatief;
- C. de Ordes van Advocaten van de Vlaamse Balies, van zodra ze aangesloten zijn op deze polis;
- D. de organen, raden, commissies van C., ongeacht hun benaming, de Stafhouders, de Vice-Stafhouders en de leden van de Raden van C., de leden van de genoemde organen, raden en commissies, de vervangers van deze personen. Hierin zitten o.m. begrepen de Tuchtraden van Beroep en de leden van deze Tuchtraden. Deze opsomming is niet limitatief;
- E. alle personen die van de in A., B., C. en D. vermelde verzekerden opdrachten krijgen die passen in het kader van de doelstellingen eigen aan deze verzekerden of die voortvloeien uit hun specifieke functies, hierin begrepen de voogdij over en de bijstand bij de liquidatie van advocatenkantoren;

- F. alle advocaten die ingeschreven zijn op het tableau of op de lijst van de advocaten-stagiairs van de onder C. vermelde verzekerden, of die opgenomen zijn op een EU-lijst. Zijn eveneens verzekerd de advocaten-associaties of -vennootschappen waarin de verzekerden-advocaten hun beroepsactiviteit uitoefenen voor schadeverwekkende feiten door de verzekerden of door deze vennootschappen of associaties begaan;

Worden niet verzekerd: de EU-advocaten die hun hoofdkantoor in een andere lidstaat hebben en die ervoor kiezen om niet aan te sluiten bij deze verzekering (opt out).

Deze opt out is aan de volgende voorwaarden onderworpen:

1. De advocaten die gebruik maken van deze opt out zullen op een lijst vermeld worden die integraal deel uitmaakt van deze polis. De verzekeraar kan tot geen enkele tussenkomst gehouden zijn voor schadegevallen met betrekking tot deze advocaten, hun vennootschappen en aangestelden.
2. De opt out geldt zowel voor deze polis als voor de polis insolventie, beide dekkingen zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden.
3. Bij heraansluiting zal in geen geval een anterioriteitsdekking voorzien worden.

- G. alle aangestelden in rechte en in feite van de verzekerden vermeld onder A., B., C., D., E. en F., en alle personen voor wie deze verzekerden burgerlijk aansprakelijk kunnen gesteld worden.

- H. de niet-EU advocaten ingeschreven op de B-lijst van de Balies die geen eigen verzekeringsdekking hebben en die op hun aanvraagformulier hebben vermeld dat zij zich wensen aan te sluiten bij deze polis voor wat hun activiteiten aan de Vlaamse Balies betreft.

- I. Diplad CVBA, Staatsbladsstraat 8 te 1 000 Brussel (vanaf 19/12/2014)
De Orde van Vlaamse Balies en Diplad worden onderling niet als derden beschouwd.

4. **Makelaar** : Vanbreda Risk & Benefits
Plantin en Moretuslei 297
2140 Antwerpen

INDEX

Artikel 1 – VERZEKERDE RISICO'S	4
Artikel 2 – UITBREIDING VAN DE WAARBORG TOT BEPAALDE SPECIFIEKE FUNCTIES	4
Artikel 2bis – Negatieve beslissingen Bureau Juridische Bijstand	5
Artikel 3 – KOSTEN VAN WEDERSAMENSTELLING VAN DOSSIERS	5
Artikel 4 – KOSTEN VOOR HET HERMAKEN VAN AKTEN.....	5
Artikel 5 – UITSLUITINGEN	6
Artikel 6 – BEGRIP “DERDEN”	7
Artikel 7 – DUUR VAN DE DEKKING	7
Artikel 8 – BEDRAG VAN DE WAARBORG	8
Artikel 9 – TERRITORIALE UITGESTREKTHEID	9
Artikel 10 – WIJZIGING VAN HET RISICO.....	9
Artikel 11 – AANGIFTE VAN SCHADEGEVAL	9
Artikel 12 – DOORZENDING VAN STUKKEN AAN DE VERZEKERAAR EN/OF DE MAKELAAR.....	10
Artikel 13 – LEIDING VAN HET GEDING	10
Artikel 14 – ERKENNING VAN AANSPRAKELIJKHEID.....	11
Artikel 15 – VERHAAL EN AFSTAND VAN VERHAAL	11
Artikel 16 – BETALING VAN DE TOTALE PREMIE	11
Artikel 17 – WANBETALING VAN DE PREMIE	11
Artikel 18 – AANVANG – VERVALDAG – DUUR VAN DE VERZEKERING	12
Artikel 19 – BEHEER.....	12
Artikel 20 – PREMIE	13
Artikel 21 – TOEPASBARE WETGEVING	13
Artikel 22 – GEMENGDE COMMISSIE VOOR HET BEHEER VAN DE SCHADEGEVALLEN	13
Artikel 23 – MEDEVERZEKERING	14

Artikel 1 – VERZEKERDE RISICO'S

Deze overeenkomst heeft tot voorwerp de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, zowel de contractuele als extra-contractuele, van de verzekerden te waarborgen voor :

- a. de schade of het nadeel toegebracht aan derden, waaronder begrepen hun cliënten, in de uitoefening van hun beroep, hetzij door hun eigen daad, hetzij door de daad van hun stagiairs of tijdelijke of vaste medewerkers, al dan niet in de hoedanigheid van vennoot of van alle personen waarvoor zij burgerlijk aansprakelijk zijn, o.a. voortvloeiende uit :
 1. een vergissing in feite of rechte, nalatigheid, vergetelheid, laattijdigheid, fout, onjuistheid, indiscretie, en in het algemeen uit alle schadelijke daden, ondermeer ten gevolge van het niet in acht nemen van de rechtsplegingstermijnen of van vergissingen ter gelegenheid van overdrachten van fondsen;
 2. verlies, diefstal, beschadiging of verdwijning, om welke oorzaak ook, van minuten, stukken of welke documenten ook, hun al dan niet toevertrouwd, toebehorend aan derden, en waarvan de verzekerden hetzij rechtstreeks hetzij onrechtstreeks houders zijn, zelfs indien dit verlies veroorzaakt werd in de gevallen opgesomd onder artikel 5 g) en h) maar in elk geval met uitsluiting van alle geldwaarden, niet-geprotesteerde effecten of roerende waarden;
 3. diefstal, malversatie, verduistering, oplichting of misbruik van vertrouwen, ten nadele van het cliënteel van de verzekerden, bedreven door iedere persoon waarvoor de verzekerden aansprakelijk kunnen verklaard worden, met inbegrip van de advocaten-stagiairs of medewerkers maar met uitsluiting van de andere advocaten-vennoten;
- b. alle lichamelijke en stoffelijke schade aan derden of aan het cliënteel veroorzaakt door de verzekerden, hun personeel of hun goederen, zowel roerende als onroerende, tijdens of ter gelegenheid van de uitoefening van de beroepsbedrijvigheid van advocaat.

De immateriële schade is eveneens in de dekking begrepen.

Artikel 2 – UITBREIDING VAN DE WAARBORG TOT BEPAALDE SPECIFIEKE FUNCTIES

De huidige overeenkomst heeft eveneens tot voorwerp de burgerrechtelijke aansprakelijkheid te waarborgen van :

- a. de verzekerde advocaten die als scheidsrechter optreden;
- b. de verzekerde advocaten die als gerechtsexpert aangeduid worden om een taxatie te doen van erelonen van confraters;
- c. de verzekerde advocaten die optreden als advocaat-bemiddelaar, advocaat-bemiddelaar in familiale zaken, advocaat-schuldbemiddelaar; advocaat-syndicus voor zover optredend overeenkomstig het door de Algemene Vergadering van de Orde van Vlaamse Balies uitgevaardigde reglement, of lasthebber ad hoc voor rechtspersonen in strafzaken.
- d. De verzekerde advocaten die optreden als gerechtelijk mandataris met uitzondering van deze benoemd door de ondernemingsrechtbank.
Worden onder meer bedoeld als gedekte mandaten:
 - voorlopig bewindvoerder
 - voogd of toezienend voogd
 - voogd ad hoc
 - curator van onbeheerde nalatenschappen
 - schuldbemiddelaar bij collectieve schuldenregeling

- advocaat-schadeafwikkelaar in het kader van de rechtsvordering tot collectief herstel en advocaat mede-insolventiefunctionaris cfr. KB 26 april 2018 houdende uitvoering van artikel XX.1§1, laatste lid, van het Wetboek van economisch recht wat betreft de toepassing van boek XX van het Wetboek van economisch recht op de beoefenaars van een vrij beroep als enige uitzonderingen op de uitsluiting van mandatarissen benoemd door de ondernemingsrechtbank .
- Conventioneel vereffenaar.

e. Data Protection Officer in het kader van de GDPR-reglementering.

Er wordt verduidelijkt dat uitgesloten blijven:

- de aansprakelijkheid voortvloeiend uit de niet-teruggave of niet-storting van geldwaarden, effecten en roerende waarden

Artikel 2bis – Negatieve beslissingen Bureau Juridische Bijstand

De huidige overeenkomst heeft eveneens tot voorwerp de bijkomende verdedigingskosten te waarborgen d.w.z. de terugbetaling van alle noodzakelijke kosten gedaan door de verzekerden, vermeld in de rubrieken C. en D. van de definitie “verzekerden” van het hoofdstuk “Definities gemeen aan het geheel van waarborgen” in het kader van de beroepsprocedure voor de arbeidsrechtbank tegen negatieve beslissingen van het Bureau voor Juridische Bijstand betreffende volledige of gedeeltelijk kosteloze bijstand.

Artikel 3 – KOSTEN VAN WEDERSAMENSTELLING VAN DOSSIERS

Onderhavige verzekeringsovereenkomst heeft eveneens tot voorwerp de kosten voor wedersamenstelling van de dossiers te waarborgen, d.w.z. de terugbetaling van alle noodzakelijke kosten voor de wedersamenstelling van de dossiers, archieven en documenten nodig voor het beroep van de verzekerden, ingeval van diefstal, vernieling of verlies, ongeacht of de verzekerde hiervoor aansprakelijk is of niet.

Er wordt verduidelijkt dat voor de toepassing van deze waarborg:

- de uitsluitingen voorzien in artikel 5 g) en h) niet van toepassing zijn;
- ingeval van schadegeval, de verzekeraar de wedersamenstellingskosten van de dossiers tot belope van een eerste risico van 5.000,00 euro per dossier zal terugbetalen;
- de schadevergoeding wordt uitgekeerd naarmate de wedersamenstelling vordert en na voorlegging van bewijsstukken voor de gemaakte kosten;
- het wedersamenstellingswerk slechts recht geeft op uitkering voor zover het beëindigd is binnen een termijn van twee jaar na de datum van het schadegeval;
- wanneer meerdere kantoren betrokken zijn in hetzelfde schadegeval dat het voorwerp uitmaakt van dit artikel, zal de tussenkomst van de verzekeraar beperkt blijven tot eenmaal het bedrag van de waarborg van deze polis voor alle schadelijders samen.

Artikel 4 – KOSTEN VOOR HET HERMAKEN VAN AKTEN

Er wordt verduidelijkt dat deze verzekeringsovereenkomst niet de bedoeling heeft die gevallen te verzekeren waar onregelmatige akten (onvolledige, niet gedateerde, onvoldoende gemotiveerde, bevuilde, enz.) rechtsgeldig kunnen hermaakt worden binnen de wettelijke termijnen, zonder dat de vastgestelde onregelmatigheid de cliënt of een derde benadeeld heeft.

De terugbetaling van kosten voor het hermaken van voormelde akten is echter wel ten laste van deze verzekeringsovereenkomst indien het hermaken alleen door een derde kan gebeuren.

Artikel 5 – UITSLUITINGEN

Zijn van de waarborgen van de overeenkomst uitgesloten :

- a. de schade die voortvloeit uit activiteiten vreemd aan het beroep van advocaat. Wanneer er discussie bestaat over het feit of een bepaalde activiteit vreemd is aan het beroep van advocaat, wordt het dossier voorgelegd aan een commissie binnen de OVB die, na het horen van de visie van zowel de verzekeraar als de verzekerde, in samenspraak met de verzekeraar zal beslissen of het schadegeval zich voorgedaan heeft ingevolge activiteiten vreemd aan het beroep of niet.
- b. de schade die voortvloeit uit zaken waarin de verzekerden gehandeld hebben als zaakvoerder, bestuurder van rechtspersonen, sterkmaker of testamentuitvoerder.

Blijft eveneens verzekerd de voogdij over advocatenkantoren en de bijstand bij de liquidatie ervan;

- c. de schade voortvloeiend uit :
 - een door een verzekerde wetens en willens gepleegde delictuele daad, met uitsluiting van de burgerlijke gevolgen voortvloeiend uit de schending van het beroepsgeheim;
 - een door de verzekerde opzettelijk gepleegde daad;
 - de persoonlijke aansprakelijkheid van hun aangestelden, personeelsleden, medewerkers of stagiairs, wanneer deze betrokken wordt ingevolge een vrijwillige delictuele daad of een opzettelijke daad.

De waarborg blijft nochtans in deze gevallen aan de verzekerden verworven, conform aan artikel 1.A van de verzekeringsovereenkomst, in de mate dat zij burgerlijk aansprakelijk zijn voor de veroorzaker van de schade, hetzij op het quasi-delictuele vlak, hetzij op basis van de contractuele aansprakelijkheid voor het bepaalde feit.

In dit geval kan de verzekeraar het verhaal uitoefenen dat voorzien is in artikel 15 van deze verzekeringsovereenkomst tegen de dader van de delictuele daad of van de opzettelijke daad;

- d. de boeten en kosten van strafvervolging persoonlijk te dragen door de verzekerden, behalve indien ze tegen hen gevorderd worden in hun hoedanigheid van burgerlijk aansprakelijke;
- e. alle betwistingen betreffende erelonen en persoonlijke kosten;
- f. de rechtstreekse gevolgen van oproer, volksbeweging, burgeroorlogen en andere oorlogen, natuurrampen, terrorisme;
- g. de schade veroorzaakt bij het gebruik als bestuurder of passagier van een motorrijtuig, voor zover de WAM-wet van toepassing is;
- h. de schade veroorzaakt door water, vuur, brand, ontploffing of rook, wanneer de aansprakelijkheid van de verzekerden als eigenaars, huurders of betrekkers van gebouwen, normaal voor deze schade kan gedekt worden door een brandpolis;
- i. de kosten en vergoedingen verbonden aan zuivere tuchtprocedures

Artikel 6 – BEGRIP “DERDEN”

- a. Worden niet als “derden” beschouwd in de zin van de waarborg bedoeld onder artikel 1.A en kunnen dus niet genieten van de door deze waarborg voorziene vergoedingen :
- de ascendenten, de descendenten of echtgeno(o)t(e) van de verzekerden, alsook alle andere leden van hun familie die met hen samenwonen;
 - de advocaten, vennoten, medewerkers en stagiairs die zich met dezelfde zaak bezighouden of deel uitmaken van dezelfde associatie of burgerlijke vennootschap van advocaten.
- b. De aangestelden en werknemers van de verzekerden die voor de geleden schade kunnen genieten van uitkeringen volgens de Wet op de Arbeidsongevallen, worden niet als “derden” beschouwd in de zin van de waarborg bedoeld onder artikel 1.B en kunnen dus niet genieten van de door deze waarborg voorziene vergoedingen.

Artikel 7 – DUUR VAN DE DEKKING

De dekking van deze overeenkomst geldt voor de aansprakelijkheidsverwekkende feiten die gebeurd zijn vanaf 1 januari 2013 en die aangegeven zijn tijdens de geldigheidsduur van deze overeenkomst voor de verzekerden die vanaf die datum aangesloten zijn. Voor de anderen geldt de dekking vanaf hun datum van aansluiting ingevolge kennisgeving door de OVB.

Anterioriteit

De verzekering neemt tevens ook de schade-eisen ten laste voor de aansprakelijkheidsverwekkende feiten die gebeurd zijn voor de ingangsdatum van de polis als die tijdens de duur van deze verzekering worden ingediend.

Deze waarborg wordt verleend voor zover de vorige verzekeraar Ethias zijn tussenkomst weigert ondanks volgende toepasselijke posterioriteitsdekking voorzien in contract n° 45.083.787 dewelke per 31.12.2012 om 24h00 beëindigd werd

"Bij uitbreiding zijn eveneens gedekt de aansprakelijkheidsverwekkende feiten overkomen tijdens de geldigheidsduur van de verzekeringsovereenkomst en aangegeven na de einddatum ervan voor zover de aangifte gedaan wordt binnen een termijn van 5 jaar na het einde van de polis. In dit geval is de maximum tussenkomst van de verzekerde beperkt tot éénmaal de waarborg van de polis voor alle schadegevallen samen die zich in deze situatie voordoen."

De maatschappij behoudt zich het recht voor om alle uitgekeerde vergoedingen en gemaakte kosten terug te vorderen van de vorige verzekeraar als zijn weigering van dekking niet terecht was. Hiertoe verklaart verzekerde zich bereid de maatschappij contractueel te subrogeren in zijn rechten jegens zijn voorgaande verzekeraar.

Posterioriteit

Bij uitbreiding zijn eveneens gedekt de aansprakelijkheidsverwekkende feiten overkomen tijdens de geldigheidsduur van de verzekeringsovereenkomst en aangegeven na de einddatum ervan voor zover de aangifte ingevolge de schriftelijke vordering tot schadevergoeding gedaan wordt binnen een termijn van vijf jaar na het einde van de polis; voor zover er geen nieuwe verzekeraar is die tussenkomst dient te verlenen. In dit geval is de maximum tussenkomst van de verzekeraar per verzekerde beperkt tot éénmaal de waarborg van de polis voor alle schadegevallen samen die zich in deze situatie voordoen.

Voor het bepalen van het verzekerd bedrag, de vrijstellingen en alle andere voorwaarden, worden deze vorderingen geacht te zijn ingediend gedurende het laatste verzekeringsjaar van het contract.

Beëindiging beroepsactiviteiten

Voor zover nodig wordt er bepaald dat de waarborgen van deze verzekeringsovereenkomst verworven blijven voor de verzekerden die hun beroepsactiviteit als advocaat stopzetten en dat deze waarborgen overgaan op erfgenamen en rechthebbenden. In dit geval is de maximum tussenkomst van de verzekeraar per verzekerde beperkt tot éénmaal de waarborg van de polis voor alle schadegevallen samen die zich in deze situatie voordoen.

Artikel 8 – BEDRAG VAN DE WAARBORG

a. Burgerlijke beroepsaansprakelijkheid.

1. De waarborg wordt verleend voor de risico's vermeld in het artikel 1.A, artikel 2, artikel 2bis en artikel 3 samen, tot een bedrag van 2.500.000,00 euro per schadegeval.

In geen enkel geval kan de verzekeraar gehouden worden tot een hogere schadevergoeding dan die die voortvloeit uit de toepassing van de Belgische wetgeving of de wetgeving van toepassing in de andere lidstaten van de E.U., Zwitserland, Oostenrijk, Andorra, Anglo-Normandische Eilanden, Liechtenstein of Monaco betreffende de aansprakelijkheid.

De aansprakelijkheidsverwekkende feiten die gebeuren voor de aanvangsdatum van deze verzekeringsovereenkomst maar die aangegeven worden gedurende de geldigheidsperiode ervan, zijn verzekerd ten belope van de vroeger verzekerde bedragen, zonder nochtans de door deze overeenkomst gedekte bedragen te overschrijden.

In elk geval behoudt de verzekerde een vrijstelling van 2.500 euro per schadegeval en per advocaat.

De verzekeraar zal het totale schadebedrag aan de schadelijder(s) betalen om vervolgens de vrijstelling bij de verzekerde te recupereren.

Er wordt verduidelijkt dat deze vrijstelling enkel van toepassing is op het bedrag aan schadevergoedingen.

Voor de stagiairs zal de hierbovenvermelde vrijstelling tot 1.250 euro per schadegeval en per stagiair teruggebracht worden.

Ingeval van aanstelling door het bureau voor juridische bijstand wordt de hierbovenvermelde vrijstelling tot 300 euro teruggebracht.

2. De waarborg is verworven ten belope van het door de verzekeringsovereenkomst voorziene maximum per gebeurtenis die de aansprakelijkheid van één of meerdere verzekerden van hetzelfde kantoor (vennoten, patroons, medewerkers, stagiairs of werknemers) en/of van de associatie en/of van de burgerlijke vennootschap van advocaten bedoeld in Definities 3.F van deze overeenkomst in het gedrang brengt, zelfs indien te hunnen laste een veroordeling solidair of in solidum tussenkomt.

De vrijstelling zal slechts eenmaal per gebeurtenis worden toegepast.

Ingeval van fout veroorzaakt door verschillende kabinetten, zal de waarborg afzonderlijk voor elk kabinet verworven zijn.

b. Extra-contractuele burgerlijke aansprakelijkheid (artikel 1.B).

Het bedrag van de waarborg is bepaald op :

- lichamelijke schade : 6.200.000,00 euro per schadegeval;
- stoffelijke schade of onstoffelijke schade tengevolge van een verzekerd schadegeval : 620.000,00 euro per schadegeval.

In elk geval behoudt de verzekerde een vrijstelling van 300 euro per schadegeval en per advocaat. De vrijstelling is niet van toepassing voor lichamelijke schade.

De verzekeraar zal het totale schadebedrag aan de schadelijder(s) betalen om vervolgens de vrijstelling bij de verzekerde te recupereren.

Er wordt verduidelijkt dat deze vrijstelling enkel van toepassing is op het bedrag aan schadevergoedingen.

- c. Geldboeten, gerechtelijke of transactionele, en strafvervolgingskosten zijn nooit ten laste van de verzekeraar.
- d. Reddingskosten – Intresten en kosten.

Beperking van de tussenkomst van de verzekeringsmaatschappij inzake de reddingskosten enerzijds en de intresten en kosten anderzijds boven het verzekerde totaalbedrag zoals vermeld in de punten A. en B:

Burgerlijke beroepsaansprakelijkheid : 495.787,05 euro* plus 20 % van het verzekerd totaalbedrag gelegen tussen 2.478.935,25 euro en 2.500.000 EUR.

Extra-contractuele burgerlijke aansprakelijkheid (artikel 1.B) : 495.787,05 euro* plus 20 % van het verzekerd totaalbedrag gelegen tussen 2.478.935,25 euro en 6.200.000,00 euro.

* Deze bedragen zijn gekoppeld aan het indexcijfer der consumptieprijzen met als basisindexcijfer dat van november 1992, namelijk 113,77 (basis 1998 = 100).

Artikel 9 – TERRITORIALE UITGESTREKTHEID

De waarborg van deze overeenkomst is van toepassing op de gevolgen van daden gepleegd in de hele wereld, voor activiteiten die de verzekerden uitvoeren vanuit hun in België gevestigd kantoor en onder voorbehoud van de door artikel 8 gemaakte verduidelijkingen.

Zijn echter niet verzekerd de eisen die tegen de verzekerden ingesteld worden in de VS of Canada, of onder de wetgeving of de rechtsmacht van de VS of Canada.

Artikel 10 – WIJZIGING VAN HET RISICO

Indien nieuwe wettelijke beschikkingen, die betrekking hebben op het beroep van advocaat of op de burgerlijke aansprakelijkheid van toepassing worden en een ernstige wijziging van het verzekerde risico met zich brengen, hebben de partijen het recht nieuwe verzekeringsvoorwaarden voor te stellen.

De procedure voor het doorvoeren van deze voorwaarden wordt geregeld door de Wet betreffende de verzekeringen van 4 april 2014.

Artikel 11 – AANGIFTE VAN SCHADEGEVAL

De verzekerden moeten de verzekeraar en/of de makelaar zo snel mogelijk schriftelijk verwittigen, vanaf het moment dat zij kennis hebben van een klacht. Zij zullen dan alle stukken, vonnissen of documenten die van

aard zijn hun beroepsaansprakelijkheid binnen het kader van de door deze verzekeringsovereenkomst verleende waarborgen te betrekken, doorzenden op eerste verzoek van de verzekeraar.

In het gemeenschappelijk belang van de partijen worden de verzekerden verzocht de verzekeraar en/of de makelaar, zonder uitstel, in te lichten over elke ernstige dreiging met een klacht van aard hun beroepsaansprakelijkheid in het gedrang te brengen, zonder te wachten tot de klacht uitdrukkelijk wordt gesteld.

In geval van niet-naleving van de verplichtingen vermeld in onderhavig artikel, kan de verzekeringsmaatschappij de sancties vermeld in artikel 76 van de Wet betreffende de Verzekeringen van 4 april 2014 invoeren.

Artikel 12 – DOORZENDING VAN STUKKEN AAN DE VERZEKERAAR EN/OF DE MAKELAAR

De verzekerden bezorgen op vraag van de verzekeraar en/of de makelaar, zo snel mogelijk, een uitvoerige nota waarin zij een overzicht van de feiten en hun mening geven over de gegrondheid van de vordering.

De verzekerden zullen, zonder uitstel, aan de verzekeraar en/of de makelaar alle documenten, kopies en nuttige inlichtingen verstrekken voor het vaststellen van de aansprakelijkheden en de raming van de geleden schade, zonder dat dit hen zou kunnen blootstellen aan schending van het beroepsgeheim.

Ingeval van diefstal, malversatie, verduistering, oplichting of misbruik van vertrouwen, zal onmiddellijk klacht moeten ingediend worden door de verzekerden, hetzij tegen de aansprakelijke voor de schade, hetzij tegen onbekenden, behoudens bijzondere omstandigheden en met akkoord van de verzekeraar.

Zij zenden alle gerechtelijke of buitengerechtelijke akten binnen de acht dagen van de kennisname van hun betekening – zaterdagen, zondagen en wettelijke feestdagen niet inbegrepen – aan de verzekeraar en/of de makelaar.

Zij zullen op de rechtszittingen verschijnen en de door de verzekeraar gevraagde procedurehandelingen uitvoeren.

In geval van niet-naleving van de verplichtingen vermeld in onderhavig artikel, kan de verzekeringsmaatschappij de sancties vermeld in artikel 76 van de Wet betreffende de Verzekeringen van 4 april 2014 invoeren.

Artikel 13 – LEIDING VAN HET GEDING

Ingeval van gewaarborgd schadegeval onderhandelt de verzekeraar in naam en in de plaats van de verzekerde met de schadelijder of zijn rechthebbenden en indien er een proces is, leidt hij dit in de mate waarin de burgerlijke belangen op het spel staan. De verzekeraar verbindt zich om de verzekerde steeds op de hoogte te houden van de behandeling van het schadegeval.

De verzekeraar verbindt zich er toe om de geschillen met de grootst mogelijke discretie te behandelen en zo mogelijk een minnelijke schikking met de schadelijder te treffen.

In geval van procedure kiest de verzekeraar de advocaat die met de verdediging belast wordt en informeert de betrokken Stafhouder. Ingeval van bezwaar van de Stafhouder duidt de verzekeraar een andere advocaat aan.

De verzekeraar aanvaardt het geschil aan een scheidsgerecht te onderwerpen indien de schadelijder en de verzekerde hierom verzoeken.

Bij strafrechtelijke verdediging, kan de verzekerde zich, op eigen kosten, laten bijstaan door een raadsman naar keuze, die samen met de raadsman van de verzekeraar zal optreden.

Artikel 14 – ERKENNING VAN AANSPRAKELIJKHEID

Elke erkenning van aansprakelijkheid, elke transactie, elke betaling of betalingsbelofte door de verzekerde gedaan zonder schriftelijke machtiging van de verzekeraar, ontslaat deze laatste van alle verplichtingen voor het betrokken schadegeval.

De loutere erkenning van de gebeurde feiten wordt niet als een erkenning van aansprakelijkheid beschouwd.

Artikel 15 – VERHAAL EN AFSTAND VAN VERHAAL

De verzekeraar verzaakt uitdrukkelijk aan elk verhaal dat hij gerechtigd zou zijn uit te oefenen tegen alle personen waarvoor de verzekerden burgerrechtelijk aansprakelijk zouden kunnen verklaard worden, zowel op contractuele als op extra-contractuele basis, tenzij en in de mate dat de aansprakelijkheid van deze personen daadwerkelijk gedekt is door een verzekering, met uitzondering nochtans van de schade voortvloeiende uit een delictuele daad of een opzettelijke daad van deze personen.

Artikel 16 – BETALING VAN DE TOTALE PREMIE

De premies moeten door de Ordes van advocaten, voor het geheel van de verzekerden ingeschreven op hun respectievelijke Tableau van de Orde van Advocaten en op hun respectievelijke lijst van de advocaten-stagiairs op de vervaldagen vooruit betaald worden op verzoek van de verzekeraar of van elke met dat doel in de bijzondere voorwaarden aangewezen persoon.

Op 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober zal de verzekeraar een kwitantie uitschrijven gelijk aan één vierde van de totale jaarpremie, die berekend wordt op basis van het aantal advocaten en advocaten-stagiairs die op 31 december van het voorgaande jaar ingeschreven waren op de respectievelijke Tableaus en op de Lijsten van de advocaten-stagiairs.

Artikel 17 – WANBETALING VAN DE PREMIE

De verzekeraar kan bij niet-betaling van de premie op de vervaldag door een bepaalde Orde van Advocaten de dekking van de overeenkomst schorsen t.a.v. deze Orde en haar leden indien deze Orde in gebreke is gesteld bij deurwaardersexploot of bij een ter post aangetekende brief.

De schorsing van de dekking of de opzegging gaan in na het verstrijken van een termijn van 15 dagen, te rekenen vanaf de dag volgend op de betekening of de afgifte ter post van de aangetekende brief.

Als de dekking geschorst is, maakt de betaling door de Orde van de achterstallige premies, in voorkomend geval vermeerderd met de intresten en kosten, zoals bepaald in de laatste aanmaning of gerechtelijke uitspraak, een einde aan de schorsing. De waarborgen zullen terug in voege gesteld worden om 0 uur op de dag nadat de verzekeraar de integrale betaling van de gevorderde premies desgevallend verhoogd met de interesten en kosten, op haar bankrekening ontvangen heeft.

Wanneer de verzekeraar haar verplichting tot het verlenen van dekking geschorst heeft, kan zij de overeenkomst nog opzeggen indien zij zich dit recht voorbehouden heeft in de ingebrekestelling, bedoeld in het eerste lid; in dat geval wordt de opzegging ten vroegste, 15 dagen te rekenen vanaf de eerste dag van de schorsing, van kracht. Indien de verzekeraar zich die mogelijkheid niet heeft voorbehouden, geschiedt de opzegging mits een nieuwe aanmaning overeenkomstig het eerste en tweede lid.

De schorsing van de dekking doet geen afbreuk aan het recht van de verzekeraar de later nog te vervallen premies te eisen op voorwaarde dat de Orde in gebreke werd gesteld overeenkomstig het eerste lid. Het recht van de maatschappij wordt evenwel beperkt tot de premies voor twee opeenvolgende jaren.

Artikel 18 – AANVANG – VERVALDAG – DUUR VAN DE VERZEKERING

Deze hernieuwing gaat in op 1 januari 2020 en is afgesloten voor een duur van 3 jaar.

De jaarlijkse vervalddag wordt gesteld op 1 januari.

Na deze periode behoudt de verzekeraar zich het recht voor de premievoorwaarden te herzien voor een volgende periode indien:

- er een wijziging optreedt in de herverzekeringmarkt of de verzekeraar zou niet meer herverzekerd zijn voor een risico of voor een bepaalde dekking die verband houdt met de activiteiten of de waarborgen uit de polis, of;
- de loss ratio groter is dan 70 %. Onder S/P wordt verstaan de verhouding van de totale schadelast, zijnde de reserves + de betalingen, ten opzichte van de premies. Indien de S/P ratio op dat moment $<$ of $=$ 70% is, wordt de polis voor een periode van 2 jaar hernieuwd aan dezelfde voorwaarden; met name van 01/01/2023 tot en met 31/12/2024. De loss ratio wordt bepaald op basis van de cijfers afgesloten op 30/6/2022, en houdt rekening met de periode vanaf 1 januari 2017.

Indien de S/P ratio op dat moment $>$ 70% bedraagt, wordt de polis niet verlengd voor een periode van 2 jaar, maar verklaart de verzekeraar zich bereid de polis voor een vierde jaar verder te zetten met ingang van 01/01/2023. In dat geval kan de verzekeraar de premievoorwaarden herzien, doch met een maximale stijging van 25 % tov de premie van 2022.

Indien de polis niet hernieuwd wordt voor een periode van 2 jaar aan dezelfde voorwaarden bericht de verzekeraar de verzekeringnemer en de makelaar hiervan uiterlijk op 31/08/2022 en bevat dit schrijven tevens het voorstel van premievoorwaarden voor het vierde jaar.

Dit schrijven is gemotiveerd en bevat een overzicht van de schades en de ontvangen premies waaruit volgens de verzekeraar blijkt dat de S/P ratio $>$ 70% bedraagt.

De verzekeringnemer is vrij om op dit voorstel in te gaan. Indien de verzekeringnemer niet op dit voorstel ingaat, beëindigt de polis na de periode van 3 jaar zonder enige verdere formaliteit.

Na de hernieuwing die start in 2023, voor een periode van hetzij 2 jaar, hetzij 1 jaar, wordt de polis vervolgens stilzwijgend hernieuwd voor opeenvolgende periodes van 3 jaar onder dezelfde bepalingen en voorwaarden behalve indien één van de partijen zich er tegen verzet door een aangetekend schrijven dat minstens 4 maanden voor de jaarlijkse vervalddag van de overeenkomst ter post is afgegeven.

Artikel 19 – BEHEER

De verzekeringnemer en de verzekeraar vertrouwen onherroepelijk, voor de ganse duurtijd van de verzekeringsovereenkomst, het beheer van deze overeenkomst, hierin begrepen het beheer van de Gemengde Commissie voor het Beheer van Schadegevallen en het ontvangen van de premies, toe aan Vanbreda Risk & Benefits.

Artikel 20 – PREMIE

Forfaitaire premie per advocaat:

- 2020: 433,65 EUR per advocaat
- 2021: 455,33 EUR per advocaat
- 2022: 478,10 EUR per advocaat

Deze premie is eveneens van toepassing voor de aangesloten niet EU-advocaten.

Forfaitaire premie per stagiair:

- 2020: 216,82 EUR per stagiair
- 2021: 227,67 EUR per stagiair
- 2020: 239,05 EUR per stagiair

Al de hierbovenvernoemde premies zijn exclusief taksen en lasten maar inclusief commissie.

Artikel 21 – TOEPASBARE WETGEVING

Niettegenstaande andersluidende bepalingen in de Algemene Voorwaarden van huidige verzekeringsovereenkomst, is de Wet betreffende de Verzekeringen van 4 april 2014 van toepassing.

Niettemin komen de partijen wederzijds overeen onderling niet te verwijzen naar de bepalingen van artikel 85 van de Wet betreffende de Verzekeringen van 4 april 2014.

Artikel 22 – GEMENGDE COMMISSIE VOOR HET BEHEER VAN DE SCHADEGEVALLEN

De Gemengde Commissie is samengesteld uit de vertegenwoordigers van de verzekerde Balies, de verzekeraar en de makelaar. Ze wordt opgericht per Balie.

De Gemengde Commissie vergadert 1 à 2 maal per jaar, volgens een door de partijen, op initiatief van de makelaar, vast te leggen kalender.

Bijkomende vergaderingen kunnen steeds, volgens de behoeften, op vraag van één der partijen, bijeengeroepen worden.

Voor elke vergadering zal voorafgaandelijk een dagorde opgesteld worden.

Van elke vergadering van de Gemengde Commissie zal een geschreven rapport opgesteld worden, dat aan elke partij zal overgemaakt worden en ter goedkeuring voorgelegd.

De Gemengde Commissie geeft een advies betreffende :

- de ontvankelijkheid van de schadegevallen;
- de ingewikkelde aansprakelijkheidsgevallen;
- de evaluatie van de schadevergoedingen en de daarmee gepaardgaande reserveringen
- kennisname bij elke vergadering van de actuele statistiek van de schadecijfers
- kennisname van de dossiers waar de verzekeraar om polisredenen dekking weigert
- in het algemeen: elke vraag die betrekking heeft op de interpretatie van deze verzekeringsovereenkomst, met inbegrip van elke vraag die nuttig lijkt voor de behandeling van de schadegevallen.

De verzekeraar licht zijn reserveringen toe in de Gemengde Commissie, waarbij de vertegenwoordigers van de verzekerde Balie hun opmerkingen, visies en commentaren kunnen geven. De verzekeraar dient rekening te houden met deze opmerkingen, visies en commentaren. De verzekeraar motiveert indien hij meent een hogere reserve te moeten aanleggen.

Alle voor de Gemengde Commissie gebrachte schadegevallen worden strikt vertrouwelijk behandeld.

De Gemengde Commissie zal aan de representatieve organen, zoals de verschillende Balies elke nuttige informatie verschaffen die uit de werkzaamheden voortvloeit.

De Gemengde Commissie beheert de schadestatistiek van de betrokken Balies en brengt er verslag over uit.

De beslissingen van de Gemengde Commissie worden bij meerderheid van stemmen genomen, zonder de mogelijkheid zich van stemmen te onthouden.

Artikel 23 – MEDEVERZEKERING

De risico's, gedekt door de waarborg van het contract en de overeenstemmende premies worden verdeeld tussen de verzekeraars vernoemd in de bijzondere voorwaarden, volgens de voor elk van hen aangeduide percentages. De leiding is toegewezen aan de eerstgenoemde verzekeraar.

De polis brengt geen solidariteit tussen de medeverzekeraars mee. Elk van hen wordt geacht zijn aandeel te hebben onderschreven alsof het een afzonderlijke polis betrof onder volgend voorbehoud:

De ongevallen zullen geregeld worden door de leidende maatschappij die handelt in naam en voor rekening van de onderschrijvende medeverzekeraars. De medeverzekeraars behouden zich het recht voor de evolutie van het schadegeval te laten volgen door een mandataris naar keuze. Ze verklaren zich bereid de beslissingen van de leidende maatschappij te aanvaarden zowel voor wat betreft de uitvoering van het contract en de interpretatie van de voorwaarden als voor de vaststelling van het bedrag van de uitkeringen. Alle aangiften en stukken betreffende de ongevallen zullen naar de leidende maatschappij verzonden worden.

VOLMACHT AAN DE LEIDENDE MAATSCHAPPIJ:

Er wordt overeengekomen dat de medeverzekeraars volmacht verlenen aan de leidende maatschappij voor het ondertekenen van alle latere bijvoegsels aan deze polis, zonder nochtans afbreuk te doen aan de verplichtingen van de verzekeringsnemer tegenover ieder van de medeverzekeraars.

De verzekeringsnemer betuigt zijn instemming met deze procedure en ontzegt zich het recht de ondertekening van bedoelde bijvoegsels van iedere medeverzekeraar te eisen.

Deze overeenkomst doet tussen de ondertekenende medeverzekeraars geen band van solidariteit ontstaan.

Er wordt een Beheerscommissie voor de leidende verzekeraar toegekend t.b.v. 3,5% op het aandeel van de medeverzekeraar.

HANDTEKENINGEN**Verzekeringnemer :**

Orde van Vlaamse Balties
 Koningsstraat 148
 1000 Brussel

Verzekeringsmaatschappijen :

Leidende verzekeraar:
 MS Amlin Insurance SE
 Koning Albert II-laan 37
 1030 Brussel

Aandeel 70%

Ellen CORNELISSEN
 Underwriter Liability
 MS Amlin Insurance SE
 Koning Albert II-laan 37 - 1030 Brussel
 RPR Brussel 0644.921.425
 Onderneming toegelaten onder codenummer 30

Medeverzekeraars:

Zurich Insurance plc, Belgium Branch
 Da Vincilaan 5
 1930 Zaventem

Aandeel 25%

ZURICH
 Zurich Insurance
 Corporate Village - Building Caprese
 Da Vincilaan 5
 B-1930 Zaventem

KBC Verzekeringen NV
 Professor R. Van Overstraetenplein 2
 3000 Leuven

Aandeel 5%

KBC
 0014

De ondergetekende verzekeraar verklaart het verzekeringscontract af te sluiten voor zijn aandeel. Hij is slechts verbonden voorzover de bijzondere voorwaarden van dit contract overeenstemmen met de kopie die hem door de verzekeringsproducent of door de eerste verzekeraar is afgeleverd en op voorwaarde dat de eerste verzekeraar het contract heeft ondertekend.

Eerste verzekeraar: MS Amlin Insurance SE

- polisnummer LXX034899
- aandeel 70%

Medeverzekeraar: Zurich Insurance plc, Belgium Branch

- polisnummer 5026097
- aandeel 25%

De ondergetekende verzekeraar verklaart het verzekeringscontract af te sluiten voor zijn aandeel. Hij is slechts verbonden voorzover de bijzondere voorwaarden van dit contract overeenstemmen met de kopie die hem door de verzekeringsproducent of door de eerste verzekeraar is afgeleverd en op voorwaarde dat de eerste verzekeraar het contract heeft ondertekend.

Eerste verzekeraar: MS Amlin Insurance SE

- polisnummer LXX034899
- aandeel 70%

Medeverzekeraar: KBC Verzekeringen NV

- polisnummer 28985203
- aandeel 5%

CONDITIONS GÉNÉRALES RESPONSABILITÉ CIVILE EXPLOITATION ET PROFESSIONNELLE DES AVOCATS

**Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles
Police n° 45.118.401**

TABLE DES MATIÈRES

PRÉAMBULE	4
CONDITIONS PARTICULIÈRES	5
CONDITIONS SPÉCIALES	6
DÉFINITIONS	7
Chapitre I - Responsabilité civile professionnelle et exploitation	9
Activités assurées	9
Objet et étendue de l'assurance	9
Garanties particulières	9
Exclusions et déchéances	11
Étendue territoriale	11
Étendue dans le temps	12
Montants assurés - Frais et intérêts	12
Chapitre II - Dispositions communes à l'ensemble des garanties prévues par le contrat d'assurance	14
Description et modification du risque	14
Entrée en vigueur de l'assurance	14
Prime	14
Sinistre	15
Juridiction - Domicile - Relations contractuelles	16
Tribunaux compétents	16
Communications et relations contractuelles	16
Résiliation - Révision de la prime	17
Réunions semestrielles	17
Numéros des polices d'assurance des Barreaux	17
INFORMATIONS COMPLÉMENTAIRES MIFID	18
Modes de communication et langues	18
Résumé de la politique en matière de conflits d'intérêts	18

PRÉAMBULE

Parallèlement à la présente police, des polices d'assurances similaires ont été conclues par les autres Ordres des avocats dépendant de l'Ordre des Barreaux Francophones et Germanophone- (OBFG).

Il est entendu que, si des améliorations de garantie étaient actées dans une police souscrite par un autre Ordre des avocats, ces améliorations seraient immédiatement applicables à la présente police.

Par ailleurs, si une police d'assurance similaire conclue par un autre Ordre dépendant de l'OBFG est résiliée avant le terme de la présente police, Ethias pourra, dans le cadre de la présente police, négocier de nouvelles conditions tarifaires.

CONDITIONS PARTICULIÈRES

L'assurance est régie par les présentes conditions particulières et par les conditions spéciales et générales ci-jointes.

PRENEUR D'ASSURANCE

Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles, représenté par son Bâtonnier

Palais de Justice
1000 Bruxelles

RISQUE ASSURÉ

Assurance de la Responsabilité civile exploitation et professionnelle des Avocats

POLICE

45.118.401

DATE D'EFFET

1er janvier 2019

DATE D'ÉCHÉANCE

1er janvier

DURÉE DE L'ASSURANCE

Le contrat est conclu pour une durée de 5 ans.

Il se renouvelle ensuite tacitement pour des périodes successives de trois ans, sans aucune formalité, aux mêmes clauses et conditions, sauf si l'une des parties s'y oppose, par lettre recommandée, six mois au moins avant l'expiration du terme prescrit, sans préjudice toutefois de l'article 28.

Ethias renonce expressément à la faculté de résiliation annuelle prévue par la loi relative aux assurances du 4 avril 2014 ou toute autre disposition similaire.

Fait à Liège en double exemplaire.

Signatures

Pour Ethias,
Pour le Comité de direction,

Le preneur d'assurance,

CONDITIONS SPÉCIALES

PRIME

- a) La présente police d'assurance est conclue moyennant le paiement d'une prime annuelle calculée à raison de :
- 550,00 euros par an et par avocat assuré
 - 275,00 euros par an et par avocat stagiaire ; assuré, durant les trois premières années d'exercice.

Ces montants sont à majorer des taxes si le preneur d'assurance y est soumis.

Cette prime tient compte du fait que sont assurés l'ensemble des avocats inscrits au tableau de l'Ordre du preneur, à la liste des stagiaires ou à la liste des avocats communautaires du preneur (à l'exception des avocats communautaires dispensés de l'obligation de s'assurer en Belgique).

Si une modification sensible de la proportion d'avocats assurés devait survenir, les parties conviennent de revoir la prime.

- b) Le preneur d'assurance communiquera à Ethias le 15 décembre de chaque année le nombre d'avocats respectivement inscrits le 1er décembre de cette même année au tableau de l'Ordre, à la liste des stagiaires ou à la liste des avocats communautaires.

Sur base de ces informations, Ethias établira en début d'année la prime annuelle provisoire, laquelle fera l'objet d'un fractionnement mensuel.

Il est précisé que les garanties de la présente police sont automatiquement acquises aux avocats nouvellement inscrits, et ce à dater de leur inscription.

- c) La prime provisionnelle sera régularisée de la façon suivante :
- Si le nombre d'avocats au 1er décembre de l'année en cours est supérieur à celui ayant servi de base au calcul de la prime provisionnelle, une surprime forfaitaire de 4/12ème de la prime annuelle due pour ces avocats supplémentaires sera perçue au titre de régularisation de la prime provisoire établie en début d'année ;
 - Si le nombre d'avocats au 1er décembre de l'année en cours est inférieur à celui ayant servi de base au calcul de la prime provisionnelle, Ethias établira une note de crédit d'un montant forfaitaire de 4/12ème de la prime annuelle due pour ces avocats supplémentaires.
- d) Le preneur d'assurance s'engage à verser à Ethias le montant de la prime par mensualités au plus tard le dernier jour de chaque mois.

DÉFINITIONS

Pour l'application de cette police, il faut entendre par :

1. Ethias

Ethias SA, rue des Croisiers 24 à 4000 LIÈGE

Entreprise d'assurances agréée sous le n° 0196 pour pratiquer toutes les branches d'assurances Non Vie, les assurances sur la vie, les assurances de nuptialité et de natalité (AR des 4 et 13 juillet 1979, MB du 14 juillet 1979) ainsi que les opérations de capitalisation (Décision CBFA du 9 janvier 2007, MB du 16 janvier 2007).

RPM Liège TVA BE 0404.484.654 Compte Belfius Banque : BE72 0910 0078 4416 BIC : GKCCBEBB

2. Preneur d'assurance

Ordre des Avocats du Barreau de Bruxelles, représenté par son Bâtonnier

Palais de Justice
1000 Bruxelles

3. Assurés

- Les avocats passés, présents ou futurs respectivement inscrits au tableau de l'Ordre, à la liste des stagiaires ou à la liste des avocats communautaires de l'Ordre (à l'exception des avocats communautaires dispensés de l'obligation de s'assurer en Belgique).
- Les sociétés civiles d'avocats (avec ou sans personnalité juridique) et associations d'avocats dans le cadre desquelles les avocats repris au précédent alinéa exercent leurs activités professionnelles.
- Les avocats associés des avocats assurés, en cette qualité.
- Les préposés du preneur d'assurance, des avocats et des sociétés et associations d'avocats assurés, en ce compris le personnel emprunté ou intérimaire, lorsque le preneur d'assurance ou les autres assurés précités en sont civilement responsables.
- Le preneur d'assurance.
- Le Conseil de l'Ordre du preneur ainsi que ses membres.
- Les avocats membres des Conseils de discipline.
- Le Bâtonnier du preneur.
- Les membres du cabinet du Bâtonnier.
- Le Jeune Barreau (quel que soit sa forme juridique), ainsi que ses membres.
- L'avocat mandaté ou désigné pour exécuter toute mission portant sur la tutelle, l'assistance ou la liquidation de cabinets d'avocats.

4. Tiers

Toute personne physique ou morale autre que le preneur d'assurance et les assurés dans l'exercice de leurs fonctions.

Néanmoins, cette police ne couvre pas la responsabilité civile professionnelle des avocats assurés pour les dommages qu'ils causent aux personnes suivantes :

- le preneur d'assurance ;
- leurs ascendants, descendants, conjoints et cohabitants, ainsi que tous les autres membres de leur famille demeurant sous leur toit ;
- les préposés dans l'exercice de leurs fonctions au service des assurés ;
- les avocats, associés, collaborateurs et avocats stagiaires impliqués dans la même cause ou faisant partie de la même association ou société civile d'avocats ;

5. Préposé

Toute personne physique agissant sous la direction, les ordres et la surveillance d'un assuré.

6. Dommages matériels

Toute destruction, détérioration, perte d'un bien ou d'une substance et/ou de son usage (total ou partiel) ou toute atteinte à un animal.

7. Dommages corporels

Les conséquences morales et financières de toute atteinte à l'intégrité physique d'une personne (frais médicaux, funéraires, pertes de revenus, etc...).

8. Dommages immatériels

Tous dommages autres que corporels ou matériels.

9. Dommages immatériels consécutifs

Tous dommages autres que matériels ou corporels qui sont la conséquence de dommages corporels ou matériels couverts par le présent contrat.

10. Dommages immatériels purs

Tous dommages qui ne sont pas la conséquence de dommages corporels ou matériels (tels que l'atteinte à l'honneur, la perte de clientèle, etc...).

11. Sinistre

Par « sinistre », on entend :

- soit la réclamation par laquelle un tiers exige une indemnité ;
- soit l'ensemble des réclamations ou procédures qui sont rattachées en tout ou principalement à un même fait générateur, déterminé ou présumé ;
- soit la « déclaration faite à titre conservatoire » à Ethias par le preneur d'assurance lorsqu'il estime, même en l'absence de réclamation, que sa responsabilité pourrait être présumée, retenue ou mise en cause suite à des dommages couverts.

12. Accident

L'événement soudain, imprévu et involontaire dans le chef des assurés.

13. Fait générateur

L'acte, le fait, l'erreur ou l'omission à l'origine du dommage.

14. Terrorisme

Toute action ou une menace d'action organisée dans la clandestinité à des fins idéologiques, politiques, ethniques ou religieuses, exécutée individuellement ou en groupe et attendant à des personnes ou détruisant partiellement ou totalement la valeur économique d'un bien matériel ou immatériel, soit en vue d'impressionner le public, de créer un climat d'insécurité ou de faire pression sur les autorités, soit en vue d'entraver la circulation et le fonctionnement normal d'un service ou d'une entreprise.

15. Cyber-attaque

Tout acte malveillant commis de manière intentionnelle sur le système informatique ou le réseau de l'assuré en vue de dérober, perturber gravement, modifier ou détruire, de façon ciblée, tout ou partie des éléments indispensables (logiciels et données) au fonctionnement normal des systèmes informatiques (ordinateurs) assurés et générant une perte pécuniaire pour l'assuré.

16. Malware

Programme malveillant qui a la faculté de se répliquer (programme auto-reproducteur) au sein d'autres programmes ou au sein de systèmes informatiques, ou de répandre des copies de lui-même sur d'autres systèmes informatiques tout en perturbant fortement ou même en bloquant les systèmes infectés (dénis de service). Un vers, de même qu'un ransomware sont apparentés à un malware.

17. Utilisation non-autorisée du système informatique

Tout accès non-autorisé permettant une utilisation malveillante du système informatique de l'assuré, autre qu'un malware ou une cyber-attaque, due à une défaillance de sécurité du réseau informatique de l'assuré lorsque cette défaillance résulte d'une erreur, d'une faute ou d'une omission de l'assuré.

Chapitre I Responsabilité civile professionnelle et exploitation

ARTICLE 1 ACTIVITÉS ASSURÉES

Toutes les activités professionnelles des assurés telles que définies par le Code judiciaire (et notamment les articles 439 à 442, 444, 445, 446, 459 et 728 du C.j.), la déontologie, les usages et la pratique et/ou autorisées dans le cadre de la réglementation applicable aux assurés.

Sous réserve des mandats exclus à l'article 4 b), ces activités s'étendent à l'exercice de la fonction d'arbitre et/ou de médiateur ainsi qu'à l'exercice de mandats de justice, en ce compris le co-curateur désigné en application du Livre XX du code de droit économique de même qu'à toutes les activités annexes aux activités principales sous réserve qu'elles soient complémentaires aux dites activités et secondaires, telles que les activités d'auteur juridique, de mandataire, de certificateur de signature électronique, de Data Protector officer (DPO), d'avocat détaché en entreprise dans le respect du règlement de l'Ordre, ...

ARTICLE 2 OBJET ET ÉTENDUE DE L'ASSURANCE

Ethias garantit :

- 1) la responsabilité civile professionnelle, contractuelle ou extra-contractuelle, pouvant incomber aux assurés du chef de dommages causés à des tiers et résultant directement ou indirectement d'erreurs de fait ou de droit, négligences, omissions, oublis, retards, fautes et inexactitudes (y compris l'inobservation de délais de procédure et les erreurs effectuées à l'occasion de la transmission de fonds) commises dans l'exercice de leurs activités professionnelles assurées.

Est également couverte la responsabilité civile qui pourrait incomber personnellement aux assurés du chef de vols, malversations, détournements, escroqueries ou abus de confiance commis au préjudice des tiers ou des clients des assurés par une(des) personne(s) dont l'assuré est civilement responsable (préposé, collaborateur, suppléant, etc, mais à l'exclusion des avocats associés), sans préjudice des recours d'Ethias contre ces personnes.

- 2) la responsabilité civile exploitation, à savoir la responsabilité civile extra-contractuelle qui peut incomber aux assurés, en vertu de droits belge ou étrangers, en raison de dommages corporels, matériels ou immatériels consécutifs à des dommages corporels et/ou matériels couverts causés à des tiers au cours ou à l'occasion de leurs activités professionnelles assurées.

Est notamment couverte la responsabilité civile des sinistres imputables aux bâtiments et propriétés (y compris les ascenseurs et monte-charges y installés) dont l'assuré est propriétaire, usufruitier, locataire ou occupant.

La garantie est également acquise, dans les limites du présent contrat, pour les dommages occasionnés par le fait d'activités ou de services accessoires ou n'ayant qu'un rapport indirect avec les activités assurées, à savoir :

- la distribution interne de repas au profit du personnel et aux visiteurs (y compris le risque d'intoxication alimentaire) ;
- les travaux d'entretien et de réparation de tout ce qui constitue le patrimoine de l'assuré et qui est affecté aux activités assurées ;
- l'organisation de conférences, fêtes, réunions, excursions, manifestations diverses.

ARTICLE 3 GARANTIES PARTICULIÈRES

a) Biens confiés

La garantie du contrat d'assurance est étendue à la responsabilité civile pouvant incomber aux assurés du fait de dommages causés aux biens confiés aux assurés pour être gardés, travaillés ou transportés, y compris les dommages causés en cas de perte ou de vol de ces biens.

Par biens confiés, on entend les biens meubles appartenant à des tiers (tels que notamment les dossiers, les archives, les documents professionnels) et qui sont temporairement en possession des assurés, dans le cadre de l'exercice des activités assurées.

Il est toutefois précisé que sont exclus de la garantie :

- les dommages qui ne sont pas la conséquence directe d'un accident ;
- les dommages qui résultent du vice propre du bien confié ;

- les objets précieux, les bijoux et les valeurs mobilières, excepté les valeurs mobilières confiées à l'assuré dans l'exercice de sa profession d'avocat pendant une durée de 3 jours maximum ;
- les dommages causés par l'eau, le feu, l'incendie, l'explosion ou la fumée dans la mesure où ils sont couverts par le biais d'une assurance de type « incendie » ou « recours des tiers » ;
- les véhicules automoteurs.

b) Frais de reconstitution de dossiers

La garantie du présent contrat est étendue au remboursement des frais nécessaires exposés pour la reconstitution de dossiers, archives et documents appartenant aux clients des assurés, dont les assurés sont directement ou indirectement détenteurs, et qui sont nécessaires à la profession des assurés, en cas de vol, destruction ou perte de ces dossiers, archives et documents, que l'assuré en soit responsable ou pas.

Il est précisé que pour l'application de cette garantie complémentaire :

- les clients des assurés doivent établir le dommage subi ainsi que la nécessité de la reconstitution ;
- en cas de sinistre, Ethias remboursera les frais de reconstitution des dossiers jusqu'à concurrence d'un premier risque de 5.000,00 euros par dossier avec un maximum de 500.000 euros par sinistre;
- l'indemnisation du dommage est versée au fur et à mesure de la réalisation de la reconstitution et après présentation des pièces justificatives des frais exposés ;
- la reconstitution donne droit à un remboursement pour autant qu'elle prenne fin endéans un délai de deux ans à dater du sinistre ;
- dans l'hypothèse où plusieurs bureaux d'avocats sont concernés par le même sinistre objet du présent article, l'intervention d'Ethias est limitée à une fois le montant de la garantie de la police pour tous les dominus litis concernés.

c) Frais de réfection d'actes

Sont couverts par la présente garantie les dommages causés par des actes irréguliers en la forme ou de par leur contenu (tels que des actes incomplets, non datés, insuffisamment motivés, etc ...).

Cette garantie n'est cependant pas acquise lorsque ces actes irréguliers peuvent être valablement recommencés dans les délais légaux sans que l'irrégularité constatée ait causé un préjudice soit au client, soit à un tiers.

Lorsque la réfection de ces actes ne peut être effectuée que par un tiers, Ethias prend en charge le remboursement des frais générés par cette réfection.

d) Atteinte du système informatique

Est couverte la responsabilité civile qui peut incomber aux assurés du fait de dommages causés à des tiers en raison de l'impossibilité pour l'assuré d'exercer son activité professionnelle suite à la détérioration, la destruction, la perte, la disparition ou le vol de supports d'informations d'équipements électroniques (y compris les données qu'ils contiennent). La garantie reste acquise lorsque ces événements sont directement ou indirectement causés par ou sont la conséquence d'un malware, d'une cyber-attaque ou d'une utilisation non-autorisée du système informatique de l'assuré.

Restent exclus les dommages couverts par la police d'assurance CYBER n° BFCE000317 souscrite par le preneur d'assurance auprès d'A.I.G.

En cas de résiliation de ladite police, le preneur d'assurance s'engage à en informer Ethias immédiatement.

e) Incendie, feu, explosion, fumée, eau

La garantie comprend les dommages causés par l'incendie, le feu, l'explosion, la fumée consécutive à ces événements et l'eau sous réserve de ce qui est stipulé au point a) susvisé.

Toutefois cette garantie ne s'applique pas aux dégâts matériels et immatériels consécutifs qui peuvent être couverts par l'assuré dans le cadre d'une police d'assurance « incendie ».

f) Atteintes à l'environnement

La garantie est acquise pour les dommages causés par les atteintes à l'environnement résultant de :

- La pollution du sol, des eaux ou de l'atmosphère à des tiers par l'émission, le rejet ou le dépôt de substances solides, liquides ou gazeuses ;
- Bruits, odeurs, fumées, vibrations, ondes, rayonnements ou modifications de température.

Cette garantie ne sort ses effets que si, conjointement :

- Les dommages sont la conséquence d'un accident ;
- Le preneur d'assurance s'est préalablement conformé aux lois et règlements organisant la protection de l'environnement.

ARTICLE 4 EXCLUSIONS ET DÉCHÉANCES

1. Déchéances

- a) La responsabilité civile résultant de dommages causés intentionnellement ou par une faute lourde.

Sont considérées comme « fautes lourdes » :

- tout manquement à des lois, règles, normes de sécurité, règlements ou usages propres aux activités assurées pour lequel toute personne familiarisée avec la matière doit savoir qu'elle provoque presque inévitablement un dommage ;
- l'acceptation et l'exécution de travaux alors que l'assuré devait être conscient qu'il ne dispose pas de la compétence nécessaire, des connaissances techniques, des moyens humains et matériels pour pouvoir exécuter les engagements pris ;
- les actes commis en état d'ivresse ou sous l'influence de stupéfiants utilisés sans prescription médicale.

Il est précisé que la responsabilité civile du preneur d'assurance reste garantie si elle est engagée à la suite de tels dommages causés à son insu par des personnes dont il répond, sans préjudice des recours d'Ethias contre ces personnes.

- b) Si l'assuré ne remplit pas l'obligation prévue à l'article 13 et qu'il en résulte un préjudice pour Ethias, celle-ci a le droit de prétendre à une réduction de sa prestation, à concurrence du préjudice qu'elle a subi.

2. Exclusions

Sont exclus de l'assurance :

- a) les dommages ou responsabilités résultant de malversations ou d'opérations étrangères à l'exercice des activités professionnelles des assurés ;
- b) la responsabilité civile résultant de l'activité de gérant, porte-fort, curateur de faillite, mandataire de justice au sens du Livre XX du Code de droit économique, séquestre judiciaire, exécuteur testamentaire, liquidateur ou mandataire social (administrateur) d'une société ou d'une ASBL ;
- c) la responsabilité civile résultant de l'activité de syndic de copropriété, à l'exception des mandats judiciaires ;
- d) les amendes judiciaires, disciplinaires ou transactionnelles supportées personnellement par les assurés ;
- e) la responsabilité civile résultant d'actes relatifs à des opérations financières ou relevant du domaine des législations fiscales, sociales ou sur les accidents du travail, dans la mesure où l'assuré est personnellement concerné (relations avec son personnel et obligations fiscales propres). Par conséquent, cette exclusion ne s'applique pas aux prestations effectuées pour compte de tiers et nées d'une dette de nature fiscale ou sociale détenue par un tiers ;
- f) la responsabilité civile résultant de dommages tombant sous l'application de la loi sur l'assurance automobile obligatoire ;
- g) les dommages résultant de faits dont l'assuré avait connaissance lors de la prise d'effet du contrat et de nature à entraîner l'application de la garantie, pour autant qu'Ethias apporte la preuve que l'assuré a sciemment et volontairement omis de déclarer ces dommages à l'ancien assureur.
Il est précisé que la responsabilité civile de l'assuré reste garantie si elle est engagée à la suite de tels dommages causés à son insu par des personnes dont il répond, sans préjudice des recours d'Ethias contre ces personnes ;
- h) les réclamations relatives aux honoraires et frais personnels perçus par l'assuré pour son propre compte ;
- i) la perte de clientèle subie par un avocat ;
- j) les dommages résultant de guerres (en ce compris de guerres civiles), de grèves, de lock-outs, d'émeutes, d'actes de terrorisme ou de sabotage, de tout acte de violence d'inspiration collective accompagné ou non de rébellion contre l'autorité ;
- k) les dommages qualifiés de « punitive damages » ou « exemplary damages » par certains droits étrangers ;
- l) les dommages résultant de la présence ou de la dispersion d'amiante, de fibres d'amiante ou de produits contenant de l'amiante, pour autant que ces dommages résultent des propriétés nocives de l'amiante.

ARTICLE 5 ÉTENDUE TERRITORIALE

Les garanties de la présente police s'appliquent aux sinistres relatifs à des faits survenant dans le monde entier pour autant qu'ils résultent de l'activité assurée lorsqu'elle est exercée habituellement à partir de cabinets situés en Belgique, à l'exclusion des réclamations introduites devant les juridictions et/ou sous la loi des Etats-Unis d'Amérique et du Canada.

ARTICLE 6 **ÉTENDUE DANS LE TEMPS**

La garantie de la présente police porte sur les demandes en réparation introduites pendant la période de validité du contrat pour un dommage survenu durant cette même durée.

Antériorité

Par extension, les garanties de la présente police sont étendues aux réclamations introduites à l'encontre de l'assuré ou d'Ethias postérieurement au 31 décembre 2007 et relatives à des dommages survenus avant le 1er janvier 2005 à condition que ces dommages n'aient pas fait l'objet d'une réclamation écrite adressée à l'assuré avant cette date, conformément à l'article 4 g) précité.

Postériorité

Sont également prises en considération les demandes en réparation formulées par écrit à l'encontre de l'assuré ou d'Ethias dans un délai de 60 mois à compter de la fin de la police et qui se rapportent :

- soit à un dommage survenu pendant la durée de validité de ce contrat si, à la fin de ce contrat, le risque n'est pas couvert par un autre assureur ;
- soit à des actes ou des faits pouvant donner lieu à un dommage, survenus pendant la durée de validité de ce contrat et déclarés à Ethias pendant cette durée ou dans un délai de 90 jours à dater de la fin du contrat.

Il est toutefois précisé que les garanties de la présente police, en ce compris la garantie de postériorité précitée, restent acquises aux assurés qui cessent leur activité professionnelle d'avocat pendant la durée de validité du présent contrat et bénéficient à leurs héritiers ou ayant droits.

ARTICLE 7 **MONTANTS ASSURÉS - FRAIS ET INTÉRÊTS**

A. MONTANTS ASSURÉS

1. Responsabilité civile professionnelle, y compris la défense civile et les frais de réfection des actes

La garantie est de 2 500 000 euros par sinistre, tous dommages confondus.

La garantie est due par événement engageant la responsabilité d'un ou plusieurs assurés d'un même cabinet ou de cabinets distincts (associés, patrons, collaborateurs, avocats stagiaires ou employés) et/ou de l'association et/ou de la société civile d'avocats quel que soit l'Ordre concerné, même si une condamnation solidaire ou in solidum intervient à leur charge. Il ne sera également appliqué qu'une franchise par événement.

En cas de fautes concurrentes de cabinets distincts, la garantie sera due séparément pour chaque cabinet.

2. Responsabilité civile exploitation, y compris la défense civile

- Garantie principale

Dommages corporels et immatériels consécutifs : La garantie est de 6.250.000 euros par sinistre.

Dommages matériels et immatériels consécutifs : La garantie est de 1.250.000 euros par sinistre.

- Incendie, fumée, explosion, feu, eau

Dommages corporels et immatériels consécutifs : La garantie est limitée à 1.250.000 euros par sinistre

Dommages matériels et immatériels consécutifs : La garantie est limitée à 375.000 euros par sinistre.

- Atteintes à l'environnement

La garantie est limitée à 250.000 euros par sinistre et par année d'assurance, tous dommages confondus. Les frais de réhabilitation sont compris dans ce montant.

3. Dommages aux biens confiés

La garantie est de 50.000 euros par sinistre, quel que soit le nombre d'objets endommagés.

4. Frais de reconstitution des dossiers

Il est fait référence à l'article 3.b.

B. FRAIS DE SAUVETAGE - INTÉRÊTS ET FRAIS

1. Frais de sauvetage

Ethias prend en charge, même au-delà de la somme assurée, les frais de sauvetage relatifs aux dommages couverts. La couverture est accordée en tenant compte tant de la définition que du montant de la garantie accordée.

Sont seuls couverts :

1. les frais découlant des mesures demandées par Ethias aux fins de prévenir ou d'atténuer les conséquences des sinistres garantis ;
2. les frais découlant des mesures raisonnables exposées d'initiative par l'assuré en bon père de famille et conformément aux règles de la gestion d'affaires soit pour prévenir un sinistre garanti, soit pour en prévenir ou atténuer les conséquences, pour autant que :
 - ces mesures soient urgentes, c'est-à-dire que l'assuré est obligé de les prendre sans délai, sans possibilité d'avertir ou d'obtenir l'accord préalable d'Ethias, sous peine de nuire aux intérêts de celle-ci ;
 - s'il s'agit de mesures pour prévenir un sinistre garanti, il y ait danger imminent, c'est-à-dire que si ces mesures n'étaient pas prises, il en résulterait à très court terme et certainement un sinistre garanti.

L'assuré s'engage à informer immédiatement Ethias de toute mesure de sauvetage entreprise.

Pour autant que de besoin, il est précisé que restent à charge de l'assuré :

- les frais découlant des mesures tendant à prévenir un sinistre garanti en l'absence de danger imminent ou lorsque le danger imminent est écarté ;
- les frais qui résultent du retard de l'assuré, de sa négligence à prendre des mesures de prévention qui auraient dû l'être antérieurement.

2. Intérêts et frais

Ethias paie même au-delà des limites de la garantie, les intérêts afférents à l'indemnité due en principal. Ethias paie même au-delà des limites de la garantie, les frais afférents aux actions civiles ainsi que les frais et les honoraires des avocats et des experts, mais seulement dans la mesure où ces frais ont été exposés par elle ou avec son accord ou, en cas de conflit d'intérêts qui ne soit pas imputable à l'assuré pour autant que ces frais n'aient pas été engagés de manière déraisonnable.

3. Limitation de l'intervention d'Ethias au-delà de la somme assurée en principal, en ce qui concerne, d'une part, les frais de sauvetage, d'autre part, les intérêts et frais

Au delà de la somme totale assurée, les frais de sauvetage, d'une part, les intérêts et frais, d'autre part, sont limités à 495.787,05 euros lorsque la somme totale assurée est inférieure ou égale à 2.478.935,25 euros.

Les montants indiqués ci-avant sont liés à l'indice des prix à la consommation, l'indice de base étant celui de novembre 1992, soit 113,77 (base 1988 = 100).

C. FRANCHISES

1) Responsabilité civile professionnelle

Il sera déduit de tout sinistre une franchise de 2.500,00 euros par sinistre

Ethias paiera la totalité de l'indemnité due au préjudicié et récupérera ensuite la franchise à charge de l'assuré.

Cette franchise s'entend par dominus litis et s'applique à l'ensemble des indemnités, frais, intérêts, dépens et honoraires de toute nature exposés par Ethias pour la défense des intérêts des assurés.

La franchise n'est toutefois pas appliquée aux frais et honoraires lorsqu'il apparaît que l'assuré n'a commis aucune faute et que l'action du tiers est finalement écartée.

Si l'assuré et Ethias ne sont pas d'accord quant à la responsabilité des assurés et quant aux montants réclamés, la franchise n'est pas applicable aux frais, intérêts, dépens et honoraires précités.

Lorsque la responsabilité de l'avocat assuré est invoquée dans le cadre d'un dossier où le client bénéficie de l'aide juridique et lorsque l'indemnité que l'avocat assuré sera amené à percevoir n'excèdera pas 1 000 euros, la franchise telle que définie ci-dessus est ramenée à 250 euros.

2) Responsabilité civile exploitation

Aucune franchise n'est prévue.

3) Biens confiés

Ethias bénéficie d'une franchise de 10%, avec un minimum de 500 euros et un maximum de 1.250 euros.

Chapitre II Dispositions communes à l'ensemble des garanties prévues par le contrat d'assurance

ARTICLE 8 DESCRIPTION ET MODIFICATION DU RISQUE

Le contrat d'assurance est établi d'après les renseignements fournis par le preneur d'assurance.

A. A LA CONCLUSION DU CONTRAT D'ASSURANCE

Le preneur d'assurance a l'obligation de déclarer exactement toutes les circonstances connues par lui et qu'il doit raisonnablement considérer comme constituant pour Ethias des éléments d'appréciation du risque et notamment les autres assurances ayant le même objet.

B. EN COURS DU CONTRAT D'ASSURANCE

Aggravation du risque

Le preneur d'assurance a l'obligation de déclarer les circonstances nouvelles ou modifications de circonstances qui sont de nature à entraîner une aggravation sensible et durable du risque de survenance de l'événement assuré.

Le contrat d'assurance sera adapté de commun accord.

Diminution du risque

Lorsque le risque de survenance de l'événement assuré a diminué d'une façon sensible et durable au point que, si la diminution avait existé au moment de la souscription, Ethias aurait consenti l'assurance à d'autres conditions, celle-ci accordera, sur demande du preneur d'assurance, une diminution de la prime à due concurrence.

ARTICLE 9 ENTRÉE EN VIGUEUR DE L'ASSURANCE

Le preneur d'assurance dispose de la faculté de renoncer au contrat d'assurance, avec effet immédiat au moment de la notification, pendant un délai de trente jours à compter de la date de la couverture.

Le contrat d'assurance est formé dès réception par Ethias de l'exemplaire qui lui est destiné dûment signé par le preneur d'assurance et entre en vigueur au jour indiqué aux conditions particulières.

► PRIME

ARTICLE 10

La prime est le prix de l'assurance : en cas de résiliation, suppression ou réduction de l'assurance, Ethias restitue, dans un délai de quinze jours à compter de la prise d'effet, la prime payée afférente aux garanties annulées et à la période d'assurance non courue.

ARTICLE 11

Les primes sont majorées des taxes et contributions éventuellement imposées au preneur d'assurance.

ARTICLE 12

En cas de non paiement d'une prime, la garantie est suspendue ou le contrat d'assurance est résilié, après mise en demeure, par lettre recommandée comportant sommation de payer dans un délai de quinze jours à compter du lendemain de son dépôt à la poste.

La suspension ou la résiliation n'a d'effet qu'à l'expiration du délai de quinze jours prenant cours le lendemain du jour de l'envoi de la lettre recommandée.

Si la garantie est suspendue :

- a) le paiement par le preneur d'assurance des primes échues, augmentées s'il y a lieu des intérêts, met fin à la suspension ;

- b) à défaut de paiement, Ethias peut résilier le contrat d'assurance, si elle s'en est réservé la faculté dans la mise en demeure notifiant la suspension : dans ce cas, la résiliation prend effet à l'expiration d'un délai de quinze jours à compter du premier jour de la suspension.

La prime impayée et les primes venues à échéance pendant le temps de la suspension sont acquises à Ethias, à titre d'indemnités forfaitaires. Le droit d'Ethias est toutefois limité aux primes afférentes à deux années consécutives.

Aucun événement survenu pendant la période de suspension ne peut engager Ethias, et la prime payée pendant ou après un sinistre éventuel ne relève pas le preneur d'assurance de la déchéance.

► **SINISTRE**

ARTICLE 13

En cas de sinistre relatif aux risques couverts par le présent contrat d'assurance, l'assuré doit en faire la déclaration dès qu'il est possible et en tout cas, dans les trente jours dès qu'il en a connaissance.

La déclaration sera datée et signée et indiquera : le lieu, la date et l'heure du sinistre, ses causes et sa nature, les circonstances dans lesquelles il s'est produit, les nom, prénoms et domicile des préjudiciés et des principaux témoins.

ARTICLE 14

L'assuré doit prendre toutes mesures raisonnables pour prévenir ou atténuer les conséquences du sinistre.

ARTICLE 15

Si l'assuré ne remplit pas les obligations prévues aux deux articles précédents, et qu'il en résulte un préjudice pour Ethias, celle-ci a le droit de prétendre à une réduction de sa prestation à concurrence du préjudice qu'elle a subi.

Ethias peut décliner sa garantie si, dans une intention frauduleuse, l'assuré n'a pas exécuté les obligations énoncées aux deux articles précédents.

ARTICLE 16

Tout acte judiciaire ou extrajudiciaire relatif à un sinistre doit être transmis à Ethias dès sa notification, sa signification ou sa remise à l'assuré.

ARTICLE 17

Lorsque par négligence, l'assuré ne comparaît pas ou ne se soumet pas à une mesure d'instruction ordonnée par le Tribunal, il doit réparer le préjudice subi par Ethias.

ARTICLE 18

L'indemnisation ou la promesse d'indemnisation de la personne lésée faite par l'assuré sans l'accord d'Ethias n'est pas opposable à cette dernière.

L'aveu de la matérialité d'un fait ou la prise en charge par l'assuré des premiers secours pécuniaires et des soins médicaux immédiats ne peut constituer une cause de refus de garantie par Ethias.

ARTICLE 19

Conformément au principe indemnitaire, les frais de défense ainsi que l'indemnité de procédure que l'assuré récupère à charge de tiers doivent être remboursés à Ethias.

ARTICLE 20

Ethias se réserve un droit de recours contre l'assuré dans la mesure où elle aurait pu refuser ou réduire ses prestations d'après la loi ou le présent contrat d'assurance.

Sous peine de perdre son droit de recours, Ethias a l'obligation de notifier à l'assuré son intention d'exercer un recours aussitôt qu'elle a eu connaissance des faits justifiant cette décision.

ARTICLE 21

Aucun jugement n'est opposable à Ethias, à l'assuré ou à la personne lésée que s'ils ont été présents ou appelés à l'instance.

Toutefois le jugement rendu dans une instance entre la personne lésée et l'assuré est opposable à Ethias, s'il est établi qu'elle a, en fait, assumé la direction du procès.

ARTICLE 22

Ethias peut intervenir volontairement dans le procès intenté par la personne lésée contre l'assuré. L'assuré peut intervenir volontairement dans le procès intenté par la personne lésée contre Ethias.

ARTICLE 23

Ethias peut appeler l'assuré à la cause dans le procès qui lui est intenté par la personne lésée. L'assuré peut appeler Ethias à la cause dans le procès qui lui est intenté par la personne lésée.

ARTICLE 24

Le preneur d'assurance, s'il est autre que l'assuré, peut intervenir volontairement ou être mis en cause dans tout procès intenté contre Ethias ou l'assuré.

ARTICLE 25

Lorsque le procès contre l'assuré est porté devant la juridiction répressive, Ethias peut être mise en cause par la personne lésée ou par l'assuré et peut intervenir volontairement, dans les mêmes conditions que si le procès était porté devant la juridiction civile, sans cependant que la juridiction répressive puisse statuer sur les droits qu'Ethias peut faire valoir contre l'assuré.

► JURIDICTION - DOMICILE - RELATIONS CONTRACTUELLES

ARTICLE 26 TRIBUNAUX COMPÉTENS

Toutes les contestations entre l'assuré et Ethias auxquelles donnerait lieu l'exécution du présent contrat, soit en demandant, soit en défendant, seront soumises aux tribunaux belges compétents.

Les amendes fiscales et les frais d'enregistrement qui seraient dus en raison de la production en justice du contrat d'assurance, des avenants et, éventuellement, de la proposition d'assurance, seront à charge de la partie succombante.

ARTICLE 27 COMMUNICATIONS ET RELATIONS CONTRACTUELLES

- a) Pour être valables, les communications ou notifications destinées à Ethias doivent être faites à son siège en Belgique ; celles destinées au preneur d'assurance sont valablement faites à l'adresse indiquée par celui-ci dans le contrat ou à l'adresse qu'il aurait notifiée ultérieurement à Ethias.
- b) Il est de convention expresse entre les parties que la lettre recommandée dont il est question dans les différents articles du présent contrat d'assurance constitue, par dérogation à l'article 1139 du Code civil, une mise en demeure suffisante et qu'il sera définitivement justifié de l'envoi de cette lettre par le récépissé de la poste, et de son contenu par les copies de lettres ou les dossiers d'Ethias.

- c) L'assuré s'oblige à la réception de toutes les lettres et correspondances recommandées ou autres que lui adresserait Ethias ou ses mandataires autorisés ; il sera responsable de toute infraction à cette obligation. En cas de refus d'acceptation de ces lettres et correspondances, elles seront considérées comme lui étant parvenues.
- d) Les clauses, conditions et stipulations, tant manuscrites qu'imprimées, du présent contrat d'assurance et de ses avenants sont de convention expresse et ne pourront en aucun cas être réputées comminatoires, l'assurance n'étant contractée que sous la foi de leur pleine et entière exécution.

ARTICLE 28 RÉSILIATION - RÉVISION DE LA PRIME

Le présent contrat pourra faire l'objet d'une révision de la prime après trois ans, soit le 1er janvier 2022, moyennant le respect d'un préavis de 6 mois.

Le 1er janvier 2022, Ethias se réserve le droit d'augmenter ou de réduire la prime en fonction de la sinistralité constatée au cours de la période écoulée.

En cas de désaccord du preneur d'assurance sur une éventuelle majoration de prime proposée ou sur le principe et/ou les modalités de renouvellement de la police, le preneur peut résilier l'intégralité du contrat d'assurance dans les trente jours de la notification de l'augmentation de prime ou de la notification des modalités de renouvellement de la police.

Ethias s'engage néanmoins en cas de désaccord avec le preneur d'assurance à l'issue de la période de couverture à prolonger le contrat à conditions inchangées le temps nécessaire au preneur d'assurance pour interroger d'autres compagnies d'assurance.

Cette prolongation aux mêmes conditions tarifaires ne pourra toutefois pas excéder un an.

ARTICLE 29 RÉUNIONS SEMESTRIELLES

Le preneur d'assurance et Ethias s'engagent à se réunir deux fois par an, suivant un calendrier à fixer à leur convenance.

Des réunions ponctuelles complémentaires pourront être organisées selon les nécessités, à l'initiative d'une des parties.

Les objectifs poursuivis à cette occasion sont notamment les suivants :

- 1) faire le point sur les actions passées, présentes et futures visant à améliorer les relations entre les parties ;
- 2) donner un avis consultatif concernant :
 - la recevabilité des sinistres;
 - les cas complexes de responsabilité;
 - l'évaluation des indemnités ;
 - de manière générale, toute question relative à l'interprétation de la présente police.

Tous les sinistres évoqués aux réunions annuelles sont traités de façon strictement confidentielle.

ARTICLE 30 NUMÉROS DES POLICES D'ASSURANCE DES BARREAUX

Bruxelles,

Police n° 45.118.401

Brabant Wallon,

Police n° 45.118.414

Charleroi,

Police n° 45.118.405

Dinant,

Police n° 45.118.406

Eupen,

Police n° 45.118.407

Huy,

Police n° 45.118.408

Liège,

Police n° 45.118.416

Luxembourg,

Police n° 45.118.399

Mons,

Police n° 45.118.420

Namur,

Police n° 45.118.410

Tournai,

Police n° 45.118.421

Verviers,

Police n° 45.118.422

INFORMATIONS COMPLÉMENTAIRES MIFID

ARTICLE 31 MODES DE COMMUNICATION ET LANGUES

Mode de communication

Nous communiquons avec nos assurés à travers différents canaux :

- par courrier ordinaire et par e-mail sur info@ethias.be
- par téléphone en français au 04 220 37 79 et en néerlandais au 011 28 29 27
- au sein de nos bureaux régionaux : pour obtenir les coordonnées du bureau le plus proche, consultez notre site www.ethias.be/bureaux (FR) ou www.ethias.be/kantoren (NL)

Langues de communication

Toute communication avec nos assurés se tient en français ou en néerlandais, selon le choix de l'assuré.

Tous nos documents (devis, propositions d'assurance, conditions générales, conditions particulières, etc...) sont disponibles en français et en néerlandais.

ARTICLE 32 RÉSUMÉ DE LA POLITIQUE EN MATIÈRE DE CONFLITS D'INTÉRÊTS

Introduction

Ethias SA est une entreprise d'assurances active sur le marché financier belge. En sa qualité d'agent d'assurances, elle distribue également des produits d'assurance vie d'Intégrale.

Ethias SA est potentiellement exposée à des conflits d'intérêts résultant de l'exercice de ces différentes activités. Considérant la protection des intérêts de ses clients comme une priorité essentielle, Ethias a élaboré une politique générale qui doit permettre à ses administrateurs, dirigeants et membres du personnel de se prémunir dans la mesure du possible contre ce risque.

Définition

Un conflit d'intérêt est un conflit qui surgit lorsque deux ou plusieurs personnes ou entités ont des intérêts contradictoires qui pourraient déboucher sur une perte potentielle pour le client.

Le conflit d'intérêts est une notion complexe. Il peut survenir entre Ethias, ses administrateurs, dirigeants effectifs, ses collaborateurs et agents liés d'une part et ses clients d'autre part ainsi qu'entre ses clients entre eux.

Identification

Ethias SA a identifié les conflits d'intérêts potentiels dans l'ensemble de ses activités. Il peut s'agir notamment des conflits suivants :

- Agir en qualité d'assureur et d'agent d'assurances ;
- Assurer plusieurs clients dans un même sinistre ;
- Assurer un client en plusieurs qualités (en RC et en PJ) ;
- Accepter des cadeaux ou avantages susceptibles d'avoir une influence réelle ou apparente sur l'objectivité et l'impartialité du collaborateur ;
- Octroyer à des intermédiaires des avantages ou rémunérations susceptibles d'avoir une influence réelle ou apparente sur l'objectivité de l'analyse des besoins du client ;
- Proposer aux clients des produits non adaptés (exigences et besoins, profil client, etc.) ;
- Utiliser de manière impropre des informations confidentielles qui concernent un client dans le cadre d'une autre relation de clientèle.

Mesures de prévention adoptées

Ethias SA a pris des mesures organisationnelles et administratives adéquates afin de prévenir et gérer les conflits d'intérêts potentiels identifiés.

Contrôle de l'échange d'informations

Des mesures organisationnelles (désignées sous le terme de Chinese wall) sont prises au sein d'Ethias afin d'éviter tout échange non autorisé d'information entre collaborateurs, de contrôler le flux d'informations privilégiées entre différents départements opérationnels et d'éviter de concentrer certaines responsabilités sur une seule et même personne.

Surveillance séparée

Des services qui pourraient générer des conflits d'intérêts en cas de gestion commune sont gérés par des responsables différents.

Inducements

Les rémunérations, commissions et avantages non monétaires versés ou reçus de tiers en rapport avec un service fourni ne sont acceptables qu'à la condition que vous en soyez informé, qu'ils améliorent la qualité du service offert et qu'ils ne nuisent pas à notre engagement ni à celui du tiers d'agir au mieux de vos intérêts.

Cadeaux

Une politique en matière de cadeaux a été définie. Elle prévoit des conditions strictes dans lesquelles les collaborateurs peuvent accepter ou offrir des cadeaux. Par ailleurs, tout cadeau est obligatoirement renseigné dans un registre.

Activités externes des collaborateurs

Tout collaborateur peut exercer ou participer à des activités à l'extérieur de l'entreprise conformément à son contrat de travail, à la condition que cet emploi ou ces activités ne risquent pas d'entraîner un conflit d'intérêts ou de compromettre la neutralité de sa fonction dans l'entreprise, de quelque manière que ce soit. Même une apparence de conflits doit être évitée en permanence.

Prévention d'influence inappropriée

Les collaborateurs d'Ethias doivent s'assurer qu'ils adoptent une attitude totalement indépendante dans les relations avec les clients. L'ensemble des collaborateurs d'Ethias est tenu au respect d'un code de déontologie qui fait partie intégrante du règlement de travail. Ce code obligatoire stipule une obligation de protection de l'information de même qu'un devoir de discrétion, et impose au collaborateur d'agir avec intégrité et transparence et de respecter des mesures concrètes destinées à prévenir les risques d'influence.

Notification des conflits d'intérêts

Si, en dépit des mesures prises, un risque d'atteinte aux intérêts du client subsiste, l'existence de ce conflit d'intérêts potentiel sera porté à votre connaissance afin que vous puissiez prendre une décision en connaissance de cause.

POUR PLUS D'INFORMATIONS

Ethias
rue des Croisiers 24 - 4000 LIÈGE
Tél. 04 220 31 11
Fax 04 249 63 10
www.ethias.be
info@ethias.be

Toute plainte relative au contrat d'assurance ou à la gestion d'un sinistre peut être adressée à :

Ethias « Service 1035 »

Rue des Croisiers 24 - 4000 LIÈGE - Fax 04 220 39 65 - gestion-des-plaintes@ethias.be

Service ombudsman assurances

Square de Meeûs 35 - 1000 BRUXELLES - Fax 02 547 59 75 - info@ombudsman.as

L'introduction d'une plainte ne porte pas préjudice à la possibilité pour le candidat preneur d'assurance d'intenter une action en justice. La loi belge est applicable au contrat d'assurance.